

برہان پور تون سرسا

برہان پور (اندازاً جنوری ۱۵۱۷ ای.)

مدھ پردیس دا برہان پور شہر تاپتی ندی کنڈھے مہاراشٹر دی سرحد تے ہے۔ اتھاس وچ برہان پور نون دکھن دا دروازہ کہہ کے یاد کیتا جاندا ہے۔ مدھ کال وچ ایہہ بدر دی باہمی ریاست تے مغل سلطنت تون وکھری ہی سی۔ اس ریاست کول ۲۰ کہ۔ می۔ ارے اسیر گڑھ ناں دا قلعہ سی جس نون کوئی فتح سی کر سکیا۔ مغل راج ہون تون پہلاں اتھے فاروقی بنس داراچ سی۔ اکبر نے وڈی سیاست تے داء پیچ دی نیتی کھید انون جتیا سی۔ بادشاہ بنن تون پہلاں ترتیبوار شاہزادہ شاہ جہان تے اورنگزیب لے سمیں تک اس شہر وچ صوبیدار رہے سن۔

جدوں گورو صاحب نے اس شہر وچ چرن پائے اودوں اتھوں دا راجا میراں عادل خان (عظیم ہمایو) (۱۵۱۰-۱۵۲۰ ای) سی۔ بڑی راجنیتک کش مکش چل رہی سی۔ راجے نون اپنا نوان نوان راج کھسن دا خطرہ رہندا سی اس کر کے اس راجے دے سپرے گجرات دے بادشاہ مجیہر شاہ دوجے نے وڈی فوج بھیج کے ایہدی مدد کیتی سی۔

گورو صاحب اس نگر پہنچے تاں اتھوں دے ہندو وپاریاں نے گورو صاحب وچ خاصی دلچسپی دکھائی۔ جوہیں پہلاں لکھیا ہے گورو صاحب دا جس دور دور تک پھیل چکا سی۔ جدوں وپاریاں نون پتہ لگا کہ صاحب دور دور لنکا تک تیرتھ یاترا کر کے آئے ہن تاں انان اپنی مجبوری ظاہر کیتی کہ ساڈے واسطے ۶۸ تیرتھ استھانان تے یاترا تے جانا مشکل ہے۔ گورو صاحب نے انان نون سمجھایا کہ میں تیرتھ یاترا نہیں کر رہا۔ میں تاں تیرتھان تے جا کے لوکان نون سچیت کر رہا ہے کہ تیرتھ تھادے کول بے ایوے ناں بھٹکدے پھرو۔ بھائی جے تیرتھ یاترا نال ہی مکتی ملدی ہووے تاں آہ سادھو سنت تاں ساری زندگی بھرمدے ہی رہندے۔ سوال ہے سرب ویاپک پرہو دی ہوند نون سمجھن دا۔ اوہدی ہستی تے وچار کرن دا۔ پھر اوہدے گن گاؤنے۔ جس گاؤنا بھاو نام چینا۔ نام ہی تیرتھ یاترا ہے۔ صاحب اپدیش کر رہے سن کہ مردانے رباب چھیڑ دتی۔ صاحب نے شبد اچاریا:

گوردوارہ صاحب راجگھاٹ پاتشاهی پہلی بہرانپور۔

مارو اسٹیدیا محلہ اگھڑا ۱ ستگور پیرسا۔

بید پیران کتھے سنے ہارے منی انیکا۔ اٹھسٹھ تیرتھ بہو گھنا بھرم تھاکے بھیکھا۔ ساچو صاحب نرملو من مانے ایکا۔ اتو اجراوڑ امڑ تو سبھ چالہاری۔ نام رسائے بھائی لے پرپر دکھ بھاری۔ ارباؤ۔ پر پڑیئے پر بھئیئے گرمی نام ادھارا۔ گر پورے پوری مت بے پورے سبید بیچارا۔ اٹھسٹھ تیرتھ پر نام بے کلوکھ کاتنہارا۔ ۲ جل بلووے جل متھے تے لوڑے اندھ اگیانا۔ گرمی ددھ متھیئے امرت پائے نام ندھانا۔ منمکھ تے ن جاننی پسو ماہ سمانا۔ ۳ ہومے میرا مری مڑ مڑ جمے وارو وار۔ گر کے سبدے جے مرے پھر مرے ن دوجی وار۔ گرمی جگجیون من وسے سبھ کل ادھارنہار۔ ۴ سچا وکھڑ نام ہے

TAPTI RIVER

سچا واپارا۔ لاہا نام سنسار بے گرمی وپچارا۔ دوجے بھائی کار کماونی نت توٹا سیسارا۔ ۵ ساچی سنگت تھان سچ سچے گھر بارا۔ سچا بھوجن بھاؤ سچ سچ نام ادھارا۔ سچی بانی سنتوکھیا سچا سبڈ وپچارا۔ ۶ رس بھوگن پاتساہیا دکھ سکھ سنگھارا۔ موٹا ناؤ دھرائیئے گل اوگن بھارا۔ مانس دات ن پوئی تو داتا سارا۔ ۷ اگم اگوچڑ تو دھنی اوگت واپارا۔ گر سبیدی دڑ جوئیئے مکتے بھنڈارا۔ نانک میل ن چوکتی ساچے واپارا۔

جوہیں پہلاں وی لکھیا جا چکا ہے بھارت وچلے مسلمان حکمران عموماً اپنے نال پنجابی لوکان نون رکھدے سن، کیونکہ پنجابی وپاری فارسی وی سمجھیا کردے سن۔ برہان پور وچ وی کئی کھتری تے اروڑے پروار آباد ہو چکے سن۔ گورو صاحب دے پرچار تون پرہاوت ہو کے لگ پاسے سارے پنجابی سکھی دے دائرے وچ آ گئے۔ شہر وچ دھرم سال وی ہندی سی۔ بھائی گرداس نے اپنیاں واراں وچ اتھوں دی سنگت نون وڈا میل کیتا شہر دے گرسکھاں بارے وی ورنن کیتا ہے۔

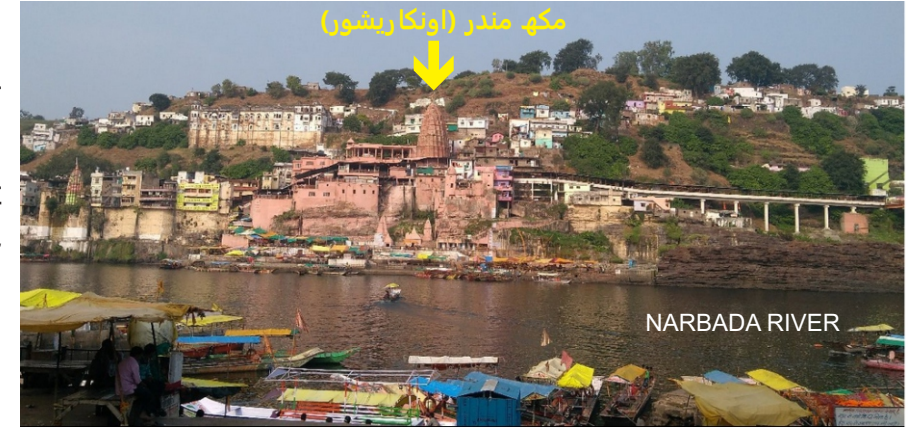
میل وڈا برہان پور سنمکھ سکھ سہج پرگاس۔

بھگت بھنیا بھگوانداس نال بولدا گھرے اداس۔

بھائی بھگوان داس بارے کیتا جاندا ہے کہ اس نے

لمی عمر بندھائی تے گورو برگوبند صاحب دے ویلیاں 'چ اوہدا دہانت ہویا۔ اندازہ ہے کہ بھگوان داس دے وڈیریاں وچوں ہی کسے نے گورو نانک پاتشہاہ دی ستھاپت سنگت نوں اگے توری سی۔ دلچسپ گل ایہہ ہے کہ بھائی بھگوان داس کھڈ پنجاہی نہی سی۔ اگو اوہدا خاندان پھر ہندو دھرم وچ پرت چکا ہے۔ در اصل کسے برادری وچ جے کوئی اکا دکا سکھ بنیگا تاں اوہدیاں اُون والیاں پیڑیاں پھر واپس مول دھرم وچ چلیاں جاندیاں ہن۔ جدوں ویاہ اپرنت دوجے دھرم دیاں دھیاں گھر اوڈیاں ہن تاں اوہ اپنا دھرم اپنے بچیاں تک پہنچا دندیاں ہن۔ بھارت وچ کیونکہ ویاہ موقعے لوک جات پات ویکھدے ہن جس کارن سکھی نوں وڈا دھک لگا ہے۔ اج شکر ہے گورو دے سکھ جات پات دے بندھن توں مکت بندے جاں رہے ہن جس کارن پنجاہوں باہر دی سکھی دا بھوکھ روشن ہے۔

اج وی برہان پور وکھے جہڑا مکھ گرنستھان ہے اوہ وڈی سنگت ہی کہاؤدا ہے۔ مکھ گرو دوارہ اج اس استھان تے ششوبھت ہے جتھے گورو گوبند سنگھ پاتشہاہ دے متبنے پتر اجیت سنگھ دے پتر ہٹی سنگھ دی سمدھی ہے۔ ایہہ استھان برہان پور شہر دی چار دیواری توں باہر ہے۔ نندیڑ نوں جاندے وقت دسم پاتشہاہ وی اسے ہی استھان تے کجھ سماں ٹہرے سن۔ اتھے دسم پاتشہاہ دے مبارک دستکھتاں والی گورو گرنتھ صاحب دی بیڑ وی موجود ہے جس دی

کناری تے سنہری ویل ہے۔

گرسکھان نے انج اوہ ٹکانا وی سامہیا ہویا ہے جتھے گورو نانک صاحب تاپتی دے کنڈھے براجے سن۔ ایہہ گردھام راجگھاٹ گرو دوارہ پاتشہاہی پہلی کہاؤدا ہے۔

بیٹھ ششوبھت شبید وی ایتھے ہی رچیا گیا سی۔

گوڑی محلہ ۱ دکھنی .. سین سن بوجھے مانے ناؤ .. تا کے صد بلہارے جاؤ .. آپ بھلائے ٹھورن ٹھاؤ .. توں سمجھاوہ میل ملاؤ .. ا نام ملے چلے مے نال .. بن

'جندگناہ' دا لکھاری پہلاں ناستک ہندا سی۔ پھر ۱۹۸۵ تے ۱۹۸۸ تک اتھے برہان پور اس سرکاری نوکری دوران، سن ۱۹۸۵ تے ۱۹۸۸ تک اتھے برہان پور اس ہی گردوارے دے ملازم کوٹراں وچ رہا سی۔ جس کارن گومت وچ کجھ شردھا بنی۔ پھر اس شہر وچ انج انج تے اتھاسک کھنڈرانت جاں عمارتاں ہن جس کرکے لکھاری دی اتھاس وچ وی دلچسپی ودھ گئی۔ شہر دے پرائتو بارے لیکھ بھارت دے وڈے انگریزی اخباراں وچ اونی دنی اس داسرے ولوں چھپدے رہے سن۔ اتھوں دا ۴۵۰ پرانا پانی سپلائی والا سسٹم اج وی چل رہا ہے۔

ناوے بادھی سبھ کال .. ا رہاؤ .. کھیتی ونج ناوے کی اوٹ .. پاپ پین بیج کی پوٹ .. کام کرودھ جی مہ چوٹ .. نام وسار چلے من کھوٹ .. ۲ ساچے گر کی ساچی سیخ .. تن من سیتل ساچ پریکھ .. جل پرائن رس کامل پریکھ .. سبدرتے میٹھے رس ایکھ .. ۳ حکم سنجوگی گڑ دس دوار .. پنچ وسہ مل جوت اپار .. آپ تلے آئے ونجار .. نانک نام سوار نہار .. ۴ ۵

اتھے کجھ دن رہ کے گورو صاحب اونکاریشور نوں روانہ ہو گئے۔

---◆---

فروری ۱۵۱۵

مندھاتا اونکاریشور وکھے بابے دی آرتی اتاری گئی

برہان توں ۲۰ ک.می. اتر ول چلکے گورو صاحب نے اسیرگڑھ قلعہ ویکھیا۔

اگے پھر پہاڑ پاسے ۱۰۰ ک.می. چل کے گورو صاحب

اونکاریشور پہنچ گئے۔ نربدا ندی کنارے ٹاپوتے موجود اونکاریشور بہت رمنیک پھجا وچ موجود ہے۔ اتھے نربدا ندی وچ اتر پاسیو آ اک نالہ ملدا ہے دوسرا اتھے ٹاپو ہے جس کارن ندی 'ت' اکھر دی شکل بناؤدی ہے۔ ہندو انوں پوتر 'اوم' دا نشان مندے ہن۔ اس کسرکے اس جوتیلنگ دا ناں اونکاریشور ہے۔ جس ٹاپوتے ایہہ مندر موجود ہے اس ٹاپو جاں پہاڑی نوں مندھاتا پہاڑی کیہا جاندا ہے۔ اتھے کوئی درجن بھر پرائن مندر ہن۔ کسے بھچال آدی کرکے ڈگ چکے دو مندراں دا ملبہ وی پیا ہے۔ اتھے ناتھ جوگیاں دا اک بہت وشوال تے خوبصورت مندر نرمان ادھین سی کہ کم وچے چھڈنا پیا سی جوگیاں نوں۔ اس مندر دی کرسی تے بہت ہی سندر ہاتھی اکرے ہوئے۔ مکھ اونکاریشور مندر ۱۱ وی صدی دی بنتر ہے۔ اوناں صدیاں وچ راجپوت راجیاں نے بہت ہی سوہنے مندر بنوائے سن۔

اس علاقے وچ بھیل آدی واسیاں داراج ہندا سی۔ کیہا جاندا ہے کہ ۱۱۶۵ ای. وچ اتھوں دے پنڈے دریاؤ

گوسائیں دی کسے گلوں راجا نتھو بھیل نال ٹھنہ گئی۔ غصائیں نے راجستھانی راجیاں کول چغلی کیتی کہ بھیل مندر دے کم وچ وی دکھلنڈاجی دندا ہے۔ راجپوتانا نریش نے جھاراپٹن دے صوبیدار بھرت سنگھ نوں جوراجے دا بھرا سی نوں حکم کیتا کہ جاؤتے جا کے بھیل نوں سبق سکھاؤ۔ بھیل نے اٹا اپنی دھی دا ڈولا بھرت سنگھ دے لڑکے نوں دے کے بھرت سنگھ نال رشتے داری بنا لئی۔ آخر پنڈے نوں جھکنا پیا۔ سو اس مندر وچ بھیل راجے دی دخل اندازی چلدی آرہی ہے تے مندر دے نال ہی راجے دے محل نے۔

اس جگتے نر بلی دا وکھراتے چلاکی بھریا روپ ہندا سی۔ ۱۱۸۶۵ء۔ نوں اک انگریز یاتری نے بلی دا اکھی ڈٹھا حال لکھیا ہے۔ بلی نال سنسنی پیدا ہندی سی تے لوکاں دی مندر وکھے آمد و دھدی سی جس کرکے پوجاری اس نوں اتنشہاہ دندے سن۔ مندر دے چڑھدے پاسے بیرکھلاناں دی پہاڑی ہے جس دی نریدا ندی دے نال بالکل کندھ وانگو سدھی چڑائی ہے۔ اوتھے افواہ ہندی سی کہ جہڑاں اس پہاڑی توں چھانل ماریگا اوہ سدھا سورگاں نوں جائیگا تے جہڑا بیج جائیگا اوہنوں داراجا من لیاں جائیگا۔ اوہ لکھدا ہے کہ اجین والے پاسیو اک بھائی پورا سچ دھچ کے لوکاں نال آیا۔ سریرتے کئی تھائی سندھور ملیا ہویا سی۔ انگریز لکھدا ہے کہ اس شردھالونے بڑے مرداوے لہجے نال چھال ماری تے بیٹھاں ڈگدے سار سریر اوپدا پاٹ گیا۔ باقی میلہ ہووے تاں ہزاراں لکھاں دی بھیڑ جڑدی سی۔ انج سادھو سنیاسی تاں سیڈکڑیاں دی گنتی وچ پر وڈے تیرتے استھان تے ریندے ہی سن تے اوناں دا اُون جان بنیا ریندا سی۔

جدوں گورو صاحب اتھے آئے، پجاریاں نے ہتھان تے چک لیا۔ گورو صاحب دی ارتی وی اتاری گئی۔ * گربانی وچ وی اس بابت اشارہ ملدا ہے۔

---◆---

دکھنی اونکار دی رچنا ۵

اونکاریشور ریندیاں گورو صاحب نے بہت بانی رچی۔ پر جو پجاریاں صرف انگ ۹۲۹ تے اُون والی بانی رامکلی وچ 'دکھنی اونکار' اونکار برہما اتپتے۔۔

گورو صاحب دے ویلیاں دا اونکاریشور دا سدھ ناتھ مندر ایہدی چنائی چل رہی سی کہ کوئی ایسی آفت آئی کہ کم وچ ہی رک گیا۔ ایہدی کرسی تے چھیرے بنے ہاتھی دسدے ہن کہ جے پورا ہندا تاں مندر دا گورو ہی وکھرا ہوتا سی۔ کاش ردھیاں سدھیاں دا مالک مہنت بھوکھ ناں ویکھ سکیا

نوں ہی جاندا ہے۔ اونکاریشور وکھے وی سادھواں تے پنڈتاں نال روحانیت تے ڈونگھیاں ویچاراں ہونیاں سن۔ بانی وچ کل ۵۴ پوڑیاں ہن۔ جو وکھ وکھ موقعیاں تے اونکاریشور وکھے اچاریاں گئیاں ہن۔ کہ:

۱. کہ رب نرا نرنکار ہی نہی اوہ سرگن ہے اوہ ہے۔ اپنی رچنا وچ سمایا ہویا ہے۔ جو دس رہا ہے سبھ اوہو ہی ہے۔ پھر اکو اک نرنکار۔ اوتارواد دے سدھانت نوں نکارنا۔

۲. سچ نوں پچھانا: ستنام دا سدھانت۔

۳. گورو دی اہمیت۔

۴. ایشور دی بے انتتا۔

۵. نال ہی جوگیاں نوں اپدیس دتا کہ سبب بنان بھگتی نراتھ ہے۔ اصل گیانی اوہ ہے جو نرنکار ایشور دے گناں تے ویچارتے کھوج کردا ہے۔

۶. ہؤم دے سدھانت دی ویاکھیا کیتی گئی ہے۔

اس بانی توں لگدا ہے کہ کوئی سجن سلطان پور جان تلونڈی توں اتھے گورو صاحب تے مردانے نوں ملیا سی جس نے سبھ سکھ سنپھا دتا سی۔ "توئی تنت رباب کی واجے نہی جوگ -- وچھڑیا میلے پر بھو ناک کر سنجوگ --" "دہ دس ڈھوڈھ گھرے مہ پایا -- میل بھیا ستگورو ملایا --" "پور پتہ لگدا ہے کہ صاحب دی بھین گورو جی نوں بہت یاد کر رہی ہے، "بیرا بیرا کر رہی بیر بھئے بیرا -- بیر چلے گھر اپنے بہن برہ جلی جائے --" "کسے راجا دی زیادتی ول وی اشارہ ہے، "رانا راؤن کو رہے رنگن تنگ پھکیڑ -- واری اپو اپنی کوئی ن بندھے دھیر --"

گورو صاحب دی اتھے جو آؤ بھگت ہوئی سی اس بابت وی دو تن تھائی ذکر ہے۔ "پریمتہ وڈیاٹیا جے بھاوے تے دیئے --" "بن ساچے نہی درگہ مان --" "کرتے ہتھ وڈیاٹیا بوجھہ گر بیچار --"

سرورت سوڈھی - (دکھنی اونکار نوں کہنا کہ ایہہ بنارس وکھے رچی گئی سی وڈی بھل ہے کیونکہ اک تان بانی دے نال توں ہی صاف پوجاندا ہے دوسرا بدھاتا بدھاتا شبد دا بار بار اُون وی اس تھان نال جوڑدا ہے۔ انوں مندھاتا اوکاریشور وی کہہا جادا ہے۔ اوکاریشور وکھے شاہی محلان دے نیڑے ہی یادگار گردوارہ صاحب وی موجود ہے۔)

دھنّ ہے۔

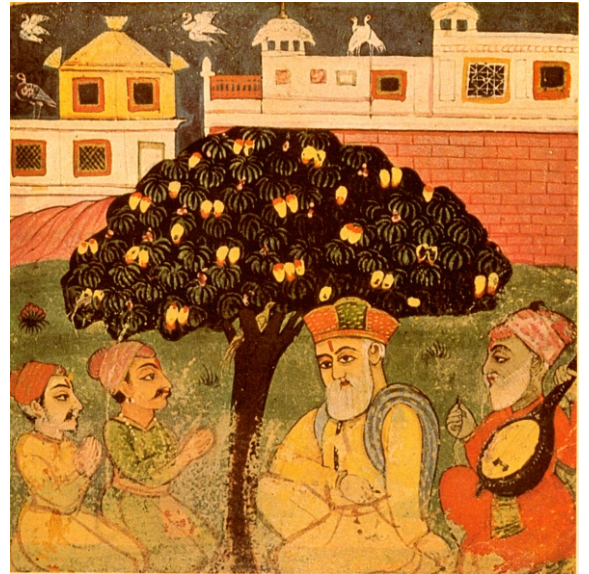
کجھ دن اتھے رہن اپرنت گورو صاحب نربدا دے نال
نال بیٹھاں نوں روانہ ہو گئے۔

گورو صاحب دی اگلی منزل مہاکالیشور اوجین:

مانڈو دے راہ - ٹھگّ نال ہی ہوترے

گورو صاحب اوکاریشور توں مالوا دیسی دی
راجدھانی مانڈو نوں جدوں روانہ ہوئے تاں ٹھگّ نال
ہی ہوترے۔ ٹھگانے گورو صاحب دی منتاں ویکھ
لئی سی۔ کیونکہ ہر کوئی گورو صاحب اگے جھکّ رہا
سی۔ اتھوں تکّ کہ مندران دے پجاری وی گورو
صاحب دی شرن وچّ آ رہے سن۔ ٹھگانے محسوس
کیتا کہ ایہہ 'مہنت' ضرور مالدار ہووے گا کیونکہ
انوں بہت بھیٹاواں مل رہیاں سن۔

پرانے زمانے وچّ ٹھگی اک دھندھا ہی ہندا سی۔ اوہ
بڑے طریقے نال بھولے مسافراں دا بھروسہ جتدے
سن۔ کدی اوہ جنجھ داروپ بنا کے چلدے۔ کدی نال
بڈھے بندے ہندے۔ کدی نال کوئی بیمار بندہ بن
جاندا۔ کدی زنانیاں تے مٹیاریاں نال ہندیان۔ اگلے دا
بھروسہ جت لیندے سن۔ پھر کوئی چیز کھان نوں
دینی جس وچّ دھتورا ملیا ہندا سی۔ بندہ بے ہوش
ہو جاندا پھر انوں لٹّ لیندے سن۔ بھروسے چّ ا
چکے بندے نوں کئی واری تاں اوہ سدا گلّ وچّ
پہاہی ہی پا کے ختم کر دندے سن۔

ٹھگّ گورو نوں متاثر کرن دی کوشش وچ- بی: ۴۰

رستے جدوں جا رہے سن تاں گورو صاحب ٹھگان نوں
تاڑ گئے تاں مردانے نوں ویکھ مسکرا رہے سن۔ اگوں
مردانہ پچھن لگّ پیا کہ صاحب جی کی گلّ بے تنسی
مسکرا رہے ہو۔ صاحب کہن لگے مردانیا چھیتی ہی
پتہ لگّ جاؤ۔ اشارہ دتا کہ انان ہتھوں کجھ کھائیں
نالن۔

اوکاریشور

بابا جی ایہہ من نہی وسّ اؤدا۔ ایہدا کی کریئے؟ -
اک سادھو پچھدے

گورو صاحب اوکاریشور براجے ہوئے سن۔ سادھو
سنت اپنے اپنے سوال کر رہے سن۔ چتگری ناں دا اک
بڑے سوجھ وان مہنت گورو صاحب نوں پچھن لگا
کہ بابا جی لکھ یتن کریدے نے پاٹھ پوجا وچّ من نہی
لگدا۔ اوتوں اوتوں اسیں پوجا کر رہے ہندے ہاں منّ
کتے دا کتے پہنچیا ہندا ہے۔ بابا جی کسی اس دا وی
کوئی علاج پیگا کہ ایہہ ساری زندگی ایسے ہی
طرحاں چلدا رہے گا؟ چتگری دے اس سوال تے ہر
کسے نے حامی بھری کہ بابا جی ایہہ بہت مہتو والا
سوال ہے۔

گورو صاحب نے کہا کہ ایہہ ادھیاتم دا مول سوال
ہے۔ کرتا-پرکھ دے اس ورتارے نوں سمجھن لئی
تہانوں بھکوان دوارا رچے ناکگ دی سمجھ ہونی
چاہیدی ہے۔ کرتار نے ایہہ جگت-تماشہ ایسے ہومے
دے تحت ہی تاں سچارو کیتا ہویا ہے۔ ہومے بھاؤ کام،
کرودھ، لوبھ، موہ اتے انکار۔ اس ڈرامے دی جنوں
سمجھ آ گئی اوہدا منّ وی لگنا شرع ہو جائیگا۔
(وستھار وچّ جوہیں گورو صاحب نے سمجھایا اس
لئی ویکھو صفحہ-۱۰۸)

اس موقع گورو صاحب نے گواریری گوڑی وچّ اک
شب دی بولیا:

نہ منّ مرے ن کارچّ ہوئی .. منّ ویس دوتا درمتِ دوئی
.. منّ مانے گرتے اکّ ہوئی .. انرگن رام گنہ ویس ہوئی ..
آپّ نوار بیچارے سوئی .. ا رہاؤ .. منّ بھولو بہو چنے
وکار .. منّ بھولو سرّ اوے بھاڑ .. منّ مانے ہر ایکنکاڑ
.. ۲ منّ بھولو ماہہ گھر جائے .. کام برودھو رہے ن
ٹھائے .. ہر بھچّ پرانی رسن رسائی .. ۳ گیور بیور
کنچن ست ناری .. بہو چنتا پڑ چالے ہاری .. جوئے کھیلن
کاچی ساری .. ۴ سنپو سنجی بھئے وکار .. ہرکھ
سوک ابھے دروار .. سکھ سہجے سپردے مرار
.. ۵ ندر کرے تا میل ملائے .. گن سنگریہہ اوگن سبید
جلائے .. گرمکھ نام پدارتھ پائے .. ۶ بنّ ناوے سبھ
دوکھ نواس .. منمکھ موڑ ماہہ چت واس .. گرمکھ
گیان دھر کرم لکھیاں .. ۷ منّ چنچل دھاوت فن
دھاوے .. ساچے سوچے میل ن بھاوے .. نانک
گرمکھ ہر گن گاوے .. ۸ ۳

گورو صاحب نے کہا کہ گلّ تاں بڑی سدھارن جہی
ہے پر پلے اوہدے پینی ہے جہدے تے نرنکار دی کرپا
ہوے۔ گرمکھ پھر گیان رانہی اس منّ نوں ماردا
ہے۔ جدوں منّ وچّ ماڑی چتونوی اچدی ہے، سچیت
منّ اوسے ویلے انوں ایہہ یاد دوا کے ٹکاتے تے اؤدا
ہے کہ بھائی جس بابت توں سوچ رہا ہے اوہ تاں
چھل ہے۔

گورو صاحب دا وستھار پوریک دتا جواب سن کے
سادھو سنت دھنّ دھنّ کر اٹھے۔ بابا نانک توں

ਗੁਰੂ صاحب ਨਰਿਦਾ دریا دے نال نال چل رہے سن۔ علاقہ وی سارا جنگلی سی۔ شر دھالواں لئی ٹانگے ٹٹو تان ملدے ہی ہونگے۔ ایہہ پورا علاقہ دھارمک استھاناں نال بھریا پیا ہے۔ (اوکاریشور، منڈلیشور، ماہیشور، کھرگون - اونن وچ تان ۱۳وی صدی وچ ۱۰۰ مندر سن) مانڈو جان لئی پہلا پڑائ منڈلیشور کیتا۔ منڈلیشور وی پرسدھ بندو دھارمک استھان ہے۔ جتھے ۸ وی صدی ای۔ وچ شنکر چاریا نوں مندانا مشرا ملیا سی۔

منڈلیشور وکھے ٹھگانے بڑی کوشش کیتی مردانے تے گورو صاحب نوں کجھ کھواؤن دی پر ایہہ لوک تان عادتاً کئی کئی دن بھکھے رہ جاندے سن۔ پھر مردانہ اپنے نال بھجے دانے وغیرہ لے کے چلدا ہندا سی۔ ٹھگان دیاں ساریاں ویوتناں ناکام رہ ریاں سن۔

اگلے دن صاحب لاگے دے استھان جہڑا منڈلیشور توں صرف ۸ کلومیٹر دی وتھے نریدا کنڈھے بے اوتھے جا سادھواں نوں ملے تے نام دا پرچار کیتا۔ ایٹھے رونقاں زیادہ ہون کرکے اک دن ٹھہر پئی گئے۔ بابے دا اؤنا سن کے دور دور توں لوک وی اہنچے سن۔

تیسرے دن روانہ ہووے تان ٹھگ گورو صاحب نال گلی پیا۔ کہن لگا مہاتما جی تہاڈے 'چ کی صفت ہے کہ ہر کوئی تہاڈے اگے نیو نیوں کے مل رہا ہے۔ کجھ ساڈے وی پلے پاؤگے؟ گورو صاحب نے کپھا پلے تان پھر پوئے جے تسی ساڈا کہنا منوگے تان۔ موموٹھگ بول پیا جی اسیں تان تابایدار ہاں، تہاڈے داس ہاں، تسی حکم تان کرو۔

گورو صاحب نے کپھا کہ جو تہانوں وڈیاٹیاں ملدیاں ہن تان ایہہ تہاڈے پوربلے کرمان دا لیکھا ہندا ہے۔ جو اچ کلھ تسی بیج رہے ہو ایہہ کل نوں تہانوں وڈھنا پینا ہے۔ پاپی بندیاں نوں رب ٹیسی تے کھڑے پھر مودھا کردا ہے۔ بھر جوانی 'چ اولاد دا دکھ پیندا ہے۔ کاروبار وچ نقصان۔ بندہ پھر ٹڈا ہے۔ مت سوچو کہ نرنکار نوں تہاڈی کرتوت دا پتہ نہی۔ اوہ اوناں ہی تہاڈے نیڑے ہے جنان تسی اپنے آپ دے ہو۔ ایہہ گلاں تان ٹھگانو سولان وانو چپھ ریاں سن۔ بھوکھ پنیرا دس رہا سی۔ وڈے ٹھگ دے گھر کجھ سماں پہلاں ہی موت وی ہوئی سی۔ انے نوں کتے پھر اک تھان جدوں بیٹھے تان مردانے تار چھیر لئی۔ گورو صاحب نے دھناسری راگ وچ شبد گا ویا:

پر سنگ موٹھڑیئے خیر ن پائیا جیؤ۔ مستک لکھڑا لیکھ پرپ کمایا جیؤ۔ لیکھ ن مٹی پرپ کمایا کیا جانا کیا ہوسی۔ گئی اچار نہی رنگ راتی اوگن بہہ بہہ روسی۔ دھن جوین اک کی چھایا بردھ بھئے دن پنیا۔ نانک نام بنا دوہانگن چھوٹی جھوٹھ وچھنیا۔ ۱

ٹھگ کہن لگا ایہدا کی مطلب؟ گورو صاحب نے کپھا ایہہ تان اک زبانی دی کہانی ہے جہڑی سمجھدی سی کہ میں دنیاں نوں چاردی ہاں پر اصل وچ وچاری آپ ٹھگی گئی اے۔ جنوں کجھ سمجھ نہی۔ جنوں

کجھ احساس نہی کہ کی ہون والا ہے۔ جنے زندگی وچ کوئی گن پیدا ناں کیتا کوئی چنگا کم ناں کیتا۔ اگے جا کے وچاری کی دسیگی کہ کی کیتا۔ وچاری نوں پتہ نہی کہ ایہہ جوانی ڈھلن والی ہے تے سرتے بڈھاپا اؤن

دھتورا - ٹھگا دا ہتھیار

والا ہے۔

کیونکہ بھروسہ جتن واسطے ٹھگ کوئی چیز آپ کھاندے تے زہر والی مسافر نوں کھوا دندے سن۔ بہانار ب دا۔ بھلیکھے نال ٹھگ دے منڈے زہر والی وستو کھا لئی۔ ڈھاننی وچ گھسر-مسر توں بعد بھڑتھو پے گیا۔

گورو صاحب نے اچی سر وچ شبد بولیا:

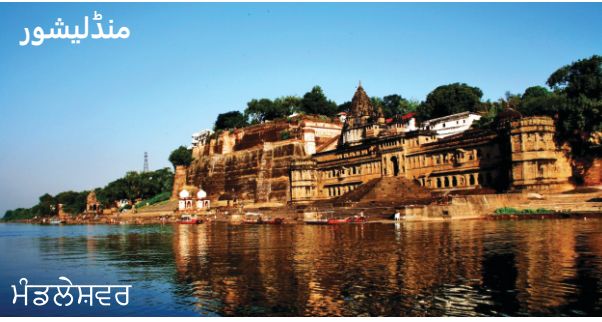
بوڈی گھڑ گھالیو گر کے بھائی چلو۔ ساچا نام دھئی پاوہ سکھ محلو۔ پر نام دھئی تہا سکھ پائے پیٹیڑے دن چارے۔ نج گھر جائے ہرے سچ پائے اندن نال پیارے۔ وں بھگتی گھر واسن ہووی سنٹیہہ لوک سبائے۔۔ نانک سرسی تاپڑ پائے راتی ساچے نع۔ ۲

منڈے دی حالت ویکھ ٹھگانو ہتھاں پیراں دی بے گئی۔ ہن تک ٹھگ سمجھ چکے سن کہ باپا کوئی پریشور دا دوت ہے۔ جانی جان ہے۔ ٹھگ گورو صاحب اگے گڑگڑایا کہ بابا منڈے نوں بچالے۔ ہن ٹھگان دی بھاونی بدل چکی سی۔ ٹھگ نیاسرا ہو چکا سی۔ گورو صاحب نوں ترس آیا تان لاگوں مردانے نوں کہہ کے اک بوٹی دے پتے منگوائے تے کپھا کہ منڈے نوں کھوا دیو۔ منڈے دا زہر لہنا شرع ہو گیا۔ ٹھگ پوری طرحاں دلوں ہو کے گورو صاحب دے چرنی لگ چکے سن۔

ہن مردانہ مسکرا رہا سی۔ ہتھ رباب تے سی۔ گورو صاحب نے شبد پورا کیتا:

پڑ دھن بھاوے تاپر بھاوے ناری جیؤ۔ رنگ پریتیم راتی گر کے سبید وپجاری جیؤ۔ گر سبید وپجاری ناہ پیاری نو تو بھگت کرینی۔ ماہ موہ جلائے پریتیم رس مہ رنگ کرینی۔ پر بہ ساچے سیتی رنگ رنگیتی لال بھئی من ماری۔ نانک ساچ وصى سوہانگن پر سیؤ پریت پیاری۔ ۳ پر گھر سوپے نار جے پر بھاوئے جیؤ۔ جھوٹھے وین چوے کام ن اوئے جیؤ۔ جھوٹھے الاوے کام ن اوے نہ پڑ دیکھے نینسی۔ اوگنیاری کنت وساری چھوٹی ودھن رینی۔ گر سبید ن مانے پھاپی پھاتھی سا دھن محل ن پائے۔ نانک ایے اپ پچھانے گر مکھ سرھج سمائے۔ ۴ دھن سوہانگن نار جن پڑ جانی جیؤ۔ نام بنا کوڑیاں کوڑ کامنیا جیؤ۔ ہر بھگت سہاوی ساچے بھاوی بھائی بھگت پر بہ راتی۔ پڑ لیا جوبن بالا تس راوے رنگ راتی۔ گر سبید وگاسی سہ راواسی پھل پایا گن کاری۔ نانک ساچ ملے وڈیاٹی پر گھر سوپے ناری۔ ۵ ۳

ایہہ گھٹنا مانڈو لاگے دی ہے۔ صاحب چاہندے تان

ਮੰਡਲੇਸ਼ੁਰ

ਮੰਡਲੇਸ਼ੁਰ

ਠੰਗਾ ਨੂੰ ਪੋਲਿਸ ਹਾਲੇ ਕਰ ਸਕਦੇ ਸਨ. ਪਰ ਬਾਏ ਨੇ ਠੰਗਾ ਨੂੰ ਵੀ ਤਰਸ ਕਿੱਤਾ. ਠੰਗਾ ਨੇ ਦਲੋਂ ਹੁਕੇ ਟੁਬੀ ਕੀਤੀ ਤੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਬਹੁ ਸੇ ਦਿਖਾ ਕੇ ਅੱਗੇ ਤੋਂ ਦਹਰੁ ਦੀ ਕਰਤ ਕਰੀਕੇ. ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਅਨਾ ਦੀ ਬਹਾਨਾ ਵਿਕੇ ਨਾਮ ਦੀ ਦਾਤ ਬਖਸ਼ੀ.

---◆---

੨ ਮਾਰਚ ੧੦੧੭

ਮਾਨੰਡੋ ਦਾ ਗੱਢੇ ਸ਼ਾਹ ਕੀਪੋਰ

ਅਨਕਾਰਿਸ਼ੁਰ ਤੋਂ ਸਾਹਿਬ ਮੰਡਲੇਸ਼ੁਰ ਆ ਕੇ ਰਾਤ ਰੀਏ ਤੇ ਪੋਰ ਅੱਗੇ ਮਹਿਸ਼ੁਰ ਬੰਦੇ ਹੋਏ ਮਾਨੰਡੋ ਕਲੇ ਦੇ ਬੇਨੱਗੀ ਦਰੁਾਤੇ ਕੋਲ ਡੀਰੇ ਲਾਲੀਆ.

ਮਾਨੰਡੋ ਦਾ ਸ਼ਾਲ ਕਲੇ ਕੀ ਮਿਲਾਨ ਵੱਧ ਪੇਲੀਆ ਹੋਆ ਸੀ. ਅੰਦਾ ਗੇਹਿਰਾ ੮੨ ਕੇ. ਮੀ. ਹੋਨ ਕਰਕੇ ਅੰਦੇ ਬੰਦੋਸਤਾਨ ਦਾ ਸੰਬੇ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਕਲੇ ਹੈ. ਦਕੇਨ ਪਾਸੇ ਤਾ ਪੇਠਾਠੀ ਅੰਦੇ ਕੀਦਰੀ ਦਿਉਰ ਹੈ. ਅਸ ਸ਼ੇਰ ਦਾ ਵੀ ਵੀਜੰਗ ਵਾਲਾ ਹਾਲ ਹੋਆ ਹੈ. ਬੀਚਰਾਗ ਹੋ ਚਕਾ ਹੈ ਸਰਫ ਸ਼ਾਹੀ ਆਮਰਾਤਾ ਹੀ ਪੀਆ ਹੋਠੀਆ ਹੈ. ਅੱਗ ਕਲੇ ਤੇਹੇਰੀ ਕਰਨ ਵਾਲੀਆ ਦੀ ਚੋਕੀ ਰੋਨਕ ਰੰਦੀ ਹੈ.

ਮਰਦਾਨੇ ਦੇ ਬੱਠੇ ਰੀਆਸਤ ਦੇ ਅੱਗੇ ਸ਼ਾਹ ਗੱਢਾ ਚੰਦ ਕੀਪੋਰ ਨੂੰ ਸੰਨੀਆ ਬੇਹੀਆ ਕੇ ਸਲਤਾਨ ਪੋਰ ਅਬਾ ਅੰਮਲੋਦਹੀਬ ਅਬਰੀਮ ਦੇ ਨੁਆਬ ਦੋਲਤ ਖਾਨ ਦਾ ਕਾਰਦਾਰ ਨਾਨਕ ਬੰਦੀ ਹੋ ਆਏ ਸਾਦਹੋ ਬਨ ਚਕਾ ਹੈ ਅੰਦੇ ਤੇਹਾਨੋਂ ਮਲਨਾ ਚਾੰਦਾ ਹੈ. ਕੀਪੋਰ ਪੰਜਾਬ ਤੋਂ ਆ ਕੇ ਹੀ ਅੱਠੇ ਸ਼ਾਹਕਾਰਾ ਕਰਦਾ ਸੀ ਤੇ ਮਸ਼ਹੂਰ ਸ਼ਾਹਕਾਰ ਸੀ. ਰਾਮੀਕ ਦੇ ਸੱਠਾਨ ਤੇ ਵੀ ਅਸ ਨੇ ਸਰਦਹਾਲੋਆ ਲੰਗੀ ਟਲਾਬ ਬਨੋਆ ਸੀ.

ਸੰਨੀਆ ਮਲਨ ਮੋਕੇ ਗੱਢਾ ਚੰਦ ਅੰਦੇ ਕਾਰ ਹੋਆ ਵੱਧ ਰੇਹਾ ਪੀਆ ਸੀ. ਮਰਦਾਨੇ ਦੇ ਬੱਠੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਲੰਗੀ ਰੋਠੀ ਪਾਨੀ ਬੇਹੀ ਚੱਠਾ ਕੇ ਕੀਆ ਕੇ ਚੋਬੀ ਮੋਕੇ ਮਲਦਾ ਮਲਨ ਆਨੱਗਾ. ਪੋਰ ਪੋਰਾ ਦਨ ਨਕਲ ਗੀਆ ਤੇ ਗੱਢੇ ਸ਼ਾਹ ਆਆ ਹੀ ਨਾ. ਅੰਦੇ ਮਨੀ ਹੋਠੀ ਗੱਲ ਵੀ ਹੈ ਕੇ ਮਾਯਾਦਹਾਰੀ ਬੰਦੇ ਸਮੱਝਦਾ ਹੈ ਕੇ ਸਾਦਹੋ ਬਸ ਆਪਦੀ ਮਾਯੇ ਕਰਕੇ ਹੀ ਆਂਦੇ. ਖੀਰ ਅੱਗੇ ਦਨ ਅਸ ਸੋਚੀਆ ਕੇ ਚਲੋ ਪੰਜਾਬੋਂ ਸਾਦਹੋ ਆਆ ਹੈ ਦੋ ਚਾਰ ਦਮੁੜੇ ਦੇ, ਮੱਠਾ ਠੀਕ ਆਂਦੇ.

ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਚੰਦੋਂ ਮਲੀਆ ਦਲ ਵੱਧ ਆਕੁਰੀ ਹੀ ਰੀ. ਹਾਲਾ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਆਪਦਾ ਪੱਛੋਕੁਰੀ ਅਨੋਂ ਯਾਦ ਦੋਆ. ਗੱਲਾ ਬਾਤਾਨ ਚਲ ਰੀਆ ਸਨ ਕੇ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਮਰਦਾਨੇ ਨੂੰ ਅਸ਼ਾਰੇ ਕੀਤਾ ਤਾ ਮਰਦਾਨੇ ਨੇ ਵੱਧੇ ਰੀਆ ਚੇਹੀੜੁ ਦੀ. ਗੁੜੀ ਰਾਗ ਵੱਧ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਸ਼ੰਦ ਗਾਓਆ:

ਰਾਮ ਨਾਮ ਚੱਠ ਰਾਏ ਗਾ ਕਾ .. ਅੱਛਮੁਪ ਦਰਸੰ ਕੀਯੇ ਤਾ ਕਾ .. ਆਰਾਮ ਨ ਚੀਏ ਅੰਬਾਗੁ ਤਮਾਰਾ .. ਗੱਗ ਗੱਗ ਦਾਤਾ ਪੋਰੀਏ ਰਾਮੁ ਬਮਾਰਾ .. ਆਰਾਊ .. ਗੁਰਮੁਤ ਰਾਮੁ ਜੀਏ ਜੰ ਪੋਰਾ .. ਤੱ ਗੱਠੁ ਅੰਠੇ ਬਾਯੇ ਤੋਰਾ .. ਆ ਚੋ ਜਨ ਰਾਮੁ ਬੇਗੁਤ ਪੋਰ ਪੀਆ .. ਸੇ ਪੋਰੀਏ ਰਾਕੇ ਕਰੀਆ ਦਹਾਰ .. ਆ ਜਨ ਕੇ ਪਰਦੇ ਪੋਰ ਪੋਰ ਸੋਠੀ .. ਤਨ ਕਾ ਦਰਸੁ ਪੋਰੀਏ ਸਕੇ ਹੋਠੀ .. ਆ ਸਰਬ ਜੀਆ ਮੇ ਅੰਕੁਰੋ .. ਮਨੱਕੇ ਅੰਕਾਰੀ ਪੋਰ ਚੋਨੀ ਬਹੋ .. ਆ ਸੋ ਬੋਯੇ ਚੋ ਸੰਗੁੜੁ ਪਾਏ .. ਆ ਯੇ ਮਾਰੇ ਗੁਰੁ ਸੰਦੇ ਪਾਏ .. ਆ ਆਰੁਦਹ ਕੀ ਸੰਦੇ ਕੀਯੁ ਗਾਏ .. ਗੁਰੁ ਮੱਕੇ ਸੰਦੇ ਮੇ ਮੰ ਮਾਨੇ .. ਆ ਮ ਪਾਪੀ ਨਰੰਗ ਕੁੰ ਕੁੰ ਕਰੀਏ .. ਪੋਰੀਏ ਹੋਠੀ ਦੰਬਾਲ ਨਾਨਕ ਜਨ ਤਰੀਏ .. ਆ ੧੬

ਗੱਢੇ ਚੰਦਨੇ ਚੰਦੋਂ ਅੰਦੇ ਸੱਠ ਬਾਨੀ ਸੰਨੀ ਤਾਨ ਦਹਰ ਅੰਦਰ ਤੱਗ ਕੰਬ ਅੰਠੀਆ. ਮੱਘਾ ਮੰਗੀ. ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਨਮਰੁਤਾ ਦੇ ਆਲਮ ਵੱਧ ਆ ਕੇ ਮਰਾਯਾ ਕੇ ਅਸੀਂ ਤਾਨ ਆਪ ਪਾਪੀ ਪਾਨ ਬਸ ਨਰੰਕਾਰ ਦੇ ਗੰ ਗਾਊਦੇ ਪੋਰਦੇ ਪਾਨ. ਜੇ ਕੱਠੇ ਮਾਲਕ ਦੰਬਾਲ ਹੋ ਗੀਆ ਤਾਨ ਤਰ ਗਾਓਗੇ.

ਅੰਦੇ ਨਮਰੁਤਾ ਵਿਕੇ ਗੱਢੇ ਚੰਦ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਚੰਨੀ ਡੇਹੀਏ ਪੀਆ. ਬੇਲ ਬਖਸ਼ਾਨੀ ਤੇ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਅੰਦੇ ਗੇਰ ਜਾਨ ਲੰਗੀ ਸੁੰਦ ਕੀਤੀ. ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਕੀਆ ਕੇ ਦਹਾਰ ਨੂੰ ਜਾਨਦੇ ਵੱਕ ਮਲਦੇ ਗਾਓਗੇ.

ਗੱਢੇ ਚੰਦਨੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਕੀਆ ਕੇ ਆਹੋ ਬੰਦੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ (ਸ਼ੇਹਾਬੁਦੀਨ ਮੁਹੰਮਦ ਸ਼ਾਹ ੧੦੧੦-੧੦੩੧ ਆ. ਯ.) ਦਾ ਤੇਹਾਡੇ ਨਾਲ ਮਿਲ ਕਰਾਊਦਾ ਪਾਨ.

ਮਾਡੋ-ਗੱਢੇ ਚੰਦ ਕੀਪੋਰ ਦੀ ਠੀ ਲਾਗਲਾ ਚੇਹਾਜ ਮੱਲ

ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਰੰਗ ਰੀਆ ਵੱਧ ਗੁਰੂ ਸੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨੇ ਵੀ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਮਲਨ ਲੰਗੀ ਵੱਕ ਕੱਢਨਾ ਫੁਲੋਲ ਸਮੱਝੀਆ. ਆਠੇ ਪੋਰ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਪੀਠੇ ਸ਼ਸ਼ੋਬੇਹਤ ਬਾਨੀ ਰਚੀ:-

ਪੋਰਠੇ ਮੇ ਬਰਮਾ ਕਾਲੇ ਗੇਰ ਆਆ .. ਬਰਮ ਕੰਮੁ ਪੀਆ ਨ ਪਾਆ .. ਅੱਗੀ ਨੇਹੀ ਲੰਨੀ ਮੇਰਮ ਬੇਲਾਆ .. ਆ ਚੋ ਅੱਛੇ ਸੋ ਕਾਲ ਸੰਗੇਹਾਰੀਆ .. ਮੇ ਪੋਰ ਰਾਕੇ ਗੁਰੁ ਸੰਦੁ ਬੀਚਾਰੀਆ .. ਆ ਰਾਊ .. ਮਾਯੇ ਮੋਏ ਦਿਊ ਸੰਬੇ ਦਿਊ .. ਕਾਲ ਨ ਚੇਹੋਡੇ ਬੰ ਗੁਰੁ ਕੀ ਸੀਆ .. ਆ ਆਨਾਸੀ ਅੱਕੇ ਅੰਬੀਆ .. ਆ ਸਲਤਾਨ ਖਾਨ ਬਾਦਸਾਹ ਨੇਹੀ ਰੰਨਾ .. ਨਾਮੇ ਬੇਹੋਲੇ ਜਮ ਕਾ ਦੱਕੇ ਸੇਨਾ .. ਮੇ ਦਹਰ ਨਾਮੁ ਜੀਊ ਰਾਕੇ ਰੰਨਾ .. ਆ ਚੋ ਦਹੇਰੀ ਰਾਯੇ ਨੇਹੀ ਕੱਸੇ ਮੱਘਾ .. ਸਾਹ ਮੇ ਸੰਜੇ ਮਾਯੇ ਦਾਮ .. ਮੇ ਦਹੁੰ ਦਿਯੇ ਪੋਰ ਅਮਰੁ ਨਾਮੁ .. ਆ ਰੀਏ ਮੇਰ ਮੱਕਮ ਸੱਢਾਰੇ .. ਨੇਚਲ ਕੋਠੀ ਨ ਦਿਏ ਸੰਸਾਰੇ .. ਅੰਬੀਊ ਕਾਲ ਕੋਰੁ ਸੋ

مارے .. ۵ نہچل ایکو سچا سچے سوئی .. جن کر
ساجی تنہ سبھ گوئی .. اوہ گرمکھ جاپے تان پت
ہوئی .. ۶ قاضی سیخ بھیکھ فقیرا .. وڈے کھاوہ
ہوئے تن پیرا .. کال ن چھوڈے بن ستگور کی دھیرا
.. ۷ کال جال جھوا اڑ نینی .. کانی کال سنے بکھ
بینی .. بن سبدے موٹھے دن رینی .. ۸ پردے ساچ
وسے پر نائی .. کال ن جوہ سکے گن گائی .. نانک
گرمکھ سبید سمائی .. ۹ ۱۴

---◇---

دھار

**پیندے سار، دھار دے جوگیاں بجائے پانی دھانی
پچھن دے، بہسباجی شروع کر دتی گورو صاحب
نال**

کسے ویلے وڈی ریاست رہی دھار گورو صاحب دے
سمیں ٹھانے جڈی حیثیت وچ سے کیونکہ لاکے ہی
راجدھانی مانڈو سے۔ پر دھار شہر دی اپنی بہت
ہی امیر وراثت سے۔ محمد تگلک نے بڑا شاندار قلعہ
بنایا سے اتھے۔ کئی لکھا ریاں نے راجا بھرتھری تے
گوپی چند دا سبندھ دھار نال دسیا ہے۔ پر اتھاسکار
راجا بھوج (۱۰۰۰-۱۱۰۰ء لگبگ) نوں دھار نال جوڑدے
بن۔ اوتھوں دی بھوجشالا آج وی اتھاسکاراں واسطے
کھچ رکھدی ہے جتھے سنسکرت ویاکرن دے
اصولان بابت سللیکھ ہے۔ (اجبھا ہی اک سللیکھ
اون- کھرگون وچ وی ہے) جوگیاں دا وڈا کیندر رہا
بے کسے ویلے دھار۔

اتھے مسلمان صوفی پیراں دیاں درگاہاں وی
مشہور بن۔ بابا فرید دے چیلے حضرت کمالؤدین
(۱۲۳۸-۱۳۳۰ء) دی درگاہ وی اتھے ہے، جتھے آج تک
اونان دا چولا سامبھیا پیاں ہے۔

گورو صاحب مانڈو توں جوگیاں دے آشرم وچ
پدھارے سن۔ جوپ صاحب نے آکے جوگیاں نوں
ادیس نمسکار کیتا جوگیاں نے آدر ستکار دین دے
بجائے گورو صاحب دی آمد نوں نفرت نال ویکھیا۔
کیونکہ گورو صاحب دا پہراوا کجھ الوکک جیہا ہندا
سے۔ انان نوں ویکھ کوئی ایہہ نہی اندازہ لا سکدا
سی کہ ایہہ مسلمان بن جاں ہندو۔ گورو صاحب نے

انان نوں بہت حلیمی نال نرؤتر کر دتا۔

بعد وچ وچار کرن بیٹھے تان کوئی جوگی کہے جی
میرا منگن دا وقت ہو گیا۔ میں گھرو گھری جانا ہے۔
کوئی کہے جی میری کھپھنی پوری پاٹ گئی ہے
میں گیڑا لاواں۔ اودھر مردانے نے رباب چھیڑ دتی۔
صاحب نے رامکلی وچ سید اچاریا:-

چھان بھوجن ماگت بھاگے .. کھدھیا دست جلی دکھ
آگے .. گرمت نہی لینی درمت پت کھوئی .. گرمت
بھگت پاوے جن کوئی .. ا جوگی جگت سہج گھر
واسے .. ایک درست ایکو کر دیکھیا بھیکھیا بھائی سید
ترپتاسے .. ا رہاؤ .. پنچ بیل گڈیا دیہہ دھاری .. رام
کلا نہی پت ساری .. دھر توئی گاڈو سر بہار .. لکری
بکھر جری منجہ بہار .. آگر کا سبڈ وچار جوگی ..
دکھ سکھ سمع کرنا سوگ بیوگی .. بھگت نام گر
سید بیچاری .. استھڑ کندھ جیے نرنکاری .. ۳ سہج
جگوٹا بندھن تے چھوٹا .. کام کرودھ گر سبیدی لوٹا ..
من مہ مندر ا پر گر سرنا .. نانک رام بھگت جن ترنا

راجا بھرتھری دی دھارا نگری - قلعہ

.. ۱۱ ۴

جوگی پچھن لگے "مہاتما جی یہ آپ نے کیا بولا؟"
گورو صاحب نے کیہا تہاڈی اوستھا بارے کوپتا کہی
ہے۔ تنسی تان گھروں جوگ دے خاطر نکلے سی۔ پھر
اونان ہی گھراں ول دوڑ رہے ہو۔ تنسی لوک نگرے ہو۔
نام وہونے ہو۔ کام کرودھ لوہہ موہ ہنکار وچ گرسے
ہوئے پھردے ہو۔ کی فائدہ ہویا سنیاں لین دا؟

ہے۔

مانڈو دے سلطان تان اپھگانی پٹھان سن۔
پر مانڈو وکھے ہی اک کوئی گدھ شاہ کپور ناں دا شاہوکار ہویا ہے
جس دی دوکان دی شاندار عمارت وی ہویا کردی سے۔ محلان دے نال ہی
اوبدے نا تے اک تلاب وی ہے۔ کپور پنجابی کھتری بندے بن۔ پر
بدقسمتی نال گدھ شاہ دا جیون کال ایہہ لکھاری نہی لیہہ سکیا۔ کجھ
وی ہوے، جان گدھ شاہ کھڈ جان کوئی اوبدا پتا دادا پڑدادا ہی گورو
صاحب نوں ملیا ہووے گا۔ اونی دنی شاہوکارا خاندانی ہندا سی۔
منڈلیشورتے مہیشور جانا۔ اوکاریشور توں ماڈو دے راہ وچ بن ایہہ
دووے ستھان۔ انیکان سادھو سنت اتھے پئے رہندے سن۔ پھر رستے وچ
کے گورو ساہنے پڑائ تان کیتا ہووے گا۔ اکو دن وچ ۱۰۰ کلومیٹر پیدان کرن
دی سمبھوان گھٹ ہے۔
سوڈھی- ۱۳۱۹ گپانی- ۱۱۴۸

کی ثبوت ہے کہ گورو صاحب مانڈو آئے سن؟- مانڈو جان مانڈو مالوا
دیس دی راجدھانی سے۔ ایہہ تان ہو ہی نہی سکدا کہ گورو صاحب
راجدھانی چھڈ جان تے نالے لاکو دی لنگھ کے۔
دوسرا گورو صاحب دی یاد وچ بیٹما وکھے چرنپادکا ہے۔ بیٹما تان ہی گئے
ہونگے جے دھار توں اجین نوں آ رہے سن تان۔ نہی تان بیٹما اپنی اہمیت
نہی سی رکھدا کہ گورو صاحب اودھر جاندے۔
پھر گپانی پی۔ ۱۴۸ نے گورو صاحب دا دھار جانا لکھیا ہے۔ دھار دی اونی
دنی کوئی خاص اہمیت نہی سی۔ سو دھار وی گورو صاحب تان ہی گئے
ہونگے جے مانڈو توں اجین نوں آ رہے سن تان۔
گدھ شاہ دی ساکھی دا ادھار - سوڈھی پی- ۳۱۵ نے لکھیا ہے کہ اس
علاقے وچ گورو صاحب دا کوئی پرانا جانکار راجا سی جس نوں ملن گئے۔ پر
اتھے کوئی اجبھا حکمران تان اونی دنی نہی سے جس دا پنجاب نال
سبندھ ہووے۔ دیوان بخشے شاہوکار آدی وی راجے والی حیثیت ہی
رکھدے سن۔ سکھ اتھاس وچ کئی تھائی ایہناں نوں راجا ہی لکھیا ملدا

جوگیاں ہنکار چھڈ گورو صاحب دے چرنی لگے۔

---◆---

سادھواں پچھیا، بابا جی مرن توں بعد کی بندے؟ کھڑے راہ جانا پیندا؟ N (دھار)

دھار وکھے سادھواں دا ہولی ہولی وڈا اکٹھ ہو گیا۔ کجھ جوگی تان اجے وی کھجھے پئے سن پر جگیا سو طرحاں طرحاں دے سوال صاحب نوں کر رہے سن۔ اوناں وچوں اک سادھونے پچھیا کہ بابا جی جدوں ایساں مرن تان کھڑے راہ جانا؟ کی بیبان سانوں لین اُونکے؟ کی کوئی بیڑی جہاز وغیرہ ہووے گا؟ کی پانی تھانسی لنگھنا ہووے گا جاں پہاڑ جاں ماروتھل ہووے گا؟ مرن توں بعد کیہو جہے حالات ہونگے؟

گورو صاحب نے نمرتا وچ آ کے سادھواں نوں سمجھایا کہ ویکھو میں تان مورکھ جیہا بندہ واں پر شبدر روپی نام دے لڑ لگن کر کے مینوں سو جھی ہوئی ہے۔ فرمایا کہ ایہہ سوکھ، ایہہ اوکھیا نیا، پیدل، جہاز بیڑیاں دی ضرورت ساڈے سریر نوں ہے۔ موت توں بعد سریر اتھے ہی رہ جانا وا۔ جہڑے شبدر دے لڑ لگے رہے اوناں نے انت ویلے سربویاپک سرسٹی دے مالک نال اک مک ہو جانا وا۔ باقی جہڑے نگرے بؤے وچ گرسے پئے اوناں واسطے ہی ایہہ بھکھ ننگ دکھ سکھنے تے اوہی مارگ نے: ماروتھل، ساگر، تے ٹوئے پہاڑ بھرے پئے۔ بہت پریم نال سادھواں نوں سارا سدھانت سمجھایا۔ ملارراگ وچ جدوں صاحب نے بیٹھ سشوبھت شبدر گایا سارا دھار سنن من ہو کے سنن لگا۔ کیہا جاندا گورو صاحب بہت اچی سر وچ گاؤدے سن۔ باقی مردانے دی رباب تان کیل دندی سی۔

اکھلی اونڈی جل بھر نال .. ڈوگڑ اوچو گڑ پاتال .. ساگر سیتل گر سید ویچار .. مارگ مکتا بؤے مار .. اے اندھلے ناوے کی جوت .. نام ادھار .. چلا گئے بھے بہیت .. ارباؤ .. سنگور سیدی پادھڑ جان .. گر کے تکیئے ساچے تان .. نام سمالیں روڑی بان .. تھیں بہاؤے دڑ لہس پیران .. ۲ اوڈاں بیسا ایک لو تار .. گر کے سید نام ادھار .. نہ جل ڈونگڑ ن اوچسی دھار .. نچ گھر واسا تہ مگ ن چالنہار .. ۳ جت گھر وسہ توہے بدھ جانہ بیجو محل ن جاپے .. سنگور باجھہ سمجھن ہوی سبھ جگ دیا چھاپے .. کرن پلاو کرے بللاتو بن گر نام ن جاپے .. پل پنکج مہ نام چھڈائے جے گر سید سنجاپے .. ۴ اک مورکھ اندھے مگدھ گوار .. اک سنگور کے بھے نام ادھار .. ساچی بانی میٹھی

امرت دھار .. جن پیتی تس موکھ دوار .. ۵ نام بھے بھائی ردے وساہی گر کرنی سچ بانی .. اند ورسے دھرت سہاوی گھٹ گھٹ جوت سمائی .. کالر بیجس درمت ایسی نگرے کی نیسانی .. سنگور باجھہ گھور اندھارا ڈوب موئے بن پانی .. ۶ جو کچھ کینو سو پرہو رجائی .. جو دھر لکھیا سو میٹان ن جائ .. حکمے بادھا کار کمائی .. ایک سیدراچے سچ سمائی .. ۷ چہ دیس حکم ورتے پرہہ تیرا چہ دیس نام پتالی .. سبھ مہ سبڈ ورتے پرہہ ساچا کریم ملے بیالی .. جانمن مرنا دیسے سر اوہو کھدھیا ندر کال .. نانک نام ملے من بہاؤے ساچی ندر سال .. ۸ ۱ ۴ پر پاسے نانک نانک ہی ہو رہی سی۔ "ارے ووبی نانک بابا جو لاہور سے آیا۔ کلہ اس نے راجا کی ایسی تیسی کر دی۔ خوب سنائی راجا کو۔ بابا نانک نہی ڈرتا کسی سے۔"

اک دو دن اتھے رہ گورو صاحب بیٹما اندور رستے اجین نوں روانہ ہو گئے۔

---◆---

بیٹما پڑائی- جل بھنڈار پرگٹ کیتا

دھار توں کوئی ۴۰ ک۔ می۔ پورب ول چلکے گورو صاحب بیٹما ناں دے پنڈ وچ آرکے۔ صاحب نوں پتہ لگا کہ اتھوں دا جگیدار کوئی کائستھ ہے تے چنگا اثر رسوخ رکھدا ہے۔ ایہہ وی ہو سکدا کہ اس جگیدار دا گورو صاحب نال میل بہاؤے ماندو جاں دھار ہی ہو گیا ہووے تے اوہ شردھا کر کے صاحب نوں اپنے نال لے آیا ہووے۔

پانی واسطے سارا پنڈ تلاب تے ہی نرہر سی۔ گورو صاحب نے کریا کیتی تے حکم کر کے کھوہ پٹوایا۔ گھٹ ہی ڈونگھائی توں جل دا بھنڈار نکل آیا۔ اوس تھان تے اجکل وی باؤلی موجود ہے۔

جدوں روانہ ہون لگے تان پنڈ دے جگیدار نے ضمد کر کے اناں دیاں کھڑاواں رکھ لئیاں۔ مہاراجہ رنجیت سنگھ دے ویلے جہڑے فوجی ادھر اندور آ گئے سن اناں کر کے اناں تھواں دی ماتتا برقرار رہی تے اداسی سادھواں دا اس استھان تے آون جان بنیا ہی رہندا سی۔ پھر اک اداسی نے پکا اتھے رہنا شروع کر دتا۔

۱۹۵۰ ای۔ دے آس پاس جہڑے سکھ آئے سن ادوں تگ اوہ صاحب دیاں کھڑاواں دے درشن کریا کردے سن۔ کھڑاواں وقت نال بھر چکیاں سن جس کر کے گرسکھان نے پتھر دی سل تے کھڑاواں اکر دتیاں۔ وقت پا کے پتھر

گوردوارہ باؤلی صاحب بیٹما

گوردوارہ بیٹما صاحب - پرکاش استھان گورو دے سکھ گوردوارہ سونے دا وی بنا سکدے۔ پر اتھاس نوں سامہن دی اناں نوں سمجھ نہی۔ گورو صاحب دی چرن پادکا اج بیٹما صاحب نوں الوپ ہو چکی ہے۔ گورو صاحب اپنے سکھان نوں سو جھی بخشن۔ عمارت نوی بن رہی ہے۔

تے اکریاں کھڑاواں دی ورودھتا ہو گئی کہ ایہہ تان پتھر پوجا تلّ بن۔ جس کارن اوہ سلّ وی اتھوں چکّ دتی گئی۔ اس لکھاری نے ۱۹۷۳ وچّ اس صلح دے درشن کیتے سن۔ ضرورت سی جس حالت وچّ وی پوئے سی اوہناں نوں سامبھیا جاندا۔

اج اتھے وڈی منتا والے دو شاندار گر استھان موجود ہن: گرو دوارہ باؤلی صاحب تے چرناپادکا صاحب۔ ۲۷ ک۔ می۔ دا اگے پینڈا کر کے گورو صاحب اندور پہنچے۔ اودوں اندور چھوٹا جیہا قصبہ سی جنوں اجکل جونی اندور کیہا جاندا ہے۔ اتھے سرسوتی نالے دے لاگے گورو صاحب نے آسن لایا، وقت پا کے اتھے جو گرو دوارہ بنیا اوہ املی صاحب گرو دوارہ ناں تے مشہور ہے۔ کیونکہ علاقے وچّ سدھ جوگیاں تے مورتی پوجا دا رواج زور اتے سی گورو صاحب نے نام دے سدھانت تے جات پات دے سدھانت دے ورودھ وچّ منکھی ایکے دا پرچار کیتا۔ اتھوں اندور توں گورو صاحب اجین نوں روانہ ہوئے۔

---◆---

گرو دوارہ املی صاحب، اندور

التمش نے ایہہ مندر ۱۲۳۴-۵ وچّ لٹ لیا تے برباد کر دتا۔ ایہو کجھ ۱۱۵۰ دے نیڑے تیرے وی پویا سی۔ دوسرے پاسے ایہہ وی ثبوت ہے کہ مغل بادشاہ اس مندر نوں گرائیاں دیا کر دے سن۔

سنسکرت دے سربوتم کوی کالیداس دا سیندھ وی اجین نال رہا ہے۔ پورے ہندوستان وچّ انصاف پسند ہون لئی مشہور مہاراجہ وکرمجیت وی اتھو دا ہی راجا سی۔ اتھاس وچّ اس بارے بڑے ہمبلیہوسے کھڑے ہو چکے۔ کیونکہ راجا وکرمجیت توں بعد کئی راجیاں نے اپنے تخلص وکرمجیت رکھ لئی سن۔

راجا بھرتھری دی کتھا- روایت جاں دند کتھا انوسار راجا وکرمجیت راجا بھرتھری دا چھوٹا بھرا سی۔ راجا بھرتھری بارے مشہور ہے کہ اک ویراں اس نے اک زانی سستی ہندی ویکھی تے بڑا دکھی پویا۔ آکے اپنی رانی نوں کہن لگا کہ میرے مرن مگروں توں تان سستی ناں ہووی۔ رانی پنگلا اگو کہن لگی کہ میں اجیہا ہرگز نہی کرانگی کہ بلدی مڑی تے چھال ماراں۔ میں تان ادوں ہی پران تیاگ دیوانگی جدوں مینوں پتہ لگا کہ تسی اس جہان نوں الوداع کہہ دتسی ہے۔ راجا اس گلّ توں بہت پرہاوت پویا۔

اگے کتھا اس طرحاں ہے کہ اک ویراں اک براہمن نوں کلپ-رکھ توں اک پھل پراپت پویا جس دا مطلب ایہہ سی کہ جہڑا انسان اوہ پھل کھا لویگا اوہ امر ہو جاویگا۔ (ہندو پرائیاں انوسار کلپ-رکھ اوہ ہے جہڑا من دی کوئی وی مراد پوری کر دیوے۔ اج وی اجین وچّ اک پھل دے رکھ نوں کلپ-رکھ کر کے منیا پوجیا جاندا ہے۔) خیر براہمن نے اوہ پھل راجا نوں بھیٹ کر دتا کہ مہاراج تسی لوک بھلائی دے اپنے کم کر رہے ہو تھادا سدا جیوت رہنا دنیاں دے بھلے وچّ ہے۔ پر مہاراجہ تان اپنی رانی پنگلا توں فدا سی۔ بھرتھری نے

بیٹھا- دھار- اندور دے زمیندار جگیداراں دا ذکر اکبر ویلے دے اتھاس وچوں ملدا ہے۔ گورو صاحب دی آمد ویلے اندور چھوٹا جیہا قصبہ سی۔ پرانے سمیاں وچّ قصبے / شہر اتھے پندے سن جتھے پانی اسانی نال مل سکے۔ اندور دا جنم وی پانی کر کے ہی پنڈا ہے۔ اتھے دو نالیاں دا سنگم ہے جنوں پرانے سمیاں وچّ زمیندار بنّ کے رکھدے سن۔

اندور کیو گئے صاحب؟ - کیونکہ بیٹھا تان گورو صاحب آئے ہی سن پھر اس ویلے اندور دی وی ضرور کوئی خاصیت ہوویگی جاں پھر اندور توں اجین داراہ زیادہ سکھالا ہووے گا بھاو سادھن ملدے ہونگے کیونکہ اندور شہر اجین- اونکاریشور دے پرانے مارگ تے سی۔ نویاں ہونیاں کھوجانے ثابت کیتا ہے کہ اندور شہر دی نیہہ بولکر راجیاں نے نہی سی رکھی۔ بولکرانے تان صرف انوں اپنی راجدھانی بنایا سی۔ شہر اس توں کتے پرانا ہے۔ اتھاسکاراں نے ثابت کیتا ہے کہ راشٹرکوت خاندان دے راجا اندر تیجے نے جدوں ۹۱۶ ای۔ وچّ قنوج فتح

کیتا تان واپسی تے مڑدے ویلے اس نے اتھے اندریشور مہادیو مندر اپنے ناں تے بنوایا جو کواج وی موجود ہے۔ اہلیا بانی بولکرانے پرائیاں تینھاں تے مندر نوں دوبارہ بنایا سی۔ مندر سرسوتی تے خان نالیاں دے میل تے موجود ہے۔ <http://www.indoreonline.in/city-guide/indreshwar-mahadev-temple-of-indore>

۱۸وی صدی دے ویلے وی شہر دا اک علاقہ ہے جنوں 'جونی اندور' بھاو پرانا اندور کر کے جانیا جاندا ہے۔ اس شہر دے این کنارے تے ہی اندریشور مندر تے گرو دوارہ املی صاحب بن۔ ۱۸وی صدی دی اتری بھارت دی سیاست سکھاں- مراتھیاں- مغلان- انگریزاں تے پٹھاناں دی کشمکش دی کہانی ہے۔ کدی کسے دھر دا پتہ لیتے کدی کس دا۔ خیر مراتھے سکھ سپاہیاں دی بہادری دا لوبا مندے سن۔ اندور دی بولکر ریاست نے ۲۰وی صدی دے شروع وچّ پھر اک سکھ رجمنٹ اندور ہی بیٹھا دتی۔

اوه پهل اپنی رانی نوں بھیت کر دتا۔ پر رانی تان دلوں دروغے مہیپال نوں چاہندی سی۔ بچن توں ہی اوہدے نال پیار سی۔ رانی نے اوه پهل مہیپال نوں بھیت کر دتا۔ مہیپال دی محبت لکھو ناں دی داسی نال سی۔ مہیپال نے لکھو نوں دے دتا۔ داسی لکھو دلوں راجا بھرتھری نوں محبت کردی سی سو لکھو نے اوه پهل راجا نوں بھیت کر دتا۔ اس پر کار کلب-پهلپ دا چکر پورا ہو گیا۔ راجا اوه پهل مڑ اپنے کول پا کے بہت دکھی ہویا۔ راجا نے جھٹ لکھو نوں بکا لیا کہ تینوں ایہہ پهل کہنے دتا ہے۔ لکھو نے مہیپال دا ناں لے دتا۔ اگو مہیپال نے رانی دا ناں لے لیا۔ جدوں راجے نوں پتہ لگا کہ پنگلا تان مہیپال نوں دلوں چاہندی ہے اس اگ-بیولا ہوئے تلوار کڈھی تے پنگلا دا سر لاه دتا۔ بھرتھری نوں بڑا دکھ لگا کہ رانی دی ہے وفائی دا۔ بہت ویوگ وچ رہا کرے۔ اودھروں براہمنان دہائی دے دتی کہ وڈا پاپ کر تان مہاراجہ تنساں۔ بھرتھری نے راج گدی تیاگ دتی تے اپنے بھرا وکر مچیت نوں راجا بنا دتا۔

ایسے بھرتھری دا ہی بھانجا ہویا ہے راجا گوپیچند۔ راجا بھرتھری دیاں کئی رچناواں سنسکرت وچ ملدیاں ہن جس وچ اس نے عورت جات توں نراشتنا دکھائی ہے۔ ایہہ گورو نانک پاتشاہ ہی ہوئے جنان زانی نوں برابر تا دا درجہ دتا ہے۔ تھان تھان گورو صاحب نے لکھیا ہے کہ مرد کنا کو ایماندار ہے۔ چاہے مرد جاں زانی ہر جی ہؤے وچ بھسیا پیا ہے۔

دھارمک پکھو اجین دی وراثت بہت امیر ہے۔ اتھے کوئی ۱۰۰ دے قریب پرانے مندر ہن تے سارے دے سارے شپرا ندی دے کنڈھے ہن۔ شپرا جو بعد چ چمبل وچ جا پیندی ہے، بھارت دی الٹی دشا دی ندی ہے۔ ایہہ الوکک ندی پہاڑ پاسے نوں وگدی ہے تے اے جا جمنا دریا وچ ڈگدی ہے۔

اجین دا ۱۲ سالین لگدا کمبھ میلہ وی بردوار، الہ آباد تے ناسک واگو بہت مشہور ہے۔

کئی ودوانان دا اندازہ ہے کہ گورو صاحب کمبھ دے میلے ویساکھ (پر کمبھ تان اپریل/مئی ۱۵۱۵ ای۔ سی) اجین پہنچے سن۔ اونکار ریشور وکھے تان گورو صاحب دا آرتی اتار کے مندر وچ سواگت کیتا گیا سی۔ لگدی ہے اتھے وی پنڈیاں ستکار کیتا ہووے گا۔ کل ملا براہمن لوک گورو صاحب دا بہت ستکار کردے سن۔ کجھ دن گورو صاحب مہاکال مندر نیڑے براجدے رہے تے ایتھوں دے پنڈیاں نوں نام دے سدھانت توں جانو کروایا۔ مورتی پوجاتے ہور کرم کانڈاں نوں ورتھ دسیا۔

اپرنت گورو صاحب اجین دے باقی مندراں تے وی پرچار خاطر پہنچے۔ اتھاس توں ایہو اندازہ لگدا ہے کہ براہمن تان گورو صاحب دی گل جھٹ مں جاندے سن جے اڑدے سن تان اوه سی جوگی/سدھ ناتھ۔

اجین پہنچ گورو صاحب نے اپنا ڈیرہ شپرا ندی دے کنڈھے راجا بھرتھری دی گفائے مسلمان صوفی پیر

رومی دی درگاہ درمیان املی دے رکھ تھلے لایا سی۔ ایہہ جگا مہاکال جوتی لنگ توں پیدل ۳ کلومیٹر پہاڑ پاسے ہے۔ اجین جدوں گورو صاحب آئے لنگوٹبند سادھو دے بھیس وچ س

سوڈھی نے وستھار نال تھان دا پتہ ٹکانا لکھیا ہے۔ سوڈھی نوں اس بابت اطلاع دین والے شر دھالونے انچ تھوڑی جہی غلطی کر دتی ہے۔ اس نے مقبرے نوں مسیت لکھ دتا ہے۔ سوڈھی دے ویلے تک اجے یادان تازہ سن۔

ویکھو اتھے وی سوڈھی نے صاف لکھیا ہے کہ گورو صاحب اونکار ریشور توں اجین آئے سن۔ پر ساڈے اج دے اتھاسکار پٹھا گیڑا دے رہے ہن۔

---◆---

مہنت پچھیا کیو بابا جی آہ جہڑی عینی جنتا میلے تے اتھے آئی ہے کی ایہہ سارے مکت ہونگے؟

اجین میلے تے ہزاراں لکھاں سادھو، سنیاسی، سدھ، ناتھ، جوگی، جپی، تپی، براہمن تے عام جنتا انیکاں پرکار دے کششٹ جھلدی آئی ہوئی سی۔ سدھ جوگیاں دے گورو صاحب نال سوال جواب چل رہے سن۔ گورو صاحب دی مقناطیسی سکھشیئت کر کے ہزاراں لوک اکٹھے ہو گئے سن۔ سدھارن لوک گورو صاحب دی گل بات وچ ڈونگھی دلچسپی لے رہے سن کہ مہنت نوں جنتا تے غصہ چڑھیا تے گورو صاحب نوں پچھن لگا کہ بابا جی آہ جہڑی عینی لکھاں دی تعداد وچ جنتا آگئی ہے کی ایہہ سبھ مکتی حاصل کر سکنگے۔

گورو صاحب نے مہنت نوں بھرتھری داروپ سمجھ

مہاکال مندر کرکے لگدا ہے کمبھ میلہ

کے سمبودھن ہندے ہن تے سمجھاؤندے ہن کہ نرا تیرتھ اس تھان تے لگے میلے وچ پہنچ کے کوئی مکت نہی ہو جا ویگا۔ مکتی دا مارگ لمان ہے۔ اس واسطے پہلاں اچھا شکنتی نوں جاگ لگی ہووے تان۔ اتھے جو لوک آئے ہن ایہناں وچوں بہتے تا وچارے تماشبین ہن۔ انان واسطے مکتی کوئی مائے ہی نہی رکھدی۔ اوه لوک جیون دی اصلیت بارے کوئی سوچ ہی نہی رکھدے۔

ہندہ روحانیت دے مارگ دا پہلاں پاندھی تان بنے۔ گیان حاصل کرے۔ انوں پتہ لگے کہ مکتی دے مارگ تے چلدیاں پہلی منزل اپنی ہؤے نوں سر کرناں ہے۔

بھرتھری گہیا- گورو صاحب دے ویلے وی این ایسے طرحاں ہی سی زندگی وچ سچ نوں دھارن کرے۔ رجا دا سدھانت سمجھدے تے اوہدے تے عمل کرے۔ اینوے ہر کوئی مکتی نہی پاسکدا۔

جواب دین توں بعد جوہیں گورو صاحب چپ ہوئے تان مردانے نوں چاء آ گیا۔ اوہنے تار چھیڑ دتی۔ خوب اچی ساری دھن و جائی۔ گورو صاحب نے پھر حکم کیتا کہ مردانیا گوڑی دی دھن لا بانی آرہی:

ادھیاتم کرم کرے تا ساچا .. مکت بھیڈ کیا جانے کاچا .. ایسا جوگی جگت بیچارے .. پنچ مار ساچا ار دھارے .. ا رہاؤ .. جس کے اتتر ساچا وساوے .. جوگ جگت کی قیمت پاوے .. آرو سس ایکو گرہ ادیانے .. کرنی کیرت کرم سمانے .. ۳ ایک سبداک بھکھیا ماگے .. گیان دھیان جگت سچا جاگے .. ۴ بھے رچ رہے ن باہر جائے .. قیمت کون رہے لولائے .. ۵ آپے میلے بہرم چکائے .. گر پرساد پریم پڈ پائے .. ۶ گر کی سیوا سبڈ ویچارے .. ہویے مارے کرنی ساڑے .. ۷ جپ تپ سنجم پاٹھ پرائے .. کہ نانک اپرمپر مانے .. ۸ ۶

---◆---

بھرتھری گفا: دوہرے دوہرے کواڑ- جوگی آکھے "جی ڈر لگدے" ا

جوہیں اتے آچکا ہے گورو صاحب دا ڈیرہ بھرتھری گفا نیڑے سی۔ اک دو ویراں صاحب دی موج اتی تان گفا وچ گل بات کرن لئی گئے۔ ہر واری گفا دا دروازہ بند ملے۔ آخر جدوں مہنت نال میل ہویا تان پچھیا کہ مہنت جی کی وجا ہے تھادی گفا دا کواڑ بند ہی ملدا ہے۔ بھرتھری گفا دا جوگی مہنت کہن لگا کہ اجین وچ چور اچکے بہت بین۔ انج وی گفا ندی کنارے جنگل وچ ہے۔ جنگلی جانور دا وی ڈر رہندا ہے۔ اس کر کے دروازہ بند رکھدے ہاں جی۔

گورو صاحب نے مسکرا کے کہیا کہ جوگی ہو کے ڈردے ہو۔ جوگیاں بارے تان سنئے کہ انان دا واسا جنگل بیلیاں وچ ہندا ہے۔ اوتھے کھڑا تے کون بویا بند کر سکدا ہے؟ اک دم جوگی نوں جوہیں ہوش آ جاندی ہے اس طرحاں ہویا۔ گورو صاحب نے انوں اوہدی اداسی دا احساس کروا دتا تے دسیا کہ اصل اداسی کبھی جہی ہندی ہے۔

گوڑی راگ وچ شبد رچیا تے مہنت دے کواڑ کھولہ دتے:-

کھما گھی برٹ سیل سنتوکھن .. روگن ن بیاپے نہ

جم دوکھن .. مکت بھئے پربھ روپ ن ریکھن .. ۱
جوگی کو کیسا ڈر ہوئی .. روکھ برکھ گرہ باہر سوئی ..
ا رہاؤ .. نربھو جوگی نرنجن دھیوے .. اندن جاگے
سچ لو لاوے .. سو جوگی میرے من بہاوے .. ۲ کال
جال برہم اگنی جارے .. ذرا مرن گت گرت نوارے ..
آپ ترے پتری نستارے .. ۳ ستگوڑ سیوے سو
جوگی ہوئی .. بھے رچ رہے سو نربھو ہوئی .. جیسا
سیوے تیسو ہوئی .. ۴ نر نہکیول نربھو ناؤ .. انا تھ
نا تھ کرے بل جاؤ .. پنرپ جنم ناہی گن گاؤ .. ۵ اتتر
باہر ایکو جانے .. گر کے سبڈے آپ پچھانے .. ساچے سبڈ
در نیسانے .. ۶ سبڈ مرے تن نچ گھر واسا .. اوے ن
جاوے چو کے آسا .. گر کے سبڈ کمل پرگاسا .. ۷ جو
دیسے سو اس نراسا .. کام کرو دھ بکھ بھوکھ پیاسا
.. نانک برلے ملہہ اداسا .. ۸ ۷

گورو صاحب نے جوگی نوں ایدیس دتا کہ نمرتا پردے وچ ہووے، وکھاوے والا نمانا پن نہی۔ جوگی دا مٹ تے قابو ہووے صبر سنتوکھ رکھے اپنے ہنکار نوں تیلی لا دیوے۔ پھر نڈر ہویا جوگی اس سر بویا پک نرنجن نوں دھیوے جھڑا ہر تھان موجود ہے۔ ڈر صرف نرنجن نرنکار دا ہووے۔ باقی شیر چیتے چور ڈاکو تان سبھ اوس نرنکار دے پیدا کیتے ہوئے۔

---◆---

بھرتھری مہنت نے پچھیا بابا جی تسی کھڑی سمپردا دے سادھو ہو؟

گورو صاحب نے کہیا میری سمپردا 'نام' ا

جدوں بھرتھری دی گفا دے مقام تے گورو صاحب دی سادھواں نال گفتگو چل رہی سی۔ کہیا جاندا ہے کہ ادوں گورو صاحب نے لنگوٹ پایا ہویا سی۔ اودو مہنت نے ضد کیتی کہ بابا جی دسو تسی کھڑی سمپردا دے سادھو ہو؟ سادھواں دیاں ش-رینیاں نوں سمپرداواں کہندے ہن۔ تسی کھڑے بھگوان نوں مندے ہو؟ کھدی پوجا کردے ہو؟ ورت کدوں رکھدے ہو؟ غصے نوں قابو کرن لئی کھڑا یوگ آسن لاؤدے ہو؟ تسی بھوتی کیو نہی لائی ہوئی؟ جے سادھو نہی تان کی کار وہار کردے ہو؟ مہنت دے سوال دے جواب وچ پھر صاحب نے راگ آسا وچ اشٹپدی اچاری:-

اتر اوگھٹ سرور ناوے .. بکے ن بولے پر گن گاوے ..

سوڈھی- ۳۰۰ سوڈھی نے صاف صاف ویسا کھی دے موقع تے ا
سوڈھی- ۳۰۳ اشپرا دا اشنان لکھیا ہے۔ کبھ دا ذکر نہی ہے۔
سوڈھی- ۳۰۶ اتے ۳۱۰

سادھو جان سادھوی اوہ ہندو بندہ جان زانی بندے ہن جانا نے آ
گرست جان سماجک جیون تیاگ دتا ہندا ہے۔ اینہاں دیاں سیکڑے
ش-رینیاں ہن۔ مکھ طور تے ہندو سادھواں نوں تن ورگان وچ ونڈیا جا
سکدا ہے: ۱. شو دے پوجاری: جوگی، ناغے آدی ۲. وشنو جان وشنو
دے اوتار رام جان کرشن دے بھگت، ۳. ماتا دے بھگت جان شاکت بھاؤ
شکئی نوں پوجن والے، ۴. دسنامی سمپردا- شنکر چاریا دے سادھو چار
ونگیاں دے بندے: (۰) جہ-ڑے جیو چیتنا نوں رپ مندے، (۱) اہم-
برہما مسمی بھاؤ خود نوں ہی رپ مننا، ایہہ بھوری والی سمپردا وی
کہاؤندے ہن۔ (۰) تتامسی بھاؤ اگلا (بھاؤ تسمی) ہی رپ ہو، (س) آتما
پرمانما بھاؤ آتما ہی رپ ہے۔

ریاب تے بہن لئی حکم کیتا تے سورٹھ
وچّ شبد رچیا:-

تو پربہ داتا دان مت پورا ہم تھارے
بھیکھاری جیؤ۔۔ مے کیا ماگو کچھ
نہر ن رہائی پر دیجے نام پیاری جیؤ
۔۔ اکھٹ گھٹ رو رہیا بنواری۔۔ جل
تھل مہینل گپتو ورتے گر سبدي
دیکھ نہاری جیؤ۔۔ رہاؤ۔۔ مرت پیال
اکاس دکھائیو گر سنگور کرپا
دھاری جیؤ۔۔ سو برہم اجونی ہے
بھی ہونی گھٹ بہتر دیکھ مراری
جیؤ۔۔ آجمن مرن کو ایہہ جگ بیڑو
ان دوجے بھگت وساری جیؤ۔۔
سنگور ملے ت گرمت پائے ساقط
باجی ہاری جیؤ۔۔ ۳ سنگور بندھن
نوڑ نرارے بہڑ ن گریہ مجھاری جیؤ
۔۔ نانک گیان رتن پرگاسیا پر من وسیا نرنکاری جیؤ۔۔

---◆---

بھرتھری گفا اجین وکھے ہی

کیرتن سوبلے دی رچنا ہونی ۵

بھرتھری مہنت نال نام دی مہما بارے ویچاراں ہو
ریباں سن کہ بائے نے مردانے نوں اشارہ کر دتا کہ
بانی اتر رہی ہے۔ صاحب نے اودوں پھر گوڑی راگ
وچّ سوبلا رچیا جو ہر گرسکھ رانتی سون ویلے پڑھدا
ہے:

جے گھر کیرت آکھئے کرتے کا ہوی بیچارو۔۔ تہ گھر
گاؤہ سوبلا سورہ سرجنہارو۔۔ اتم گاؤہ میرے
نربھو کا سوبلا۔۔ ہو واری جاؤ جت سوبلے سدا سکھ
ہوی۔۔ ۱ رہاؤ۔۔ نت نت جیڑے سمالینڈ دیکھیگا
دیونہاڑ۔۔ تیرے دانے قیمت نہ پوے تس دانے کون
سماڑ۔۔ ۲ سمبت صاحا لکھیا مل کر پاؤہ تیل۔۔ دیہ
سجن آسیس۔۔ ۳ پاپچا سبڈے نت پون۔۔ سدنہارا
سمرینے نانک سے دہ آون۔۔

ایہہ لکھاری بھرتھری گفا ویکھ آیا ہے۔ گفا بالکل
اوسے طرحاں ہی ہے جوین گورو صاحب دے ویلے
سے۔ گفا وچّ آج وی بھرتھری راجے دی اوہو پراتن
مورتی دی پوجا بندی ہے۔ جوگی لوک اوتھے پھر
بھرتھری دے سوبلے گا رہے سن کہ اس دی وڈی
قربانی ہے۔ اودوں ہی گورو صاحب نے اپدیش کیتا
کہ سوبلے گاؤنے ہن تان گاؤ اس نرنکار دے جہنے
بھرتھری پیدا کیتے۔ جہنے سارے جیواں نوں پیدا کیتا
جہڑا اپنی رچنا دا پھر خیال وی رکھدا ہے، رزق آدی
دندا ہے۔ جہدیاں داتاں بے شمار ہن۔ اوہ نرنکار اکال
پرکھ پھر وارو واری جیواں نوں سمیٹ وی لیندا ہے۔
سو بھائیو ایہو آسیس دیو کہ انت دی واری اوہدے
نال میل ہو جائے تے آواگون توں چھٹکارا مل جاوے۔

گورو صاحب دے نام دی سدھانت دی سارے میلے
وچّ دہائی پے گئی سی۔ ہر پاسے چرچہ سی کہ اک

صوفی پیر حضرت رومی دا مقبرہ

سادھو اٹھ جہڑا سرب ویاپک
بھگوان نوں مندا ہے۔ جہڑا کہہ رہا
ہے کہ ایہہ مورتی پوجا ورتھ ہے۔
اتھاس وچّ آؤدا ہے کہ جدوں گورو
صاحب نے اجین کمبھ میلے وچّ
کیرتن سوبلا پڑیا تان لوکائی اش
اش کر اٹھی۔ سادھو سنت ہزاراں
دی گنتی وچّ گورو صاحب دے ہی
ہو گئے۔ اوناں نوں ہن سمجھ آ گیا
ہے کہ نام توں بناں سنیاس ورتھ

---◆---

پشکر میلہ - صاحب دی اگلی منزل

اجین توں اٹھ گورو صاحب پہاڑ
پاسے نوں ۱۵۰ کہ۔ می۔ مندسور (دشپر) نوں روانہ
ہوئے جو اونی دنی مشہور ریاست سی۔ دشپر
(مندسور) دا ذکر باقائدہ مہامہارت وچّ وی ملدا
ہے۔ جنی دنی گورو صاحب مندسور پدھارے سن
اونی دنی مالوے دی راجدھانی مانڈو بن چکی سی۔
پشنگاپاد شہر دے بانی پشنگ شاہ نے اٹھے وی نوا
قلعہ ۱۴۳۶ وچّ تعمیر کیتا سی کیونکہ مندسور مالوا
ریاست دا بہت ہی ناچک سرحدی ٹکانا سی۔ چھیتی
ہی رانا سانگا نے ۱۵۱۹ ای وچّ مندسور تے حملہ کرکے
اتھوں دا قلعہ جت لیا سی۔ پر شہر اپنی راجنیتک تے
خاص کرکے دھارمک تے وراثت کرکے بہت اہم سی۔ در
اصل جتھوں تک دھارمک وچار دھارا دا سبندھ ہے
ایہہ علاقہ کافی سمیں توں نوں گرہ پوجا کرکے
مشہور ہو چکا سی۔ اٹھے وی کیسے ویلے سورج مندر
ہندا سی جو ۱۴۳۶ ای 'چ بنیا سی۔ کئی ودواناں دا وچار
ہے کہ ایہہ علاقہ دھارمک پکھو بھارت دے سبھ
توں امیر علاقیاں وچوں اک سی۔ انھوں دیاں پرائتو
وستاں تے عمارتاں دیاں بھر وچّ پرسدھ ہن۔ پھر
مالوا دیس دا اجے ایہہ اہم حکومت کیندر سی۔ کیسے
ویلے (۱۵۲۸ ای) اسے مقام تے پرسدھ ہون بادشاہ
مہرکل دی شکشت ہوئی سی۔ مدھ ایشیا توں
لٹیرے۔ حملہ آوراں دے روپ وچّ آئے ہون لوک آج دے
امرتسر لگے بہہ گئے سن تے آج ایہہ سکھ ہن تے بندل
(ہون۔ دلن) جت اکھواؤدے ہن۔ بدقسمتی نال آج
مندسور افیم دی پیداوار کرکے پرسدھ ہے۔

دشپر (مندسور) دا ذکر صرف مہامہارت ہی نہیں سگوں ۱۱۹ ای۔ ۵
دے ناسک سللیکھ توں وی ملدا ہے۔ اس توں علاوہ امرکوش، ۴۹۰
ای۔ چتوڑ گڑھ سللیکھ، وراہمیر ۵۰۵ ای۔ سکندرپران، مارکنڈے پران
آتے جینیاں دے انیکاں پراتن گرتھان وچّ ذکر ہے۔ ویکھو: دشپر لیکھک
چندرہوشن ترویدی، مدھ پردیس بندی گرتھ اکادمی۔ ایسے کتاب
دے پنہ ۱۰۸ تے وستھار نال ذکر ہے کہ دشپر علاقہ نوں گرہ خاص کرکے
سورج پوجا لئی پرسدھ سی۔
کہن توں مطلب دھارمک تے راجنیتک پکھو جھاراپائٹ نالو دشپر زیادہ
مہتویورن سی۔ پر جھاراپائٹ دا موجود سورج مندر مندسور دے سورج
مندراں نالوں زیادہ گوروشالی ہے۔

جھالراپاٹن دا ۱۲۰۰ سال پراڻا سورج مندر

---◆---

جھالراپاٹن دا راجا راہو کیتو دی پوجا کروا رپیا سی

۱۹ جون ۱۵۱۷ نوں سورج گرہن لگن والا سی۔ دہائی پئی ہوئی سی۔

مندسور توں ۱۵۰ کھ. می. پینڈا کر کے صاحب پھر صاحب جھالراپاٹن گئے۔ جھالراپاٹن وی اونی دنی دھارمک کیندر بنیا ہویا سی۔ در اصل اونی دنی ایہہ سارا علاقہ دھارمک رنگ وچ رنگیا ہویا سی۔ اجین توں اتے دا علاقہ چمیل دریا دا اس پاس۔ اک پراتتو شاستری نے لکھیا ہے کہ مندسور ضلع پراتتو پکھو بھارت دا سبھ توں امیر ضلع ہے۔ اونی دنی تان پتھر نوں ایو تراشیا جا رہا سی جویں موم نوں کوئی تراشے۔

جھالراپاٹن بارے اک انگریز پراتت وگیانی پھرگوشن نے لکھیا ہے کہ جھالراپاٹن دا سیتلیشور مندر تان بھارت دے سبھ توں پرانے مندراں وچوں اک ہے۔ نال ہی اسنے سورج (سوری) مندر دیاں وی تعریفاں کیتیاں ہن۔

جھالراپاٹن نو-گریہ پوجا لئی پرسدھ سی۔ جوتش انوسار بندے دے ماڑے چنگے دن گریباں (اکاشی تاریاں) دی چالاں کارن اودے ہن۔ ہندو جوتش شاستر انوسار بیٹھ لکھے نوں گریباں دا اثر منکھی جیون تے پیندا ہے:

۱. سورج، ۲. چندرما، ۳. منگل (نرس)، ۴. بدھ (نرچرے)، ۵. گورو (جھیٹن)، ۶. شکر (ژنس)، ۷. شنچھڑ (شٹرن)۔ ۸. راہوتے ۹. کیتو۔

ماڑے دنان 'چ پندت کہنگے کہ جی تہاڈا شنی شبہ اوستھا 'چ نہی ہے جاں اج کلہ گنڈ-مول چل رہا ہے۔ جاں پھر تہاڈے منگل دی دشا ٹھیک نہی ہے۔

سو جھالراپاٹن اپنے نوآں گریباں دی پوجا لئی پرسدھ ہو چکا سی۔

جدوں گورو صاحب اتھے براجے کوئی راجا اپنے تیز پرتاپ دی اوستھا نوں ٹھیک کرواؤن لئی سورج دی پوجا کروا رہا سی۔

جدوں راجے نے گورو صاحب نوں ملن دا وقت کڈھیا

تے معافی منگی کہ میں پوجا وچ راجھا پیا سی اس کر کے تہانوں مل نہی سکيا۔ گلاں باتاں ہوئیاں تان گورو صاحب نے کہہ دتا کہ ایہہ پوجا ارچنا ورتھ پن۔ راجا کہن لگا کہ مینوں تان کوئی سمجھ نہی پندت جی نوں دس دیو۔

پندت نوں جدوں بلایا گیا تان اس طرحاں طرحاں دے جوتش دے اصول دس کے اپنے آپ نوں درست ثابت کیتا۔ گورو صاحب نے بڑی نمرتا نال پندت نوں سمجھایا کہ تسیں کرت دی پوجا کر دے ہو سدھا کرتے دی کرو۔ نرنکار آپے ایہہ چند سورج راہو کیتو دی دشا ٹھیک کر دیویگا۔ ایہہ چند ایہہ سورج ایہہ شنی راہو کیتو سبھ کرتار دیاں کرتاں نے بہاؤ اسدیاں رچناواں نے تے اوہدے حکم وچ نے۔

سو سورج مندر دے پندیاں دیاں بیتھویاں سن ہی گورو صاحب نے ایہہ سلوک بولیا سی:-

سلوک م ۱
بھے وچ ہون ویے سدواؤ۔ بھے وچ
چلہ لکھ دریاؤ۔ بھے وچ اگن کڈھے ویگار۔ بھے
وچ دھرتی دبی بھار۔ بھے وچ انڈ پھرے سر بھار۔
بھے وچ راجا دھرم دواؤ۔ بھے وچ سورج بھے وچ
چنڈ۔ کوہ کروڑی چلت ن انٹ۔ بھے وچ سدھ بدھ
سر ناتھ۔ بھے وچ اڈانے آکاس۔ بھے وچ جودھ
مہابل سور۔ بھے وچ اوہ جاوہ پور۔ سگلیا بھو
لکھیا سر لیکھ۔ ناک نربھو نرنکار سچ ایکو۔ ۱

کہ بھولے پندتوں اس نرنکار دی پوجا کرو جس نے سورج نوں ساجیا سی۔ اوہ واہگورو جس دے کنٹرول وچ ساری سرسٹی ہے۔

اگو پندت کہن لگا کہ بابا جی ساڈا روزگار ہے ایہہ۔ صاحب نے سمجھایا کہ روزگار نوں سچ دی سیدھ دیو۔ پٹھے پاسے کیو جانڈے ہو۔ جے پوجا کرنی ہی ہے تا اس نرنکار دی کرو جو سرب ویاپک ہے۔ گھٹ گھٹ دے دل دی جاندا ہے۔ پندت کہن لگا کہ اسیں جی نجی طور تے بھگوان دی پوجا کر دے ہاں۔ گورو صاحب نے پچھیا کہ ایہہ گھڑی پھر کھڑے لیکھے لگیگی؟ نرنکار دے دربار وچ تہاڈا پل پل دا حساب چل رہا ہے۔ پندت نوں کہیا کہ جو تہاڈی کارجشیلی ہے اس انوسار تسیں کسے تھان دے وی نہی رہ جانڈے۔ بھائی اس دنیاں وچ سنتشٹ کوئی ورا ہے۔ ہر کوئی بس پندت بننا منگدا ہے۔ اپنے حساب جیون جیونا چاہندا ہے، جدوں کہ کرتے نے ہر کسے نہ راہ پہلا ہی بنایا ہویا ہے۔ اپرنٹ گورو صاحب نے سبد رچیا:

لیکھے بولن بولنا لیکھے کھانا کھاؤ۔ لیکھے واٹ

کوہلی نے گورو صاحب دا بارن - کپل دھارا وی جانا لکھیا ہے۔ لگدے کوہلی نوں غلط فہمی ہو گئی۔ کپل رشی دا مکھ اتھاسک ستھان امرکنٹک ہے جتھے اس دا آشرم تے جھونا (دھارا) وی ہے جتھے گورو صاحب پہلاں ہوئے ہن۔ گورو صاحب ویلے بارن اتان مہتویورن ستھان نہی سی کہ اوہ اپنا رستہ بدل کے اودھر جانڈے۔ اونانے گورو صاحب دا کرولی جانا وی لکھیا ہے پر سانوں نہی لگدا کہ صاحب کرولی گئے ہون۔ کیونکہ کرولی دی اجے اونی اہمیت نہی سی

چلائیا لیکھے سن ویکھاؤ۔۔ لیکھے ساہ لوائیہ پڑے کہ پچھن جاؤ۔۔ آ بابا مایہ رچنا دھوہ۔۔ اندھ نام وساریا نہ تسن ایہہ ن اوہ۔۔ ارباؤ۔۔ جیون مرنا جائے کے ایتھے کھاجے کال۔۔ جتھے بہہ سمجھائے تھے کوئی ن چلیو نال۔۔ روون والے جیتڑے سبھہ بنہ پنڈ پرال۔۔ آ سبھہ کو اکھے بہت بہت گھٹ ن اکھے کوئی۔۔ قیمت کئے ن پائیا کہن ن وڈا ہوئی۔۔ ساچا صاحب ایکو تو ہور جیا کیتے لوہ۔۔ ۳

ایہہ سبھہ کجھ سنّ راجے دے دماغ دے تاں کواڑ کھل گئے۔ راجاتے پنڈت دووے گورو صاحب دے چرنی لگے۔ راجے گورو صاحب نوں بینتی کیتی کہ میرے راج محلان نوں اپنی چرن چھوہ نال پوتر کرو۔ گورو صاحب نے جدوں دسیا کہ اوہ فلانی تھاں براجے ہونے تے اتاں دا واجنتری مردانہ اوتھے ہی ہے۔

ایہہ سن کے پنڈت دے من وچ گھرنا آئی تے بول اٹھیا، "بابا جی جتھے تسی رہ رہے ہو اوہ تاں نیوی جات والیاں کمیاں دی بستی ہے۔ اسان تاں سنئے تسی اچ کھتری خاندان دے ہوتے ریاست دی نوکری نوں لت مار کے سنیاں دھارن کیتا ہے۔ تسی سورن جات دے ہون کر کے اوتھے کوہ رہ سکدے ہو؟"

گورو صاحب نے جواب دتا:-

نیچا اندر نیچ جات نیچی ہو اتی نیچ۔۔ نانگ تن کے سنگ ساتھ وڈیا سیو کیا ریس۔۔ جتھے نیچ سمالین تھے ندر تیری بخشیس۔۔

گورو صاحب نے ایہہ کہہ کے سبھہ نوں حیران کر دتا۔

گورو صاحب نے کہا کہ جہڑا نمرتا وچ ہے اوہ اصل وچ اچا پنڈا ہے۔ گورو صاحب نے ہندو وچار دھارا دی مذہلی سوچ نوں ڈھاہ لاکے پر کسے نوں چکرت کر دتا۔ شودر لوک دھن گورو ناناک، دھن بابا ناناک پکار رہے سن۔

---◆---

چتوڑ گڑھ دا سریوڑا رت بنیا پھردا سی

جھالراپاٹن تو ۲۱۵ کہ۔ می۔ دا پیڈا کر کے گورو صاحب چتوڑ گڑھ پہنچے۔ اونی دنی چتوڑ گڑھ دے راجا سانگا دی بہادری دی بڑی چرچہ ہندی سی۔ پہاڑی تے موجود چتوڑ گڑھ دا وشال قلعہ وی بہت درشنی گنیا جاندا سی۔

چتوڑ گڑھ وکھے گورو صاحب نوں عجیب ہی ورتارا ویکھن نوں ملیا۔ اتھے اک جینی سادھونے شلے تے تپ کر کے دیوی شکتیاں حاصل کر رکھیاں سن۔ کسے نوں ور کسے نوں صراف دندا۔ پتراں دی دات دندا، کتے پرتاپ کھوہ لیندا۔ اوہ اپنے آپ نوں رت ہی کہاؤدا سی۔ یاد رہے جین دھرم اک نرنکار بھگوان دی ہوند توں منکر ہے۔

جدوں گورو صاحب چتوڑ گڑھ گئے تاں کرتار دی صفت صلاح کرن تے اگوں لوکاں کوئی اتشاہ نہی دکھایا۔ لگدا ہے رانا سنانگا لئی اس نے کوئی بھوکھانی کیتی ہوئی سی تے سانگا وی اوسے نوں

ہی مندا سی۔ کتے وی کوئی پرمیشہر دا ناں نہی سی رہا۔ سبھہ اس دا ناں جیدے سن۔ اتھاس وچ اوناں دناں دے اک جین منی دا ناں اچارہ دھرم رتن سوری لکھیا ملدا ہے۔ ہو سکدا ایہی اس دا ناں ہووے جس دی گل چل رہی ہے۔

اتھاس وچ آؤدا ہے کہ گورو صاحب نے ہنکاری سادھو دیاں ساریاں شکتیاں کھوہ لئیاں۔

اودھر جدوں گورو صاحب اتھے پدھارے مینہہ بین وچ دیری ہوئی پنی سی۔ تلاب سکنتے آگے سن۔ اک دن کجھ پتوتے ناگرک گورو صاحب کول بیٹھے سن تے کہن لگے کہ بابا جی تسی ہی کرپا کر دیو برسات ہو جائے۔ لوک تراہ تراہ کر رہے ہن سوکے نال۔

گورو صاحب نے صاف لفظاں وچ کہہ دتا کہ تسی لوک غلط راہ تے چل ہو۔ آپے ہی بھگوان بنے بیٹھے ہو تھانوں سجا بھگنتی ہی پینی ہے۔ مکھیئے کہن لگے جی اسے تان کوئی نہیں اپنے آپ نوں رب سمجھدے۔ اسیں تان سادھو سنتاں دی چرن دھوڑے ہاں۔ گورو صاحب نے پھر کہا کہ تسی اس سروڑے نوں مندے ہو جہڑا شریام اپنے آپ نوں رب کہہ رہا ہے۔

ایہہ سنکے پنچاں دیاں اکھاں کھل گئیاں۔ بابا جی دی گل تان سچی سی۔

گورو صاحب نے کہا کہ اس سروڑے نوں ہی کہو کہ مینہہ پوائے۔ جے ناں پویگا تان پھرا جاناں آپاں سرب پالک اکال پرکھ اگے سارے رل کے ارداس ارجوئی کراں گے۔

شہرتے علاقے دے سبھہ پتوتے لوک اکٹھے ہو کے سروڑے منی کول گئے تے بینتی کیتی کہ علاقے وچ سوکے پیا ہے اتے اکال والے حالات بنے کرپا کرو تے مینہہ وراؤ۔ ہنکاری سروڑے نے کجھ شرطان رکھ دتیاں اکھے ایہہ پوریاں کرو پھر میں اندر دیوتا نوں حکم کراں گا کہ میگھ ورسائے۔

مجبور لوکاں اوہ شرطان پوریاں کیتیاں۔ سروڑا لگا جنتر منتر کرن۔ اک دن۔ دو دن۔ ہفتہ بھر دے جتناں دے باو جود مینہہ ناں پیا۔ شہر دے مکھی لوکاں نے مہاں منی نوں کٹاکھ کیتا کہ تسی تان کہندے ہو کہ تسی بھگوان ہوتے پھر مینہہ کیو ناں پا رہے۔ شرمندے ہوتے سروڑے نوں منہ لکاؤں نوں تھان نہی سی مل رہی۔

اخیر لوک اکٹھے ہو کے گورو صاحب دی شرن وچ آئے۔ گورو صاحب نے کہا کہ لنگر دا انتظام کرو۔ جدوں

منی سنگھ - ۲۰۰۹
http://www.chittorgarh.com/article/historical-facts-of-chittorgarh/220/

ثبوت - پہلی گل تان صاف پتہ لگدا ہے کہ سید ماروتھل وچ رچیا گیا۔ پھر سارا شبد جینیاں پرتھائی ہے جس وچ کرتار دی کھیڈ تے حکم دا ورن ہے۔ پھر راجے بارے وی اشارہ ہے۔ سو صاف ظاہر ہو جاندا ہے کہ شبد چتوڑ گڑھ رچیا گیا۔ شبد ترتیب وی پشکر رچے شبد بعد اودی ہے۔

لوک اکٹھے ہونگے تاں آپاں گھٹ گھٹ دے پالن ہار
 بھگوان اگے جودڑی کراں گے۔ لوکاں نے اوسے طرحاں
 کیتا۔ ہر غریب گریے نوں ڈھڈ بھرن دا موقع ملیا۔
 اتہاس 'چ اڈا' ہے کہ کھلا کڑا ہر شاہ بھی ورتایا گیا۔
 اودروں ارداس ہو رہی سی تے بلکے بلکے بدل وی نظر
 اُونے شروع ہو گئے۔ گورو صاحب نے ارداس دی اگوائی
 کیتی۔ ہر مائی بھائی نے ارداس وچ حصہ لیا۔ تے پھر
 چمتکار ہو گیا۔ ماروتھل وچ جل تھل ہو گیا۔ سبھ
 پاسے دھن بابا نانک، دھن گورو نانک ہو رہا سی۔
 گورو صاحب دہائی دے رہے سن کہ ایہہ نام دی
 کرپا ہے۔ سبھ پاسے پھر ستنام سنکرتار گونج رہا سی۔
 اس موقع تے صاحب نے اتھے چتوڑ گڑھ پھر ماروراگ
 وچ شبد رچیا:

مارو محلہ ۱ آئیے آپ اپائی نرالا۔۔ ساچا تھان کپو
 دیالا۔۔ پون پانی اگنی کا بندھن کایا کوٹ رچاندا۔۔ ۱
 نو گھر تھاپے تھاپنہارے۔۔ دسوے واسا لکھ اپارے۔۔
 سائر سپت بھرے جل نرمل گر مکھ میل ن لائیرا۔۔ ۲
 رو سس دیپک جوت سبائی۔۔ آپے کر ویکھے
 وڈیائی۔۔ جوت سروپ سدا سکھداتا سچے سوبھا
 پاندا۔۔ ۳ گڑ مہ ہاٹ پٹن واپارا۔۔ پورے تول تولے
 ونجارا۔۔ آپے رتن وسایے لیوے آپے قیمت پاندا۔۔ ۴
 قیمت پائی پاونہارے۔۔ ویرواہ پورے بھنڈارے۔۔
 سرب کلالے آپے رپیا گرمکھ کسے بجھاندا۔۔ ۵ ندر
 کرے پورا گڑ بھٹے۔۔ جم جنداؤن مارے پھٹے۔۔ جیو
 جل انتر کمل بگاسی آپے بگیں دھیاندا۔۔ ۶ آپے
 ورکھے امرت دھارا۔۔ رتن جو پھر لال اپارا۔۔ سنگوڑ
 ملے ت پورا پائے پریم پدارتھ پاندا۔۔ ۷ پریم پدارتھ
 لہے امولو۔۔ کب ہی ن گھائیں پورا تولو۔۔ سچے کا
 واپاری ہووے سچو سودا پاندا۔۔ ۸ سچا سودا وولا
 کو پائے۔۔ پورا سنگوڑ ملے ملائے۔۔ گرمکھ ہوئے سو
 حکم پچھانے مانے حکم سماندا۔۔ ۹ حکمے آپا حکم
 سمایا۔۔ حکمے دیسے جگت اپایا۔۔ حکمے سرگ مچھ
 پیالا حکمے کلا رھاندا۔۔ ۱۰ حکمے دھرتی دھول سر
 بھارن۔۔ حکمے پون پانی گینارن۔۔ حکمے سو سکتی
 گھر واسا حکمے کھیل کھیلاندا۔۔ ۱۱ حکمے آڈانے
 آگاسی۔۔ حکمے جل تھل تربھون واسی۔۔ حکمے ساس
 گراس سدا فن حکمے دیکھ دکھاندا۔۔ ۱۲ حکمے اپائے
 دس اوتارا۔۔ دیو دانو آگنت اپارا۔۔ مانے حکم سو درگہ
 پیچھے ساچ ملائے سماندا۔۔ ۱۳ حکمے جگ چھتہ
 گدارے۔۔ حکمے سدھ سادھک ویچارے۔۔ آپ ناتھ
 نتھ ۱۴ سی سبھ جا کی بخشے مکت کراندا۔۔ ۱۴ کایا
 کوٹ گڑے مہ راجا۔۔ نیب کھواس بھلا دروازہ۔۔
 متھیا لوبھ ناہی گھر واسا لب پاپ پچھاندا۔۔ ۱۵
 ست سنتو کھ نگر مہ کاری۔۔ جت ست سنجم سرن
 مراری۔۔ نانک سہج ملے جگجیون گر سیدی پت پاندا

علاقے وچ ناستک جینیاں دا وڈا پرہاوس سی۔ اتہاس
 وچ اڈا ہے کہ اتھے تقریباً ۳۰۰ مندر سن۔ اوتھے پھر
 لوکائی نوں نرنکار دے حکم والی گل سمجھائی
 گورو صاحب نے جو پچھے آچکا ہے (ویکھو پنہ

۲۰۷) کہ جینی لوک سرسٹی نوں آتھتے مایہ دا
 ورتارا ہی مندے ہن تے پاپ پتے دے بھرتے بڑا زور
 دندے ہن

ایڈا چمتکار ہون دے باو جود چتوڑ گڑھ جوشیلے
 مہاراجہ سانگا (سنگرام سنہ) نے گورو صاحب نوں
 ملن لئی وقت ناں کڈھیا۔ تاں ہی اس بارے گورو
 صاحب نے کٹاکھ کیتا سی:-

سلوگ م ۱ مارو میہ ن تریتیا اگی لہے ن بھکھ۔۔
 راجا راج ن تریتیا ساثر بھرے کسک۔۔ نانک سچے نام
 کی کیتی پچھا پچھ۔۔ ۱

صاف لگدے بے گورو صاحب رانا سانگا دی پہنچتے
 خوش نہی سمن۔ تاں ہی اک موقع اتان دے
 مکھار بند توں نکلیا سی:-

"رانا راؤن کورے رنگ ن تنگ پھکیڑ۔۔ واری آپو اپنی
 کوئی ن بندھے دھیر۔۔"

اجمیر-درگاہ حضرت مونیو دین چشتی (۱۱۴۲-۱۲۳۶ ای)

دوان ایسے نوں اسلام دا بند دروازہ مندے ہن۔ ---◆---

پشکر میلے تے چشتی درگاہ دے مجوراں نوں انسانیت دا پاتھ پڑایا

چتوڑ گڑھ توں کوئی ۵۰ ک۔ می۔ اترو ل چل کے
 بنکرولا (ہمیر گڑھ) تھانہ بندے ہوئے گورو صاحب
 بھیلواڑا پہنچے۔ اس علاقے تے دھارمک نگری وچ وی
 لوکاں نوں طرحاں طرحاں دے دیوی دیوتیاں دی
 پوجا کرن توں روک اکال پرکھ دے لڑھ لایا۔ علاقہ
 کسے ویلے بدھ دھرم دا وی کیندر ہندا سی۔

دواناں نے گورو صاحب دا دیو گڑھ تے پالی جانا وی
 لکھیا ہے۔

اجمیر کھواجے دی درگاہ تے مجوراں نے گورو صاحب
 نال ایرکھا وکھائی ی

بھیلواڑے توں اجمیر سدھا کوئی ۱۲۵ ک۔ می۔ دا
 سفر کر کے صاحب اجمیر پہنچے۔ پرتھوی راج چوہان
 دی راجدھانی اونی دنی بہت ہی پرسدھ شہر سی۔
 چوہان نوں ہراؤن اپرنٹ محمد غوری اجمیر وی
 پہنچیا سی تے اتھے ترنت اک مسیت بناؤن دا حکم
 دتا۔ اودوں پھر نیڑے تیرے دے پرانے جین تے ہندو

ڈھائی دنان دی جھوپڑی - ۸۰۰ سال پرانی مسیت

مندران نوں توڑ کے اک مسیت بنائی گئی جو اج وی موجود ہے جس دا ناں 'ڈھائی دن دا جھوپڑا' ہے۔ کیہا جاندا ہے کہ ڈھائی دنان وچ ہی بنا دتی گئی۔

گورو صاحب نے ایہہ شاندار مسیت ویکھی۔

لگدی بابا جی اجمیر سدھے کھوازا مونئودین چشتی دی درگاہ تے پہنچے سن۔ دلی دے حاکم اس درگاہ دا بہت ستکار کردے سن تے وڈیاں گرانٹاں تے ہور تحفے اس درگاہ تے بھیٹ چڑاؤدے رہے۔ ہورتے ہور وڈیاں وڈیاں دیگاں وی بادشاہاں نے لنگر واسطے چڑھائیاں۔ اکبر بادشاہ نے تاں ایڈی دیگ چڑھائی سی جس وچ اکو وقت ۵۰۰۰ جیاں لئی دال سبزی بن سکدی سی۔

سفر کر کے گورو صاحب تے مردانہ جدوں گئے تاں مجاوراں نے کوئی خاص پرواہ ناں کیتی۔ لگدا ہے لنگر پانی وی ڈھنگ نال ناں چھکایا۔ کجھ چر آرام فرماؤن بعد گورو صاحب تے مردانے نے کیرتن شروع کر دتا۔ جس تے مجاوراں نے ورودھ جتایا تے کیہا کہ ایہہ مسلماناں جگہ ہے اتھے ہندو سادھو سنت نہی رہ سکدے۔ تسی جاؤ اتھو۔

گورو صاحب نے مجاور نوں پچھیا کہ کی تسی مسلمان ہو؟ مجاور مایادھاری گرتی جیہا بندہ سی۔ جدوں صاحب نے پچھیا کہ کی اسپن رب دے جی نہی ہاں؟ رب دی رجا وچ ہو؟ آدی آدی۔ مجور گورو صاحب دے سوال سن کے اندرون کمب اٹھیا۔ اوتھے پھر گورو صاحب نے پہلا شبد پورا کر کے ایہہ سب لادتا:

سلوک م ۱ مسلمان کھاؤن مسکل جا بوئی تا
مسلمان کھاوے .. اول اول دین کر مٹھا مسکل معنا
مال مساوے .. ہوئی مسلم دین مہانے مرن جیون کا
بہرم چکاوے .. رب کی رجائی مینے سر اپر کرتا مینے اپ
گواوے .. توں نانک سرب جیا مہرمت ہوئی ت مسلمان
کھاوے .. ۱

مجور دی ہور اکھاں کھولن لئی گورو صاحب مردانے دے کہن تے ایہہ شبد پھر پڑیا:

پنج نواج وکھت پنج پنجے ناؤ .. پہلا سچ حلال
دی تیجا خیر خدائی .. چوتھی نیئت راس مں پنجوی
صفت سنا .. کرنی کلمہ اکھ کے تا مسلمان سدا ..
نانک جیتے کوڑیار کوڑے کوڑی پائی .. ۳

اوتھے حاضرین سبھ نے گورو صاحب کولو پچھیا کہ ایہہ تسی کی گا رہے ہو؟ بابے نے سمجھایا کہ نماز دا پہلا سچ تے چلنا، دوجا حق حلال دی بھاؤ نیک کمائی

کھانی، تیسرا رب دا ڈر مں چ رہنا، چوتھا صاف نیئت نال دنیاں چ وچرتا تے پنجوا ہر ویلے خدا دی صفت صلاح چ رہنا۔ سو ایہہ گن ہون تاں مسلمان کھائیدا ہے۔ باقی جھوٹھے جہڑے پئے پھر دے بن جھوٹھ وچ لڈ جانگے۔

اس گل تے مجاورا پھر ورودھ جتایا۔ گورو صاحب نے کیہا کہ کی ایہہ جھوٹھ نہی جہڑا تسی وکھاوا کر رہے ہو۔ اک پاسے تسی ہزاراں لوکاں نوں لنگر پانی چھکاؤن دا وکھاوا کردے ہوتے پردیسساں 'چوں آ پہنچے مسافر نوں دو منیاں وی نہی دے سکدے۔ ہور وکھاوا کس نوں کہندے؟

مجور لا جواب سن۔ بابے نے پھر شبد لایا:-

جن کے ہر دے میل کپٹ ہے باہڑ دھووا یا .. کوڑ کپٹ
کماو دے کوڑ پرگئی آیا .. اندر ہوئی سو نکلے نہ چھپے
چھپایا .. کوڑے لالچ لگیا پھر جونی پایا .. نانک جو
بیجے سو کھاونا کرتے لکھ پایا ..

خواجہ دی درگاہ تے مجوراں نوں شیشہ جدوں وکھایا تاں اگلے غصے 'چ بہت تڑپھے۔ اتھے ہی بس نہی گورو صاحب نے اونان نوں یاد دوا یا:

نفس شیطان .. غصہ حرام .. کچ دنیا .. سچ درویش ..
عدل بادشاہ .. فضل فقیراں .. مزل مساپھراں .. کرب
کافراں .. مہر پیراں .. سحر کیراں .. فقیری صبوری ..
ناں صبوری تاں مکر ..

اپنے آپ نوں وڈے پیر، پیراں سسر پیر کھاؤن والے
مجور لا جواب سن۔ گورو صاحب اوتھو کسے
ستھانک مندر ول روانہ ہو گئے۔ جتھے صاحب نے رات
بتائی تے اگلے دن پشکر ول کوچ کر دتا۔

---◆---

نومبر ۱۵۱۷

برہما دی نگری پشکر جا گجے بابا جی

اجمیر درگاہ توں ۱۲ کلومیٹر دا پیڈا کر کے گورو صاحب پشکر پہنچے۔ اتھے کنگ پورنماشی نوں وڈا

کوہلی-۷۱: ودوانان نے گورو صاحب دا دیوگرہ تے پالی جانا وی لکھیا ہے۔ دووے شہر راجنیتک تے دھارمک کیندر سن۔ جان دی سمبھاون وی بندی ہے پر نال ہی شرط ہے کہ گورو صاحب نے کنگ پورنماشی (اکتوبر نومبر) دے میلے پشکر پہنچنا ہندا ہے۔ صاحب اجین توں مئی دے مہینے ترے سن۔ ی گیانی-۱۴۶

کھوازا مونئودین چشتی صوفی اجمیر دا جیون کال (۱۱۴۲-۱۳۳۶ ای۔) ایہہ صوفی دلی بادشاہاں وچ بہت ستکاریا جاندا سی۔ کھلجی، سلطان تے مغل بادشاہ سبھ اس دے مرید سن۔ مسلماناں دا مننا ہے کہ اجمیر ہی اسلام دا بند دروازہ ہے۔ جدوں محمد غوری نے بند فتح کیتا سی پرتھوی راج چوہان دی راجدھانی اجمیر سی۔ بادشاہ اکبر اپنی ہر فتح توں اتھے زیارت کرن آیا کردا سی۔ اک ویراں تاں اوہ آگرہ توں پیدل اتھے پہنچا سی۔

گیانی-۱۴۷ (گورو گرنتھ صاحب وچ ایہہ درج نہی ہے) ارتھ - (نیپس - بیہڑی نظر، عدل - انصاف، پھگل - بخشش جاں وڈیانی، کرب - - سحر - فریب جاں جادو ٹونا، صبوری - صبر سنتوکھ)

پشکر جھیل اتے شہر پشکر جھیل اتے شہر

میلہ لگدا ہے۔ گورو صاحب وی میلے دے دناں وچ اتھے براجے سن۔ پشکر دا ذکر باقائدہ رمان، مہاں بھارت تے کئی پراناں وچ ملدا ہے۔

ہندواں دے متھاس انوسار صرف پشکر ہی اجیہا استھان ہے جنھے بھگوان برہما دا مندر ہے۔ کہانی کجھ اس طرحاں ہے کہ

برہما نوں پتہ لگا کہ وجرناہہ ناں داراکھس بجے کھا جاندا ہے تے لوکاں دا جیناں اس حرام کیتا ہویا ہے۔ برہما نے اپنے کمل پھل دے ہتھیار نال راکھش نوں مار گھنیا۔ جنھے پھل دیاں تے پنکھڑیا ڈگیاں اوتھے تے جھیلان بن گئیاں جو ایس ویلے پشکر وچ بن۔

برہما جت دی خوشی وچ جگ کر رہا سی۔ جگ موقع برہما دی استری سوتری موقع تے حاضر نہی سی۔ کیونکہ استری بغیر جگ سمپورن نہی ہندا اس کرکے برہما نے اک گجر دی کڑی گائتری نوں اپنے نال جگ موقع استری دے طور تے بیٹھا لیا۔ بعد وچ ساوتری وی پہنچ گئی۔ ایہہ ویکھ تلملائی ساوتری نے برہما نوں صراف دے دتا کہ جاتیرا پور کتے مندر نہی بنیگا۔ توں رہ گیا بس گزری جوگا۔

تے بس جی، پور کتے وی برہما دا مندر پروان نہی ہندا۔ اکو اک مندر ہون کرکے اس دی اہمیت پورے بھارت وچ ہے۔ لاگے ہی اجمیر بھاو اسلام دا ہند دروازہ ہون کرکے مسلمان بادشاہاں نے اس پشکر دے مندران نوں بار بار لٹیا تے پٹیا۔

پشکر دے مندر اتھے جھیل دے کنارے ہی ہن۔ کتک پورنماشی نوں وڈا میلہ لگدا ہے جدوں لکھاں لوک پہنچدے ہن۔ گورو صاحب وی میلے موقع ہی آئے سن۔

میلے وچ دہائی پے چکی سی کہ گورو نانک آئے۔ اتھے وی گورو صاحب دا براہمنان نے بہت آدر ستکار کیتا۔ گورو صاحب نے لوکاں نوں کبدھ تے پاکھنڈ تیاگ

پشکر - برہما مندر

کے نرنکار سرہویاپک پرہو دے لڑ لگن دا اپدیش کیتا۔ اتھے رہ کے گورو صاحب نے بہت ساری بانی رچی۔ سرسئی دی اتپتی پارے پراناں وچ جو اوٹ پٹانگ کتھانواں نے اناں دا کھنڈن کردے ہوئے صاحب نے راگ مارو وچ اربد نربد دھندھوکارا۔ والا سبب اتھے رچیا۔

مارو محلہ ۱ اربد نربد دھندھوکارا۔ دھرن ن گگنا حکم اپارا۔ نہ دن رین ن چنڈ ن سورج سن سمدادھ لگائدا۔ ۱ کہانی ن بانی پون ن پانی۔ اوپت کھپت ن اون جانی۔ کھنڈ پتال سپت نہی ساگر ندی ن نیڑ وپاندا۔ ۲ نہ تید سرگ مچھ پیلا۔ دوچک بھسب نہی کھے کالا۔ نرک سرگ نہی جمن مرنا نہ کو آئی ن جائدا۔ ۳ برہما بسن مہیسن ن کوئی۔ اوڑن دیسے ایکو سوئی۔ نار پرکھ نہی جات ن جنما نہ کو دکھ سکھ پائدا۔ ۴ نہ تید جتی ستی بنواسی۔ نہ تید سدھ سادھک سکھواسی۔ جوگی جنم بھیکھ ن کوئی نہ کو ناتھ کھائدا۔ ۵ جپ تپ سنجم نہ برت پوجا۔ نہ کو آکھ وکھانے دوجا۔ آپے آپ ایائی وگسے آپے قیمت پائدا۔ ۶ نہ سچ سنجم تلسی مالا۔ گوپی کان ن گو گوالا۔ تننت منت پاکھنڈ ن کوئی نہ کو ونس و جائدا۔ ۷ کرم دھرم نہی مایہ ماکھی۔ جات جنم نہی دیسے آکھی۔ ممتا جال کال نہی ماتھے نہ کو کسے دھائدا۔ ۸ نند بند نہی جیون چندو۔ نہ تید گورکھ نہ ماچھندو۔ نہ تید گیان دھیان کل اوپت نہ کو گنت گنائدا۔ ۹ ورن بھیکھ نہی برہمن کھتری۔ دیون دیرا گو گائتری۔ ہوم جگ نہی تیرتھ ناون نہ کو پوجا لائیرا۔ ۱۰ نہ کو ملا نہ کو قاضی۔ نہ کو سیکھ مسائک حاجی۔ ریئت راؤ ن ہومے دنیا نہ کو کہن کھائدا۔ ۱۱ بھاؤن بھگتی نہ سو سکتی۔ ساجن میت بند نہی رکتی۔ آپے ساہو آپے ونجارا ساچے ایہو بھائدا۔ ۱۲ بید کتیب ن سمرت ساست۔ پاٹھ پران ادے نہی آست۔ کہتا بکتا آپ اگوچر آپے الکھ لکھائدا۔ ۱۳ جاتسن بھانا تا جگت اپایا۔ باجھ کلا اڈان رہایا۔ برہما بسن مہیسن اپائے مایہ موہ ودھائدا۔ ۱۴ ورلے کو گر سب سنایا۔ کر کر دیکھے حکم سیایا۔ کھنڈ برہمنڈ پاتال ارمبھے گپتہ پرگٹی اڈا۔ ۱۵ تا کا انت ن جانے کوئی۔ پورے گرتے سوچھی ہوئی۔ نانک ساچرتے بسمدادی بسم بھئے گن گائدا۔ ۱۶ ۳ ۱۵

اتھے ہی گاؤڑی راگ وچ بیٹھلا شہید رچیا گیا۔ اتھے ہی گورو صاحب نوں سکندر اباراہیملودھیاب ابراہیم دے مرن (۲۱ نومبر ۱۵۱۷) دی خبر ملی۔

گوڑی محلہ ۱ پرتمے برہما کالے گھر آیا۔ برہم کمل پپال ن پایا۔ آگیا نہی لینی بہرم بھلایا۔ ۱ جو اچھے سو کال سنگھاریا۔ ہم ہرراکھے گر سبڈ بیچاریا۔ ۱

پشکر وکھے یادگاری گوردوارہ

دھن بانی سچّ نام اُر دھاری .. نام بنا نہی چھوٹیس
نانک ساچی تڑ تو تاری .. ۹ ۷

سبداولی توں صاف ظاہر ہو جاندا ہے کہ گورو صاحب اتھوں دے ماحول وچ بہہ کے شبد رچنا کر رہے سن۔ برہما، گائتری، پہاڑ، ساگر، پانی، مچھ، جتی ستی بنواسی، تیرتھ ناوں، ملاں قاضی آدی۔

اتھے سبداولی صاف ظاہر کردی ہے کہ شبد اجیہی تھاں رچیا گیا جہڑا برہما نال سیندھت سی۔ برہما دا ذکر ہے۔ کمل دا ذکر ہے۔ اوگیا دا ذکر ہے۔ گورو صاحب نے اپنے دلی پھیری دوران سکندر ابارا بیلودھیب ابراہیم دی کنجوسی وی ویکھی سی۔ پہلاں ذکر آچکا ہے کہ صاحب بادشاہ دے وبار توں خوش نہی سن ہوئے۔ اوپدا اشارہ وی ہے۔ سدھا بادشاہ دی موت دا اشارہ ہے، راجے جاں چودھری دا نہی۔ پھر اجمیر وچ مجوراں دے وبار توں گورو جی ناراض ہوئے سن۔ اوہ اشارہ وی ملدا ہے۔

پشکر سروروتے اشنان لئی ۵۲ گھاٹ بنے ہوئے ہن۔ جتھے گورو صاحب براجے سن اس گھاٹ دا ناں گورو گھاٹ پے گیا۔ جتھے گورو صاحب نے ڈیرہ لایا سی اتھے دھرم سالان بن گئی۔ جدوں گورو گوبند سنگھ جی دکھن ول جا رہے سن تاں اوہناں وی اتھے چرن پائے سن۔ اتاں دا جاری کیتا حکم نامہ اچ وی پنڈت چیتن داس دے خاندان دے پنڈتاں نے سانہہ رکھیا ہویا ہے۔ حکم نامہ بھوج پترتے لکھیا ہویا ہے۔ بعد دے مراٹھا راجیاں نے گورو صاحب دے براجن دے تھانے گھاٹ اسرار دتا جس دا گوبند گھاٹ رکھیا۔ اچ دسم پاتشاہ دی یاد وچ وی گوردوارہ موجود ہے۔ گوبند گھاٹ دا ناں بدل کے گو گھاٹ کر دتا گیا۔ اچ کلہ اس دا ناں گاندھسی گھاٹ پا دتا گیا ہے۔

پچھلی صدی تک سرور وچ مگر مچھ بہت ہویا کردے سن جو انگریزاں نے جال پا پا پھڑ کے دوسرے سرور وچ جا چھڈے۔ انچ پرانے سمیاں وچ جدوں سرور وچ کسے نوں مگر مچھ کھا جاندا سی تاں شر دھالو اس نوں وی شبہ مندے سن کہ اوہدی گئی ہو گئی ہے۔ اجہیاں ہی پر مپراواں دا مسلمان لوک مخول اڈاؤدے سن تے اجیہے بہانیاں کر کے بعد 'چ مندر ڈھاؤدے سن۔

رہاؤ .. ماہ مویے دیوی سبھ دیوا .. کال ن چھوڈے
بن گر کی سیوا .. اوہ اپناسی الکھ ابھیوا .. ۲
سلطان خان بادشاہ نہی رہنا .. نامہ بھولے جم کا
دکھ سہنا .. مے دھر نام جیورا کھہ رہنا .. ۳
چوڈھری راجے نہی کسے مقام .. ساہ مرہ سنجہ
ماہ دام .. مے دھن دیجے برامرت نام .. ۴ ریت مہر
مکدم سقدارے .. نہچل کوئی ن دیسے سنسارے ..
اپھریو کال کوڑ سر مارے .. ۵ نہچل ایکو سچا سچ
سوئی .. جن کر ساجی تنہ سبھ گوئی .. اوہ
گرمکھ جاپے تاں پت ہوئی .. ۶ قاضی سیخ بھیکھ
فقیرا .. وڈے کھاوہ ہومے تپ پیرا .. کال ن چھوڈے بن
سنگور کی دھیرا .. ۷ کال جال جھوا اڑ نبینی .. کانی
کال سینے بکھ بینی .. بن سبڈے موٹھے دن رینی
.. ۸ بردے ساچ وسے پر نای .. کال ن جوہ سکے گن
گائ .. نانک گرمکھ سبڈ سماء .. ۹ ۱۴

ماروراگ دا بیٹھ ششوبھت شبد وی اتھے ہی رچیا گیا۔

مارو محلہ ۱ منمکھ لہر گھڑ تچ وگوچے اورا کے گھر پیرے .. گرہ دھرم گوائے سنگور ن بھیتے درمت گھومن گھیرے .. دستر بھوے پاٹھ پڑ تھا کا ترسنا ہوئے دھیرے .. کاجی پنڈی سبڈ ن چینے ادڑ بھرے جیسے ڈھورے .. ۱ بابا ایسی روت روے سنیا سی .. گر کے سبڈ ایک لو لاگی تیرے نام رتے ترپتاسی .. ۱ رہاؤ .. گھولی گیرو رنگ چڑایا وستر بھیکھ بھیکھاری .. کاپڑ پھار پنائی کھنتھا جھولی مایا دھاری .. گھر گھر ماگے جگ پر بودھے من اندھے پت ہاری .. بھرم بھلانا سبڈ ن چینے جوئے باجی ہاری .. ۲ انتر اگن ن گر بن بوجھے باہر پوئر تاپے .. گر سیوا بن بھگت ن پووی کیو کر چینس آپے .. نندا کر کر ترک نواسی انتر اتم جاپے .. اٹھسٹھ تیرتھ بھرم وگوچے کیو مل دھویے پایے .. ۳ چھانی خاک بھوت چڑائی ماہ کا مگ جوئے .. انتر باہر ایکو ن جانے ساچ کہتے چھوئے .. پاٹھ پڑے مکھ جھوٹھو بولے نگرے کی مت اوئے .. نام ن چپٹی کیو سکھ پاوے بن ناوے کیو سوئے .. ۴ مونڈ مدائی جٹا سکھ بادھی مون رہے ابھیما .. منوا ڈولے دہ دس دھاوے بن رت اتم گیانا .. امرت چھوڈ مہا بکھ پیوے ماہ کا دیوانا .. کرت ن مٹی حکم ن بوجھے پسوا ماہ سمانا .. ۵ ہاتھ کمندل کاپڑیا من ترسنا اچھی بھاری .. استری تچ کر کام واپایا چت لایا پر ناری .. سکھ کرے کر سبڈ ن چینے لمپٹ بے بازاری .. انتر بکھ باہر نبھراتی تا جم کرے خواری .. ۶ سو سنیا سی جو سنگور سیوے وچہ آپ گوائے .. چھان بھوجن کی آس ن کرئی اچنت ملے سو پائے .. بکے ن بولے کھما دھن سنگرے تامس نام جلائے .. دھن گرہی سنیا سی جوگی چ پر چرنی چت لائے .. ۷ آس نراس رہے سنیا سی ایکس سیو لو لائے .. پر رس پیوے تا سات آوے نج گھر تاڑی لائے .. منوا ن ڈولے گرمکھ بوجھے دھاوت ورج رہائے .. گرہ سریر گرمتی خوجے نام پدارتھ پائے .. ۸ برہما بسن مہیس سریسٹ نام رتے وپجاری .. کھانی بانی گگن پتالی جنتا جوت تماری .. سبھ سکھ مکت نام

---◆---

ماروتھل گایا بابے نانک نے

پشکر توں بابا جی ۶۰ ک.می. سفر کر کے، میرتا پہنچے۔ میرتا دارا راجا راؤ دودا انی دنی بڑا مشہور ہویا پیا سی۔ راؤ دودا (۱۷۵۲-۱۷۹۵) پرسدھ بھگنسی میراں بائی دا دادا ہویا ہے۔ ایہہ اوپوراؤ دودا ہے جس نے شیر شاہ سوری نوں جو دھپورتے حملہ کرن لئی اکسایا سی۔

---◆---

مردانیا میں نام روپی کینٹھا پا لیا ہے

ایہو جہے کسے ٹکانے (بھاؤ راجستھان دے کسے شہر وچ) تے بیٹھے گورو صاحب دی لو نرنکار سربویاپک نال لگی پئی سی۔ مردانہ باہر اندر گھم پھر رہا جدوں آیا تاں گورو صاحب اوسے مستی وچ بیٹھے نظر لائے تے مردانے جگاؤنا ٹھیک ناں سمجھاتے کجھ بعد پھر گھمن پھرن نکل گیا۔ بازار وغیرہ گھمدا پندا سی۔ گورو صاحب دی تھان تھان صفت کردا۔ علاقے دا گیان حاصل کردا۔

شامی پھر جدوں مردانہ واپس آیا تاں کی ویکھدا گورو صاحب اجے وی اوسے اوستھا وچ ٹکے بیٹھے نے۔ ڈلکا مار دے چہرے تے ادبھت لالی ہے۔ بارکے مردانے گورو صاحب دے پیر دباؤنے شروع کر دیتے بیٹنی کر کے کیہا کہ بابا جی کجھ کھا لو لنگر لے کے آیا ہاں۔ گورو صاحب نے پرشادا جل پانی چھکیا۔

جگیا سا وس مردانے پچھیا بابا جی کی وجہ ہے جدوں تہاڈی نرنکار نال لو لگی ہندی ہے تے چہرے تے لالی رہندی ہے باقی سادھواں دے میں ویکھدا ہاں سمدھی ویلے رنگ فک ہونے ہندے ہن۔ ایہہ کیو؟ گورو صاحب نے سمجھایا مردانیا اوہ لوک دھیان لاؤدے ہن۔ میں نرنکار دی صفت صلاح کردا رہنا واں۔ میں نرنکار دا مراسی ہاں اوپدی کلیان کردا ہاں جدوں مینوں وڈا انند اؤدا ہے، سورگاں دے جھوٹے ملدے ہن۔

مردانیا جدوں میری سرت دنیا ولوں ٹٹ کے نرنکار نال جڑدی ہے تاں ایو لگدا ہے جویں کوئی قیدی جیل وچوں چھٹ کے محسوس کردا ہے۔ چل کس رباب دیاں تاراں بانی آ رہی ہے بلاول دی طرز چھیڑ:-

ے من چاؤ گھنا ساچ وگاسی رام۔۔ موبی پریم پرے پرہہ ایناسی رام۔۔ اوگنو ہر ناتھ ناتھ تسے بھاوے سو تھیئے۔۔ کریال سدا دیال دانا جیا اندر توں جیئے۔۔ ے اوڑ گیان ن دھیان پوجا ہر نام اتسروسے رہے۔۔ بھیکھ بھونی پٹھن جانا نانکا سچ گے رہے۔۔ ۱ بھنڑی رین بھلی دنس سہائے رام۔۔ نج گھر سوٹڑیئے پریم جگائے رام۔۔ نو پان نو دھن سبید جاگی اپنے پر بھانیا۔۔ تچ کوڑ کپٹ سبھاؤ دوجا چاکری لوکانیا۔۔ ے نام پر کا باڑ کنتھے ساچ سبڈ نیسانیا۔۔ کر جوڑ نانک ساچ ماگے ندر کر تده بھانیا۔۔ ۲ جاگ سلونڑیئے بولے گریانی رام۔۔ جن سن منڑی اکتھ کہانی رام۔۔ اکتھ کہانی پڈ نریانی کو ورا گرمکھ بوجھئے۔۔ اوہ سبید سمائے آپ گوائے تریہون سوچھی سوچھئے۔۔ رہے اٹیٹ اپر مپر راتا ساچ من گن ساریا۔۔ اوہ پور رپیا سرب ٹھائی نانکا ار دھاریا۔۔ ۳ محل بلاٹڑیئے بھگت سنپھی رام۔۔ گرمت من رہسی سیجھیس دیہی رام۔۔ من مار ریچھے سبید سیچھے ترے لوک ناتھ پچھانئے۔۔ من ڈیک ڈول ن جائ کت ہی اپنا پڑ جائے۔۔ ے ادھاڑ تیرا تو خسم میرا ے تاٹ تکیہ تیرو۔۔ ساچ سوچا سدا نانک گر سبید جھگڑ نبیرو۔۔ ۴ ۳

مردانیا جدوں میں صفت صلاح کردا ہاں راتی امرت وردا ہے میرے دن انند منی ہندے۔۔ بس ایہہ ڈھاڈی ہتھ جوڑ کے اوپدی ندرتے بھانے چ چلن دی بھکیا منگدا رہندا ہے۔

---◆---

دسمبر/جنوری ۱۵۱۷

ناگور - ویسنو سادھو پچھدا "بابا تیرے نورانی چہرے دا کی راج ہے؟"

میرتا توں ۷۵ کلومیٹر پہاڑ پاسے پینڈا کر کے گورو صاحب نگور پہنچے۔ گورو صاحب ترک راجے تے راؤ لونکر نون ملے۔ اتھے صوفی پیراں نال وی وار تالاپ ہوئی۔ پر زیادہ سماں صاحب دا ویشنوتے جین سادھواں نال بیتیا۔

اتھے ہی اک ویسنو سادھو ضد کرن لگ پیا کہ بابا دس تیرے اس نورانی چہرے دا کی راج ہے۔ تہاڈا سیوک مردانہ کہندا ہے کہ تسی کھاندے پیندے وی بہت گھٹ ہو، پھر وی ایہہ چہرے دی لالی؟ تسی کیڑے پرہو نون مندے ہو۔ شنکر، وشنون، رام، کرشن کسنوں؟

اوتھے گورو صاحب نے جواب دتا کہ اس دارا جیہہ ہے کہ میں اجیہے پرہو نون سمردا ہے جو اتیبتت سندر ہے۔ جس نے ساری دنیاں وکھ وکھ رنگاں وچ رنگی ہوئی ہے ذرا سمجھو اوپدے اپنے رنگ کئے خوبصورت ہونگے۔ تسی کہندے ہو اتھے نگور وچ بنے بنے راجے دا برا حال ہویا ہے پر میں تاں اپنے آپ نون اس راجے دی پر جا گندا ہاں جسدا راج اٹل ہے۔

میں گورو دے دتے گیان کر کے سربویاپک پرہو دا امرت پیتا ہے۔ میری سوچ رشناء گئی ہے۔ اپنیاں واشناواں نون گیان رانہی بن لیا ہے۔ ہو سکدے اس

اجمیر تے پشکر میلے تے ہفتہ دس دن پرچار کرن اپرنت گورو صاحب ماروتھل دے باقی ٹکانیاں تے نرنکار اکال پرکھ دا پرچار کرن لئی روانہ ہوئے۔ ایہہ کھوج دا مضمون ہے کہ گورو صاحب دیوگرھ جاں پالی نوں واپس پرتے کہ نہی۔

جدوں منزل پوکھرن ہووے، نگور تے اوسیاں پاسے جانا قدرتی بندا ہے کیوک نگور پرانا صوفی کیندر ہے۔ ایہہ اوتان ہی پرانا ہے جتا جمیر کیونکہ جمیر والے صوفی موئیودین جس تے پیر دا ہی اک چپلا ہمیدودین اتھے نگور آ گیا سی جس دی مشہوری سی کہ اس نے کئی بندواں والے طور طریقے اپنائے سن۔ گان وی رکھ لئی سی۔ ماس وی نہی سی کھاندا۔ حالان نگور وکھے گورو صاحب دی کوئی یادگار تاں نہی پر اداسیاں تے کم کرن والے سارے لکھاری مندے ہن کہ صاحب نگور سوڈھی-۳۶۶ تے ادھارتے آئے سن۔

سربویا پک پریہو دے رنگ دا پرچھاواں میرے تے وی
پیندا ہووے۔ پریہاتی راگ وچّ شبد ایہا:-

انتر دیکھ سببِ منّ مانیا اوڑ ن رانگنہارا .. ایہنیں جیا
دیکھ سمالے تس ہی کی سرکارا .. ا میرا پریہ راگ
گھنو اتی روڑو .. دین دیاں پریتم منموہن اتی رسی
لال سگورو .. ا رہاؤ .. اوپر کوپّ گگن پنہاری امرت
پیونہارا .. جس کی رچنا سو بدھ جانے گرمکھ گیان
ویچارا .. آپسری کرن ریس کمل بگایے سس گھر
سوڑ سمایا .. کال بدھنیں منسا من ماری گر پریسا
پریہ پایا .. ۳ اتی ریس رنگ چلوے راتی دوجا رنگ ن
کوئی .. نانک رسن رسائے راتے رو رہیا پریہ سوئی ..

---◆---

نام پھلوڑی پورے بندوستان وچّ لہ لہا اٹھی

حالاں گورو صاحب دے بیجے نام دا بوٹا ہن پورے
بندوستان وچّ پھل پھل رہا ہے پر لگدے اودوں ترنت
پی گورو صاحب دیاں سکھیاواں دا اثر چھیرے ہو
گیا سی۔ مثال دے طور تے اناں دناں وچّ ہی اتھوں
دی اک سنتنی کوتری ہوئی ہے: رانا بائی (۱۵۰۴-۱۵۷۰
ای۔) اس دے پدے اچ تگ گائے جاندے ہن۔ اناں توں
وی گورو صاحب دی چھاپ ملدی ہے۔ مثال دے
طورتے:

مہارو مہارو کرتائی جاوے۔

منکھ جمارو او ہے امولک، کوڈی مول پھکاوے۔

گرہہ واس میں قول کیو توں، جنے کیو بسر اوے۔

پالن ہار کرتار و سمبرہ، ترلوکی جس چھاوے۔

جنے تھا چھٹکائے دیو جد، کن تھانے اپناوے۔

اس دے پدیاں وچّ پشکر دا وی ذکر اودا ہے کہ میرا
ستگور پشکر بیٹھا ہے۔

جہاں تیرتھن کو گورو پشکر، سنگور دھون رماوے۔

ڈیرہ کی دھنیاپ کرتا، چھتری مد چکراوے۔

کتھا کیرتن بہنگ پڑتا، کامبل آگ بندھاوے۔

گٹھڑی بندھی دیکھکر جویا، اب توں سکلاں ناوے۔

ایہہ بیبی پشکر دے کسے چتر داس (کھوجی جی)
دی چیلی سی۔ لگدے چتر داس دا گورو صاحب نال
میل پشکر وکھے پی ہویا سی تے گورو صاحب اپنی
چھاپ کھوجی تے چھڈ آئے سن۔

---◆---

'چترائی نہ چینیا جی'

ناگور علاقے دی ہی گل ہے۔ سادھو سنیاسی گورو
صاحب دوالے بیٹھے نرنکارتے ویچاراں کر رہے سن
کہ اک سادھو ویدان شاستران دا سہارا لے
بہسباجی وچّ آکے گورو صاحب نوں الٹی سدھیاں
اڑاؤنیاں پاوے۔ صاحب تان نمرتا دے سمندر سن۔
بڑی حلیمی نال جواب دئی جان۔ اوس سنیاسی دے
وہارتے پھر دوسرے سادھواں نوں غصہ آ گیا۔

اک سادھو نے گورو صاحب نوں بھری سنگت وچّ
سوال کر دتا کہ بابا جی کی چلاک آدمی وی
روحانیت دی منزل حاصل کر سکدا ہے؟ اتھے گورو
صاحب نے پھر شبید رچیا جو مارو دی وار دا حصہ ہے۔
صاحب نے فرمایا:-

بھولتن بھے من وسے پیکے پادھر بیڈ .. اتی ڈاپین
دکھ گھنو تینے تھاو بھریڈ .. ا

کہ بھولے بھالے پردے وچّ ہی ہری دا ڈر وس سکدا ہے۔
ایرکھا والا راہ دکھاں دے سمندر نوں جاندا ہے۔
صاحب نے آگے کہیا:

ماندل بیڈ بس باجنو گھنو دھڑی جوئی .. نانک نام
سماں تو بیجو اوڑ ن کوئی ..

گورو صاحب نے ویدان دے آپا ورو دھی کتھناں دی
مثال دے کے کہیا کہ بھائی ایہہ ویدان والی پگڈنگی
تھانوں واد وواد وچّ پا دیویگی۔ چترائی چھڈ کے نام
دا آسرا لے لو۔ اس بغیر ہور کوئی راہ نرنکار ول نہی
جاندا۔ آخر اوہ بحثن والا سادھو وی گورو دی شرنی
لگاتے نام دا راہ اختیار کر کے تر گیا۔ گورو صاحب دا
نعرہ ہی سربت دا بھلا ہندا سی۔

---◆---

جنوری ۱۵۱۷

اوسیاں دا ذمیندار کھندا، "بابا جی تم کیسے اس خطرناک رستے سے بچ کر آگے؟" Ö

ناگور توں بابا جی اوسیاں نوں روانہ ہو گئے۔ اوسیاں
ناگور توں کوئی ۱۱۰ کلومیٹر دکھن-پچھم وچّ ہے۔
اوسیاں بہت ہی پرسدھ بندوتے جین تیرتھ سی۔
(جین لوکاں وچّ کجھ جو اپنے آپ نوں اوسوال
کہندے ہن اوہناں دا مول ستھان اوسیاں ہی ہے
جوین پالی والے اپنے آپ نوں پالیوال کہاؤندے ہن)
اتھوں دے مندر وی بہت امیر سن جنان نوں محمد
غوری نے ۱۱۹۵ 'چ لٹیا سی۔ کہندے ہن کہ حملہ اور دے
اؤن توں بہلاں ہی اتھوں دے دھناڈھ لوک نسن گئے
سن جس کر کے غصے وچّ آئے غوری نے شہر تحس
نحس کر دتا سی۔ مندر ڈھاہ دتے سن۔ کہیا جاندا کہ
اس توں بعد شہر کدی وی اپنا پرانا جوین حاصل ناں

و پادھر-راہ، بیڈ-جانا، ڈاپین- ساڑا جان ایرکھا، بھریڈ- پریشانی جان
سوڈھی مہریان - ۳۳۹ دے ادھار دکھ، ماندل - ڈھول تے
کی ثبوت ہے کہ ایہہ ساکھی اوسیاں واپری؟

اداسیاں تے کم کرن والے لگ پگ سارے ودوانانے گورو صاحب دا ناگور
جانا لکھیا ہے۔ ناگور توں گورو صاحب دی اگلی منزل جان تان پوکھرن
بندی ہے جان جودھپور۔ صاحب کسے پاسے وی جان اوسیاں لگ پگ
رستے وچّ پیندا ہے۔ پھر اوسیاں تان بہت ہی پرسدھ دھارمک تے راجنیتک
ستھان رہا ہے۔ برادی تے لٹ کھوہ اتھے ہی ہوئی سی تان ایہو اک قسم
دا بھوت شہر (گھوسٹ سٹی) بن چکا سی۔ سو جدوں لٹ کھوہ دی گل
ہوئے، شہر وچّ گھور ماروتھل وچّ بوئے تے نالے تھان وی بوئے اتھاسک تان
پھر چون اوسیاں توں بہتر ہور کوئی نہی ہو سکدی۔ حالاں راجنیتک
مہنتا تان گھٹ چکی سی پر اتھاسک مندران کر کے سادھواں دا اکٹھ تان
ریندا ہی سی۔

نالے اگلی ہی ساکھی سادھواں نال بندی ہے۔ سادھواں نال میل تان
کسے دھارمک تے ہی ہو سکدا ہے تے اوہ ستھان اس پاسے اوسیاں سی

کر سکیا۔

اوسیاں آؤن دی گورو صاحب دی خبر چپھیرے پھیل گئی۔ جدوں پتہ لگا کہ گورو صاحب ناگور توں سدھے اوسیاں پہنچے ہن تاں ہر کوئی حیران سی۔ کیونکہ راہ وچ حالات ٹھیک نہی سن۔ لوکی اکثر ول پا کے کسے دوسرے رستے آؤدے سن۔ ٹھگ تے لٹیرے عام ہو چکے سن تے راجیاں دے کنٹرول توں باہر سن۔ کئی سادھو سنت وی ٹھگاں نے مار دتے سن۔ پھر رستہ وی بہت کٹھن سی تھانٹی تھانٹی ریت دے تے سن۔ رستے وچ پانی دے سادھن وی نہی سن۔ گھور ماروتھل علاقہ۔

علاقہ دے پتوتے لوک اکٹھے ہو گورو صاحب نوں سن رہے سن۔ اوسیاں دے جگیر دار نے گورو صاحب نوں پھر بینتی کیتی کہ بابا جی سانوں وی دسو اپنے بکھم مارگ راہی تسی کوے پہنچ گئے۔ گورو صاحب نے جواب وچ کہیا کہ جس توں لوک ڈردے ہن اوہ ہی ساڈا سادھن ہے۔ بہتی واری تاں جدوں دشمن توں تسی ڈردے نہی اگلا ڈر جاندا ہے۔ سو گرمت کر کے ساڈا موت دا ڈر لہہ چکا ہے جدوں کہ دنیا موت توں ڈردی ہے۔ مردانے نوں سچیت کر کے گورو صاحب نے پھر شبد بولیا جہڑا برما وچ رچیا سی (ویکھو صفحہ ۱۶۸) :-

سید مرے تا مار مڑ بھاگو قصو پہہ جاؤ۔۔ جس کے ڈر

.....

صاحب نے ات دی نمرتا وچ آ کے کہیا کہ شبد روپی امرت اجیہی شے ہے جس کر کے سبھ ڈر بھے مک جاندے ہن۔ ڈر ساڈی اگیانتا کر کے ہندا ہے۔ موت نوں س—ویکار کر کے جیوں جینا آند ہے۔ نام دی انہوند کر کے ڈرتے دکھ ہن۔ گورو صاحب نے پرچلت دھارمک ریتاں نوں فضول دس کے لوکاں نوں نام دے لڑ لگن دا اپدیش دتا۔

---◆---

سادھوآں پچھیا ”گورو جی کھڑی سیوا سبھ توں اتم ہے جس تے رب ریحدا ہے؟“

اوسیاں (ضلع جودھپور) دی ہی گل ہے۔ گورو صاحب دے دوالے سادھو مہاتما سنیاسی اکٹھے ہوئے پئے سن۔ ہر پاسے چرچہ گورو صاحب دی سی کہ نواب دی وڈی نوکری چھڈ کے گورو نانک نے سنیاس لیا ہے۔ گورو صاحب سنیاسی، جوگی تے جینی لوکاں نوں نام دا سدھانت سمجھا چکے سن۔ اوتھے پھر کسے سادھونے گورو صاحب نوں سمبودھن ہو کے رچ کے تعریف کر کے نمرتا ساپت سوال کیتا کہ گورو صاحب تسی سیوا دے سدھانت تے وی زور دے رہے ہو۔ زندگی وچ کھڑی سیوا سبھ توں اتم ہے جس تے بھگوان خوش ہووے تے سانوں اپنے گل لاوے؟

اس تے گورو صاحب نے شبد آکھیا:-

روڑو ٹھاکر ماہرو روڑی گربانی .. وڈے بھاگ ستگور ملے پائے پڈ نربانی .. اے اولگیا اولگی ہم چھور

تھارے .. جیو توں راکھہ تیو رہا مکھ نام ہمارے .. ۱
رہاؤ .. درسن کی پیاسا گھنی بھانے من بھائے ..
میرے ٹھاکر ہاتھ وڈیائیا بھانے پت پائے .. ۲ ساچو
دور ن جانیئے انتر بے سوئی .. چہ دیکھا تہ رو رہے
کن قیمت ہوئی .. ۳ آپ کرے آپے برے ویکھے
وڈیائی .. گرمکھ ہوئی نہالیئے ایو قیمت پائی .. ۴
جیودیا لاپا ملے گر کار کماوے .. پورب ہووے لکھیا تا
ستگور پاوے .. ۵ منمکھ توٹا نت ہے بہرمہ بھرمائے
.. منمکھ اندھ ن چیتئی کیو درسن پائے .. ۶ تا جگ
آیا جانیئے ساچے لو لائے .. گر بھئیے پارس بھئے جوتی
جوت ملائے .. ۷ ایہنس رہے نرالمو کار دھر کی
کرنی .. نانک نام ستگور کھیا راتے ہر چرنی ..

بھاو سادھونے جو گورو صاحب دی صفت وچ لفظ کہے سن اناں نوں پروان نہی کیتا تے کہیا کہ بھائی جے کوئی چیز جاں بندہ سوہنا ہے تاں اوہ نرنکار کھڈ ہے۔ ایہہ تاں سبھ اوسے دی رچنا ہے۔ خوبصورتی جے کتے ہے تاں اوہدی صفت دی ہی ہے۔ بھائی اسیں تاں اولگی آن سیوادار ہاں۔ اسیں تاں چھوکرے جہے تہاڈے نوکر ہاں۔

باقی کھڑی سیوا سبھ توں اتم ہے اس مصلی تے میں تاں کہانگا کہ نرنکار دے دتے اوہی سوہنا پاؤدا جاں ستکارا جاندا ہے جس تے رب دی کرپا درشتی ہو جاوے۔ سبھ توں وڈی سیوا جس تے رب ریحدا ہے اوہ ہے اوہدے بھانے وچ رہنا، اوہدی رجا نوں سسر منٹھ مننا۔ جو روزگار وی اوہ سرچ سبھاء بخشدا ہے اس وچ خوش رہنا۔

---◆---

بابا جی کتھے ہے ہری دا واسا؟- سادھوآں پچھیا

اوسیاں دی سبھا دی ہی گل چل رہی ہے۔ سادھوآں جدوں پچھیا کہ رام دا اصلی نواس کتھے ہے؟ گورو صاحب نے شبد رچیا:-

الگو جوئی مدهو کڑو سارنگیان سبائ .. ہیرے ہیرا
بیدھیا نانک کٹھ سبھائ .. ۱ پوڑی .. منمکھ کال
ویاپدا موہ مایہ لاکے .. کھن مہہ مار پچھاڑسی بھائی
دوجے ٹھاکے .. پھر ویلا ہتھن اوئی جم کا ڈنڈ لاکے ..
تن جم ڈنڈن لگئی جو پر لو جاگے .. سبھ تیری تدھ
چھڈاؤنی سبھ تدھے لاکے .. ۲ سلوک م ۱ سر رہے
جوئی اگچھمی دوکھ گھنیرو آتھ .. کالڑ لادیس سڑ
لاگھنؤ لاپھن پونجی ساتھ .. ۳ یونجی ساچو
نام تو اکھنؤ درب اپاڑ .. نانک وکھڑ نرملو دھن ساہو
واپاڑ .. ۴ پورب پریت پران لے موٹو ٹھاکر مان ..
ماتھے اوبھے جم مارسی نانک میلن نام .. ۵ پوڑی

سوڈھی مہربان - ۳۴۵ دے ادھارتے
الگو - بیلگ، مدهو کڑ - بھوڑا، سارنگیان - سرستی دا مالک بھاؤ
رب، جوئی - ویکھنا پر اتھے مطلب ورگا ہے۔ (جوئی لفظ راجستھان تے
گجرات وچ ورتیا جاندا ہے۔ ایہہ ثابت کردا ہے کہ بانی راجستھان وچ ہی
رچی گئی ہے)
پچھے سمندر دے شانت ماحول وچ آواز دی سیماتے تجربا کیتا گیا تے
پتہ لگا کہ شانت ماحول وچ منکھی چیک ۱۷ کلومیٹر تک چلی گئی۔

آپے پنڈ سوار یوں وچ نو دھ نام۔ اک آپے بہر
بھلائیئن تن نہپھل کام۔ اکنی گرمکھ بھجیا ہر اتم رام
۔۔ اکنی سن کے منیا ہر اتم کام۔ انتر ہر رنگ اپجیا
گایا ہر گن نام۔ ۱۳

---◆---

آپ مرے، مارے بھی آپ (ماراؤ دی راجدھانی مندور وکھے بابا)

اوسیاں توں ۵۰ ک۔ می۔ دا پینڈا کر کے جدوں گورو
صاحب مندور پہنچے تاں شہر سوگ منا رہا سی۔
راجے جاں شاہوکار دا جوان پت مر گیا سی۔ اچی
اچی رونا پٹنا علاقے دی رسم سی۔ تھوڑی دوری تے بہ
گورو صاحب تے مردانے نے اچی اچی سبد گاؤنا شروع
کر دتا۔ یاد رہے اونی دنی سپیکر تاں بندے نہی سن
تے بہت اچی گایا جاندا پنڈا سی۔ ماحول چپ شانتی
والا پنڈا سی اس کر کے آواز ۲ کلومیٹر تک وی پہنچ
جایا کردی سی۔ سو غمغین ماحول وچ گاؤن دی
آواز سن کے لوک اتسکتا وس ہو نیڑے آ گئے۔

اک مکھیئے نے بڑے آدر ستکار نال گورو صاحب نوں
کہیا ہے کہ اتھے مرگ ہو گئی۔ گورو صاحب نے
جواب دتا کہ میں مرگ دا ہی گیت گا رہا ہاں۔ میں
کہہ رہا ہاں کہ بھائیو اوہ مارن والائے مرن والا آپے
ہی ہے کاہنوں پئے ردن کردے ہو۔ کیونکہ علاقے وچ
ناستک جینمت دا بہت پرہاوسی اس کر کے گورو
صاحب نے لوکاں نوں سربوہاپک نرنکار دی ہوند
اوبدی رچنا تے حکم والی گل سمجھائی۔ گورو
صاحب نے کہا ایہو جہے
ویلے سگوں نرنکار دا
جس گایا کرو۔

سمجھاؤن اپرنت اک وار
پھر آساراگ دی دھن
غمغین ماحول وچ گونج
اٹھی۔ ی

آسا محلہ ۱ ایکو مرے
پنچے مل رووہ۔ بؤھے
جائ سبید مل دھووہ۔
سمجھ سوجھ سہج گھر
ہووہ۔ بن بوجھے سگلی
پت کھووہ۔ اکوئن مرے
کوئن رووے اوبی۔ کرن
کارن سبھسے سر توہی
۔۔ ارباؤ۔۔ موئے کورووے
دکھ کوئی۔۔ سو رووے
جس بیدن ہوئی۔۔ جس
پیتی جانے پرہہ سوئی۔۔
آپے کرتا کرے سو ہوئی
۔۔ آجیوت مرنا تارے ترنا
۔۔ جے جگدیس پر م گت
سرنا۔۔ بؤ بھاری ستگور
چرنا۔۔ گز بوہتہ سبید بھے

اوسیاں دی جگت پرسدھ سچیا ماتا دی
۱۲۰۰ سال پرانی مورتی۔ ایہہ مورت
سماج ودواناں واسطے بہت مہتور رکھدی
ہے۔ اس توں اس ویلے دی عورت دے
پہراوے آدی دا پتہ لگدا ہے۔ جین بانیاں
لوکاں دا شہر اوسیاں اپنے پرانے مندراں
لئی مشہور ہے۔ دھر ریگستان وچ ہون
کر کے ایہہ مسلمان حملہ آوراں توں
بچیا رہا ہے۔ اتھوں دا پراتت ویکھنا پنڈا

ترنا۔۔ ۳ نربھو آپ نرنتر جوت۔۔ بن ناوے سوتک جگ
چھوت۔۔ درمت بنسے کیا کہہ روت۔۔ جنم موئے بن
بھگت سروت۔۔ ۴ موئے کو سچ رووہ میت۔۔ ترے گن
رووہ نیتا نیت۔۔ دکھ سکھ پرپر سہج سچیت۔۔ تن
من سوپو کرسن پریت۔۔ ۵ بھیترا ایکو انیک اسنکھ
۔۔ کرم دھرم بہو سنکھ اسنکھ۔۔ بن بھے بھگنی جنم
برنتھ۔۔ ہر گن گاوہ مل پرمانتھ۔۔ ۶ آپ مرے مارے
بھی آپ۔۔ آپ اپائے تھاپ تھاپ۔۔ سر سٹ اپائی
جوتی تو جات۔۔ سبڈ ویچار ملن نہی بھرات۔۔ ۷
سوتک اگن بھکھے جگ کھائی۔۔ سوتک جل تھل
سبھ ہی تھائی۔۔ ناک سوتک جنم مریجے۔۔ گر
۸ ۴

---◆---

جودھپور - راؤ گنگا وی پچھدا "مہاتما جی تہاڈا کہڑا فرقہ ہے؟"

اوسیاں توں ۵۰ ک۔ می۔ دا سفر کر کے گورو صاحب
مندور پہنچے سن۔ مندور دے نال ہی ۱۵ ک۔ می۔
ہٹوی پہاڑی تے نوی بنی راجدھانی جودھپور
سی۔ ۱۴۸۰ ای۔ تک مندور ہی ماراؤ دی راجدھانی
سی۔ راؤ جودھانے ۱۴۵۹ ای۔ وچ نوی راجدھانی پہاڑی
تے بناؤنی شروع کیتی سی۔ صاحب جودھپور پہنچ
گئے۔ عموماً گورو صاحب قلعے دے باہر ڈیرہ جما لیا
کردے سن۔ وقت پا کے گورو صاحب راجے نوں ملے۔

گورو صاحب دی مشہوری تاں اودوں تک دور دور
تک ہو چکی سی۔ کئی دھارمک ادارے جوین پیر،
جینی، جوگی آدی گورو صاحب نوں ایرکھا نال
ویکھ رہے سن۔ پر عام جنتا وچ گورو صاحب لئی
ڈاڈھی اتسکتا سی۔ کیونکہ حکمران تاں سبندھت
مقامی اداریاں نال جڑے بندے ہن۔ جودھپور دے
راجے راؤ گنگا (۱۵۱۵-۱۵۳۲ ای۔) نے وی گورو صاحب
دی اوبدی نگری اُون تے دلوں خوشی ناں کیتی۔
سگوں طرحاں طرحاں دے سوال کیتے۔ تہاڈا فرقہ
کہڑا ہے؟ کاہدی پوجا کردے ہوتسے؟ آہ تہاڈا
پہراوا کیو جیہا ہے؟ کی تسی جوگی ہو؟ اوتھے
گورو صاحب نے پھر دکھنی قسم دی رامکلی وچ
شبدرچیا:-

جٹ سٹ سنجم ساچ درڑایا ساچ سبدریس لینا۔۔ ۱
میرا گز دیاں سدارنگ لینا۔۔ ایہنس رہے ایک لو
لاگی ساچے دیکھ پتینا۔۔ ارباؤ۔۔ رہے گگن پر
درست سمیسر انہت سبدرنگینا۔۔ ۲ سٹ بندھ
کپین بھرپر لینا جھوارنگ رسینا۔۔ ۳ ملے گر ساچے
جن رچے رچے کرت ویچار پتینا۔۔ ۴ ایک مہہ سرب
سرب مہہ ایکا ایہہ ستگور دیکھ دکھائی۔۔ ۵ جن
کیئے کھنڈ منڈل برہمنڈا سو پرہہ لکھن ن جائی
۔۔ ۶ دیک تے دیک پرگاسیا ترہون جوت دکھائی
۔۔ ۷ سچے تخت سچہ محلی بیٹھے نربھو تاروی

ی سوڈھی ۲-۲۸۱ انوسار ایہہ شبید لاپور رچیا۔ سبید دے بولان تے
بھاشا توں تان اتھے ڈھکدا لگدا ہے۔

گرو دوارہ صاحب پہلی پاتشاہی کلیات

پرکھ دی ہوند نہی مندا۔ جینی س—ادھو اک تان
اسنان کرناں وی پاپ سمجھدے سن دوسرا ایہہ
ٹٹی بہہ کے انوں پھولن بہہ جاندے سن۔ اس تے پھر
گورو صاحب نے کٹاکھ وی کیتا۔ گورو صاحب نے
بہاڑیاں بارے پھر اتھے شبد رچیا:-

سڑ کھوبائی پیئہ ملوانی جوٹھا منگ منگ کھاپی --
پھول پھدیہت موہ لین بھڑاسا پانی دیکھ سگاپی --
(پورا شبد ویکھو صفحہ ۴۰۲)

بہاڑے لوک رسمی طور تے اج وی اکٹھے بہہ س—
کھوہدے ہن۔ اش—نان توں کنڑاؤدے ہن انان نوں
اشنان دی اہمیت وی دسی۔ تے سمجھایا کہ جیوان
نوں پیدا کرتے مارن والا آپ نرنکار ہے۔

گورو صاحب نے تھانٹی تھانٹی جا جینیاں نوں
سمارگ تے پایا۔ اجہیاں سکھیاواں دا پی اثر ہویا کہ
جین دھرمیاں دی گنتی وچ وڈی کمی اچکی ہے۔

کجھ دن اتھے اپدیش کرن دے بعد گورو صاحب
بیکانیر نوں روانہ ہو گئے۔

---◆---

پوکھرن دا رام دیورا ویکھیا باہے نے

راجستھان علاقے وچ اونی دنی جینمت دا زور سی تے
نال پوکھرن دے پیرامدیو (۱۳۵۲-۱۳۸۵ ای۔) دی تھاں
تھاں طوطی بول رہی سی۔ اس کر کے رستے وچ گورو
صاحب نے پوکھرن جانا تہہ کیتا۔ جتھے پیرامدیورا
دی سمدھی ہے اوہ جیسل میر توں
کوئی ۱۲۰ کلومیٹر پورب تے ہے۔

پیرامدیو پوکھرن دا راجا سی پر
غریب گریے دے کچلے لوکاں نال
کھلودا سی۔ اس دے جیون نال کئی
کوٹک وی جڑے ہوئے ہن۔ پیرامدیو
دی اج وی راجستھان تے ہریانہ
گجرات دے کجھ علاقیاں وچ مانتا
ہے۔ کیونکہ اوہدی سنگت کجھ
مسلمان پیراں نال ہوئی وی دسی
جاندی ہے جس توں لگدا ہے کہ اوہ
وی اک اکال نوں مندا سی۔ اوہدی
مانتا پاکستان دے نال لگدے علاقے
وچ وی ہندی ہے۔ رامدیو سچ مچ
انقلابی سنت سی اس نے اونی دنی
ہی چھوآ چھوت دی ورودھتا کیتی
سی۔ ایہہ گورو نانک پاتشاہ دی

۸۴ سدھاں وچو اک یوگی چندرنا تھ وی کلیات
توں ہی ہوئے۔ قدرتی ہے کہ اتھے بہت وڈا
جوگی مٹھ وی سی

مہانتا وچ پور وی وادھا کردا ہے کہ بابا جی خاص
رامدیورا سنت دی سمدھی ستھان تے اوہدے ہزاراں
بھگتاں نوں نمسکار کرن گئے۔

اوہدے بھگت جدوں اوہدی استت گاؤدے ہن تاں وچ
'کرتار' لفظ وی سنن نوں ملدا ہے جس دا صاف
مطلب ہے کہ رامدیو دے بھگتتاں وچ وی گورو
صاحب اپنی چھاپ چھڈ گئے سن۔

رامدیورا پوکھرن شہر توں ۱۲ کلومیٹر پہاڑ
پاسے ہے۔ جدوں پوکھرن گورو صاحب آرام فرما رہے

کلیات سروور کتارے کھل منی دی سمدھی اتے آشرم

سن تان لوکاں نے فریاد کیتی کہ مٹھے پانی لئی
اونان نوں دور جانا پیندا ہے تے گورو صاحب نوں
بینتی کیتی کہ مٹھے جل دی بخشش لوکاں نوں
کیتی جاوے۔

گورو صاحب نے پھر اشارہ کر کے اس ستھان بارے
دسیا جتھے زمین وچ مٹھا پانی موجود سی۔ کھوہ
پٹن تے مٹھا جل نکلیا جس کر کے گورو صاحب دی
دھم پور وی علاقے وچ ودھ گئی۔ ہر پاسے دھن گورو
نانک دھن بابا نانک ہو رہا سی۔

گورو صاحب دے دسے کھوہ دا پانی اج تک لوک
پیندے آ رہے سن پر پچھے جہے فوج دی اک یونٹ
دے اک افسرنے مورکھتا کیتی تے اس کھوہ دے لاگے
ٹیوبویل لا دتا جس دا نتیجہ ایہہ نکلیا کہ مٹھا پانی

تے کھارا پانے دے سروت آپس وچ مل
گئے تے ٹیوبویل دا پانی ہن کھارا ہو گیا
تے پرانا کھوہ سک گیا ہے۔ اج اس
پوتر کھوہ تے گرمکھ پیاریاں نے سندر
وشال یادگاری استھان اسار دتا ہے:
گرو دوارہ دمدا صاحب پوکھرن۔

پوکھرن توں ۶۰ کہ۔ می۔ چل کے گورو
صاحب پھلودی پہنچے۔ پھلودی
اونی دنی چھوٹی جہی ریاست سی
تے اج کلہ ایہہ شہر لون بناؤن دی
صنعت لئی مشہور ہے۔ اتھے وی
گورو صاحب نے جینیاں تے پور پتھر
پوچ لوکاں نوں راہے پا اک نرنکار دی
ہوند دا سنیہا دتا تے اگے چلدے بنے۔

---◆---

کلیات وکھے کپل منی دا مندر ویکھیا

اس اگے پھر ۱۱۰ ک.می. دا سفر کر کے گورو صاحب کلیات پہنچے۔ کلیات اوہ جگا ہے جتھے ہندو دھرم دے پرسدھ رشی کپل منی نے سریر تیا گیا سی۔ اتھے وڈی جھیل کنارے اوہدی سمدھی بنی ہوئی ہے جتھے کتک دی پورنماشی نوں وڈا میلہ وی لگدا ہے۔* اچ کلھ سکھ شردهالواں نے اتھے گورو صاحب دی آمد دی یاد وچ گرو دوارہ صاحب وی بنا دتا ہے۔

کپل منی وی ناستک شرینی دارشی ہویا ہے۔ اتھے رشی دے ستھان تے پہنچ گورو صاحب تے مردانے نے پیٹھ شش—وبہت شبد گایا تے موجود سبھ مائی بھائی نوں دسیاں کہ نام توں بھوجل ترنا اسمبھو ہے۔ بھاوے کوئی کڈھا وی رشی منی ہووے جے نام دا آسرا نہی لیا تاں اوہ ۸۴ دے گیڑ وچ ہی رہے گا :-
مارو اسٹیدیا محلہ اگھڑا ۱ ستگور پیرسا :-

بید پران کتھے سنے ہارے منی انیکا۔ اٹھسٹھ تیرتھ بہو گھنا بہرم تھاکے بھیکھا۔ ساچو صاحب نرملو من مانے ایکا۔ اتو اجراوڑ امڑ تو سبھ چالنہاری۔ نام رسائے بھائی لے پریر دکھ بھاری۔ ارباؤ۔ ہر پڑیے ہر بچھئے گرمی نام ادھارا۔ گر پورے پوری مت ہے پورے سید بیچارا۔ اٹھسٹھ تیرتھ ہر نام ہے کلوکھ کائنہارا۔ ۲ جل بلوے جل متھے تے لوڑے اندھ اگیانا۔ گرمی ددھ متھئے امرت پائے نام ندھانا۔ منمکھ تے ن جاننی پسو ماہ سمانا۔ ۳ بؤے میرا مری مڑ مڑ جمے وارو وار۔ گر کے سبدے جے مرے پھر مرے ن دوجی وار۔ گرمی جگجیون من وسے سبھ کل ادھارنہار۔ ۴ سچا وکھڑ نام ہے سچا واپارا۔ لاہا نام سنسار ہے گرمی وپچارا۔ دوجے بھائی کار کماونی نت توٹا سپسارا۔ ۵ ساچی سنگت تھان سچے سچے گھر بارا۔ سچا بھوجن بھاؤ سچے سچے نام ادھارا۔ سچی بانی سنتوکھیا سچا سید وپچارا۔ ۶ رس بھوگن پاتساہیا دکھ سکھ سنگھارا۔ موٹا ناؤ دھرائیے گل اوگن بھارا۔ مانس دات ن پووئی تو داتا سارا۔ ۷ اگم اگوچڑ تو دھنی اوگت اپارا۔ گر سبدی دڑ جوئیے مکتے بھنڈارا۔ نانک میل ن چوکئی ساچے واپارا۔ ۸ ۱ (سگگس-۱۰۰۹)

اتھے ہی کوئی ناستک مایا دھاری بندہ سادھو سنتاں دی نندا کر رہا سی کہ ایہہ لوک سماج تے بوجھ ہن۔ سادھواں دی بینتی تے پھر اس دے پرتھائی گورو صاحب نے بھیروراگ وچ ایہہ شبد کیہا: 0

کپل منی جس نے سنکھتی پران دی رچنا کیتی دی سکھ سینت 0 بارے وی ہندو دھرم وچ بڑا بکھیرا ہے۔ کوئی کھندا اوہ ۲۷۰۰ سال پہلاں ہویا سی۔ پر نال ہی اوہدا ناں ویدان وچ وی آؤدا ہے۔ اتھے کلیات وچ کپل منی دی جو کتھا سنائی جاندی ہے اوہ انوں سلوان راجے دا سمکالی دسدی ہے۔ خیر اس رشی دے ناں نال سنکھتی سدھانت جڑیا ہویا جس نوں گورو صاحب نے نکاریا تے سید رچیا۔
** سوڈھی-۳۵۳ نے ایہہ شبد بیکانیر وکھے رچیا جانا دسیا ہے۔ سادھواں نال میل کلیات وکھے ہون دی زیادہ سمبھوتا ہے۔ بیکانیر اچے نواں شہر بنیا سی۔ کوئی دھارمک استھان وجوں مشہور نہی سی۔

گرو دوارہ صاحب ساہوا پاتشاہی پہلی اتے دسوی

بھونڈی چال چرن کر کھسرے تچا دیہہ کملانی۔۔
نیتری دھندھ کرن بھئے ہرے منمکھ نام ن جانی۔۔
اندھلے کیا پایا جگ آئی۔۔ رام دے نہی گر کی سیوا چالے مول گوائی۔۔ ارباؤ۔۔ جھوارنگ نہی پر راتی جب بولے تب پھیکے۔۔ سنت جنا کی نندا ویاپس پسو بھئے کدے ہوہ ن نیکے۔۔ ۲ امرت کارس وری پایا ستگور میل ملائے۔۔ جب لگ سید بھید نہی آیا تب لگ کال سنتائے۔۔ ۳ ان کو دڑ گھڑ کبھون جانس ایکو دڑ سچارا۔۔ گر پیرسا پرم پڈ پایا نانک کہے وچارا۔۔ ۴ (سگگس-۱۱۲۶)

کلیات توں ۴۵ ک.می. دا پینڈا کر کے گورو صاحب بیکانیر پہنچتے اتھوں دے راجے نوں نرنکار دا اپدیش دتا اتے سمجھایا اک ایہہ دیوی دیوتے جاں سر۔ ریوڑے نرنکار دے سدھانت توں سکھنے ہن اس کر کے مرن جیون دے چکر وچ ہن۔

---◆---

سدھ جوگیاں نوں رابے پاؤن گورو جی ساہوا اتے

بیکانیر توں کوئی ۲۰۰ ک.می. چل کے گورو صاحب ساہوا اتے۔

ساہوا ضلع چورورا جس تھان وکھے وی جوگیاں دا مشہور مٹھ سی۔ اس ریگستانی علاقے وچ جوگیاں نے بڑے ٹکانے سر آشرم بنایا ہویا سی بھاؤ لاکے اک چھوٹا جیہا پر ڈونگھا تلاب سی۔ جس وچ پانی ۱۲ مہینے نہی سی سکدا۔

گورو صاحب نے ڈیرہ جوگیاں دے مٹھ توں ہٹواں جمایا ہویا سی۔ گورو صاحب دی جوگیاں نال اک بیٹھک ہو چکی سی جس وچ صاحب نے انان نوں دسیا سی کہ اکال پرکھ دی بھگتی بناں جوگ ورتھ ہے۔ پر اچے تک جوگیاں دی پوری تسلی نہی سی ہوئی۔

کرنی ربّ دی کہ لکھ شاہ ناں دے ونجارے دا قافلہ اس پاسیو دی گزر رہا سی کہ انان نوں پیاس لگی۔ پچھدے پچھاندے ونجارا جوگیاں دے مٹھ تے پہنچ گیا۔ جوگیاں دے مٹھ لاکے پانی دا تلاب تان موجود سی پر اوہناں نے کیہا کہ بندے تان اتھوں پانی پی

ਲین پر جانوراں نوں پانی ڈاہن
توں جوگیاں نے منا کر دتا۔

سببیں کجھ دیر بعد ونجارے دا
میل گورو صاحب نال ہو گیا۔
ونجارے نے پہلاں ہسی گورو
صاحب دی استت سن رکھی
سی پر اوپنوں ایہہ نہی سی پتہ
کہ سائوے وکھے گورو نانک ہی
آئے ہوئے ہن۔ جدوں ونجارے نوں
گورو صاحب دی پچھان دا پتہ
لگا تاں گڈ گڈ ہو اٹھیا۔ گُرم
دیاں گلاں باتاں ہونیاں۔ ونجارے
نے شکایت کیتی کہ بابا جی کیسے
طرحاں جوگیاں نوں سمجھاؤ
میرے جانور پیاسے نے، پانی پی
لین دین۔ گورو صاحب جوگیاں
دا پٹھ جاندے سن۔

پہنچن بارے تان اتھاس وچ وی ذکر
ہے۔

گگا جہنوں گوگا جی، ظاہر ویر
گوگا، گگا چوبان، گگا رانا، گگا بیر
آدی ناواں نال پورے اتر-پچھمی
بھارت بھاؤ راجستھان، ہریانہ،
ہماچل، پچھمی یوپی، پنجاب،
پچھمی (پنجاب) جموں، گجرات وچ
ناگ دیوتا کر کے پوجیا جاندا رہا ہے۔

اس بارے اتھاسک سروت تان نہی
ملدے پر اتے دسے علاقیاں وچ گگ
بارے بڑی طاقتور پرمیراگت
کتھاواں مشہورے۔ ودواناں نے
اندازہ لایاں ہے کہ گگا ۱۰۰۰ کو سال
پہلاں راجستھان وچ کسی چھوٹی
جہی ریاست داراجا سی۔*

گورو صاحب دا اتھے آمد بارے
اتھاس وچ تان کوئی ذکر نہی پر
سانوں اندازہ ہے کہ گورو صاحب ضرور اتھے وی
پہنچے ہونگے انان سپاں دے دیوتے دے ستھان دا
ورتارا سمجھن واسطے۔ کیونکہ سائوے توں ددریوا
نیڑے ہی پیندا ہے۔ گگا مڑی تان بالکل ہی سر سے دے
راہ وچ ہے۔

گگا مڑی جاں گوگامیڑی

ددریوا بھاؤ گگے دے جنم استھان توں ۶۰ کہ۔ می۔
پہاڑ پاسے چل کے گورو صاحب گگا مڑی وی پہنچن
بارے گیانی-۱۴۱ نے وی لکھیا ہے۔ گگا مڑی گگا
شردھالو مندے ہن کہ گگے نے اتنم ساہ لیا سی۔
کیونکہ ایہہ بالکل سر سے دے راہ وچ پیندا ہے۔
اندازہ ہے کہ گورو صاحب اتھے عام دناں وچ
پہنچے۔ میلہ ساون دے مہینے لگدا ہے جس کارن
گورو صاحب دا اتھے پدھارنا اتھاس وچ زیادہ اجاگر
ناں ہویا۔ کیونکہ جتھے جتھے اوپناں کوتک کیتے اوہ
ستھان تان اتھاس وچ اکھڑ گئے۔

---◆---

گگے دی ریاست دا ناں باگڑ دیڑگا کیہا جاندا ہے جو
اج دے گنگا نگر علاقے وچ سی۔ ایہنوں جنگل دیس
وی کیہا جاندا رہا ہے۔ گگے دا پتا دا ناں وچھا سی جو
جنگل دیس داراجا سی۔

لوک کتھا مطابق گگا رانی بچھل دے گھر پیدا ہویا۔
بچھل راجپوت رائے کنورپال دی دھی سی۔ کنورپال
بارے اتھاس وچ ذکر مل جاندا ہے جو ۱۱۷۳ ای وچ
سر سے راج کردا سی۔ گگا دا بچھن ددریوا پنڈ دا ہی
ہے۔

گگا تندل نگری دے راجا سندھا سنگھ دی دھی
شریال روز نوں محبت کردا سی۔ پر گگا نوں جدوں
پتہ لگا کہ اوہدے چچیرے بھرا ارجن آتے سرجن دی
وی اج شریال تے ہے تان گگے نے دووے بھرا مار دتے۔
جس تے اوہدی ماں بچھل سخت غصے ہو گئی تے اس

گورو صاحب نے مٹی وچ چھوٹا
جیہا ٹوا پٹیا تے تھوڑا جیہا پانی اس وچ پا دتا۔
ونجارے نوں کیہا کہ اپنے جانور لے آؤ تے پانی ڈاہ لو۔
من وچ شنکا ہون دے باوجود ونجارا اپنے پشولے آیا
تے واری واری سارے جانوراں نوں پانی پلا دتا۔ ونجارا
حیران سی کہ پانی اونان دا اونان ٹوئے وچ موجود
سی۔ ونجارا گورو صاحب دے چرناں تے ڈھیہہ پیا۔

ایس کوتک کر کے پورا علاقہ سائوے نوں امنڈ آیا۔
اتھے وی وڈی سنگت کھڑی ہو گئی وقت پا کے
دسویے پاتشاہ دا وی ساہوے اؤنا ہویا ہے۔

---◆---

گگاپیر دے ددریوا اتے گگا مڑی وی گئے گورو صاحب

سائوے توں صاحب ۵۵ کہ۔ می پینڈا کر کے گگاپیر
دے ستھان ددریوا پہنچے ہونگے۔ لاگے گگا مڑی

گگے پیر دے شردھالو بہتے سدھے سادے پنڈو لوک ہویا کردے سن
جناں نوں سب آدی کیڑیاں توں بہت ڈر ہندا ہندا سی۔ اج وی راجستھان
دے اس علاقے جو بہتے شردھالو آؤدے ہن زیادہ سدھ پدھرے جھے
لوک ہن۔ تصویر گگاپیر دی ہے۔ جتھے گگے دا جنم ہویا۔ ویکھو اتھے اک
پراتن رکھتے لوکانے کوے مولیاں بنیاں ہونیاں کہ ساڈی کامنا پوری
ہونے آکے اسیں مولی لاہوانگے۔ (وچ) جنم استھان دی مکھ جگا جتھے
پراتن مورتیاں جڑیا پٹیاں ہن۔ پوجاریاں دا کہنا ہے کہ مورتیاں خدائی
دوران نکلیاں ہن۔

نِے گُگے نون کِیہا کِہ جیندا جُسی مینون منہ نال
وکھائی۔

لوک کتھاواں دسدیاں ہن کِہ اوہ جوگی حاجی رتن
رانہی گورکھ پنٹھی جوگی ہن گیا سی۔ دھیان رتے
حاجی رتن کہن نون تان جوگی سی پر بے اوہ
مسلمان سی۔ حاجی رتن اوہناں سمیا وچ ہویا بے
جدوں اسلام اجے نواں نواں اٹھیا سی۔

مکدی گل گگا تر پچھمی بھارت وچ سپاں جان ناگان
دا دیوتا کُکرے پوجیا جان لگا۔ پنڈ پنڈ وچ گُگے دی
تھاواں بنیا ہندیاں سن۔ جتھے وی کِیے وی سپّ دی
ورمی ہندی سی اتھے گُگے دا جھنڈا لگ جاندا۔ گگا
گھر گھر دا پیر سی، دیوتا سی۔ اس خطے وچ اسلام
دے پھیلاء تون پہلاں گگا پیر شاید سبھ تون وڈے
فرقیان وچوں اک سی۔

---◆---

اپریل/مئی ۱۵۱۸

مردانے نون اکّ دیاں کھکھڑیاں کھوا دتیاں

جیسلیمیر تون گورو صاحب دا پنجاب نون پرتنا اتے
اوہ وی جیسلیمیر-بیکانیر-بھٹنیر (اج دا ہنومانگرھ)
والی جرنیلی سڑھک پھڑ (پچھمی) پنجاب ول جان دا
روٹ تہہ کرناں رونگے کھڑے کر دندا بے۔ گھور
ریگستانی علاقے جیسلیمیر تون بھٹنیر ول دا لگ پگ
۵۵۰ ک۔ می۔ دے سفر۔ کئی دلیری تے بھروسہ
ہوے گا گورو صاحب وچ۔

جیسلیمیر تون بیکانیر اتے ساہوے تک تان مردانہ
کھان پین دا سامان نال لئی پھردا رہا۔

لے سفران دا پاندھی مردانہ ہن پوری طرحاں سفر
لئی ڈھل چکا ہویا سی۔ اوہ پینڈے لئی اپنا کھان پین
دا انتظام کر لیندا سی۔ پر ساہوے تون ایتکاں بھجے
دانے تھوڑے سن جان پھرلے نہی پایا۔ بچھے ریگستان
دا سارا سفر سہاونے جان ٹھنڈ دے موسم وچ بیتیا
سی۔ پہلاں تان رستے وچ ملیاں دے بیر وی سن۔ پر ہن
بیران دا موسم وی جا چکا سی۔

ساہوے تون دد ریوا پھر گگا مڑی اتے مردانے دا سٹاک
مکّ چکا سی ایہدے باوجود اوہ صرف پانی دی
مشقلے کے ہی ریگستان علاقے وچ ٹھل پئے۔ کجھ چر
سفر کرن اپرنت لوڈھے ویلے جھے مردانے نون بھکھ
نے ستاؤنا شروع کر دتا۔ اجہی حالت ہوتی کِہ میلان
تک کوئی بستی نہی آئی۔ جتھوں کِہ کجھ منہ وچ پا
لیندا۔ رات وی باہر ریگستان وچ بتائی۔ دوسرا دن
چڑھیا تان مردانہ بھکھ دے مارے نڈھال ہو گیا سی۔
گورو صاحب دے حوصلہ دین تے تھوڑا بہت تریا۔ پھر
آخر بہہ ہی گیا۔ کہندا بابا ہن نہی ہلیا جاندا۔ راہ دے
لاگے جاگے کھان نون کوئی دانہ تیلان نظر نہی سی آ
رہا۔

تھوڑا بٹوا ویکھیا تان اکّ (ہندوستانی : مدار) دا بوٹا
نظر آیا۔ گورو صاحب نے مردانے نون کِیہا کِہ مردانیا
اوہ ویکھ کڈے سوہنے پھل لگے۔ جا توڑتے کھالے۔ پر

پلے نال بنی۔

غصے وچ مردانہ
بولیا کِہ 'چنگا ہن
زہر کھوا کے مار
دے مینوں!'

گورو جی نے کِیہا
نہی مردانیا ایہہ
زہر نہی ایہہ تان
تیرے لئی امرت
نیائی بے کھا کے
تان ویکھ۔ میں
مخول تھوڑا کیتا

اکّ

بے۔

مردانے جدوں ویکھیا کِہ گورو صاحب مخول نہی
سن کر رہے سگوں سچی مچی مردانے نون اکّ کھان
واسطے کہہ رہے سن تان مردانے دیاں اکھاں وچ
چمک آگئی تے جاگے اکّ دا ڈوڈا توڑیا تے تھوڑا چکھ
کے ویکھیا۔ ایہہ تان الوکک سواد سی۔ مردانے تان
ساری زندگی ایڈا سوادی پھل تان کدی کھادھا ہی
نہی سی۔ مردانے ڈھڈ بھر لیا۔

تھوڑیاں جہیاں کھکھڑیاں مردانے نے جھولے وچ وی پا
لئیاں۔

اگے چلدے بنے۔ شامی پھر مردانے نون جدوں بھکھ
محسوس ہوئی تان مردانے نے اکّ دا ڈوڈا جھولے
وچوں کڈھیا تے بنان سوچے منہ مار لیا۔ جوہں کوڑا
لگا تان تھک دتا۔ پر اکّ تان منیاں ہویا زہر بے۔ کجھ
ہی چر وچ مردانے نون الٹیاں اُونیاں شروع ہو گئیاں۔
مردانہ چیکیا، "بابا مرن لگا ای میں۔"

بابے نون ساری گلّ دسی کِہ "میں سویر والیاں
کھکھڑیاں وچوں اک نون منہ مار لیا تے ہن الٹی آ
رہی بے۔ بجالے مینوں۔ اکّ تان زہر ہندا بے۔"

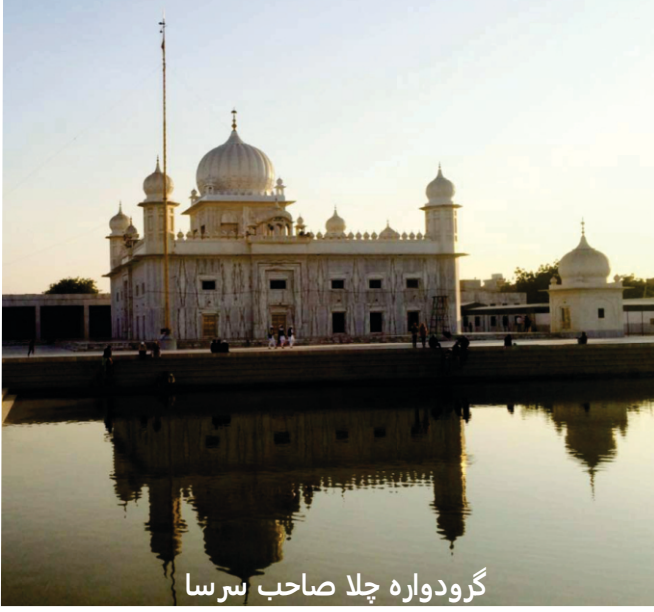
گورو صاحب نے پانی دی چولی مردانے نون دتی۔
مردانہ ست کرتار کہہ کے پی گیا تے اگے چلدے بنے۔

گورو جی نے مردانے نون یاد دویا کِہ مردانے تون
کھکھڑیاں اپنے نال کیو بنیاں سن جدوں تینوں منا
کیتا سی۔ گورو صاحب نے پھر مردانے نون سدھانت
سمجھایا کِہ رتے بھروسہ کرن والے مسافر نال
سامان نہی بندے۔ مردانے نے اگے واسطے طوبی
کیتی۔

اک ویران پنجم پاتشاہ نے رستے 'چ ترے جانڈیاں جدوں
اکّ ول نگاہ ماری تان لہہ لہاؤدیاں کھکھڑیاں ویکھ
شعر بولیا:

کھکھڑیا سہاویا لگڑیا اک کٹھہ .. برہ وچوڑا دھنی
سیو ناک سہسے گٹھہ ..

کِہ ایہہ کھکھڑی اوناں چر ہی سوہنی لگدی اے جنا
چر مالک نال جڑی ہوئی اے۔ جدوں بوٹے تون ٹٹ
گئی تان سسکیڑے ٹکڑے ہو جانگے۔ خیر اتھے پنجم
پاتشاہ دا اس تک وچ مطلب ہور بے پر کھکھڑیاں دا

گوردوارہ چلا صاحب سرسا

دھیان ساکھی کر کے ہی اُودا ہے۔ ا۔

---◆---

سر سے فقیر دا ہنکار توڑیا

کہندا اسپیں تان جدوں سفر تے جانا ہندا ہے تان
عرشاں توں گھوڑے اتر اُودے نہ۔

سسا پھنچے۔ اس ویلے سر سے وچ مسلمان فقیراں
دا وڈا ڈیرہ سی جس دی ستھاپنا پرسدھ پیر خواجہ
عبدل شاکر نے کیتی جو تیروی صدی وچ ہوئے تے
محمد غوری دے نال ہی بھارت وچ آیا سی۔

کہیا جاندا ہے کہ مردانے اتھے پہنچ کے تھکاوٹ دا
جدوں ذکر کیتا تان پیر صاحب گورو جی نوں کہن
لگے کہ حضورے اعلیٰ مریدان نوں تنگ نہی ہون
دئیدا۔ اسپیں تان جدوں ادھر ادھر جائیدا ہے
اسمانی گھوڑے منگاں لینے آ۔ گورو صاحب نے کہیا

بہتے اتھاسکاراں نے ایہہ گھنٹا راجستھان وچ ہونی دسیا ہے۔ کئیوں
نے بنگال وچ ہونی لکھیاں ہے۔ پورب (بنگال پاسے) واپرن دی
سمبھاون گھنٹے ہے کیونکہ ادھر آبادی کافی سنگھنی سی اتے
وناسپتی وی وادھو اگدی ہے۔ خیر اس بابت پور کھوج دی ضرورت
ہے۔

<http://www.himalayawellness.com/herbfinder/calotropis-procera.htm>

کئی لکھاریاں نے گورو صاحب دا ہنومانگرہ جانا وی لکھیا ہے۔ اتھاس
ول جھاتی ماریے تان ہنومانگرہ جسدا پرانا ناں بھٹیئر سی بہت ہی
مہتوبورن استھان رہا ہے۔ پر اسپیں ہنومانگرہ دے علاقہ دے گردواریا
وچوں بچھ پڑتال کیتی تے پتہ لگا ہے کہ گورو صاحب دے اتھے اُون
دی کوئی لوک کتھا نہی ہے۔ ہو سکدے جس عرصے وچ گورو صاحب
اس علاقہ وچ پھیری پا رہے سن اودوں بھٹیئر نوں وسنیکاں نے خالی کر
دتا ہووے۔ ۱۵۱۷ دے ویلیاں وچ بھٹیئر دی گراوٹ دے ثبوت تان ملدے
ہی بن۔ چھیتی ہی مگروں بھاؤ ۱۵۲۷ء وچ بیکانیر دے راؤ جیت سنگھ
نے بھٹیئر دے قلعے تے قبضہ کر لیا سی۔ مکدی گل گورو صاحب دا بھٹیئر
بھاؤ ہنومانگرہ اونا ثابت نہی ہندا۔

کہ پیر جی ساڈے تے وی عنایت فرماؤتے سانوں
وی اسمانی گھوڑیاں تے سلطان پور تک پہنچا
دیو۔

پیر کہن لگا کجھ دیر اڈیکو۔ اس طرحاں ہی
ہوے گا۔ نال ہی گورو صاحب نوں پیر نے اپدیش
کرناں شروع کر دتا کہ ویکھو تسان کی لباس
بنایا ہے ناں تسی مومن دسدے ہو ناں کافر۔
کسے دائرے وچ آوو۔ گورو صاحب نے کہیا کہ
نرنکار دے دائرے وچ ہاں جو ناں جمدا ناں مردا
تے جو انت ہے۔ میں ایہو جیے خدا نوں مندا ہاں
جس واسطے کوئی کافر جاں کوئی بگانہ نہی۔
ساری سرسٹی جس دی پیدا کیتی ہوئی ہے۔
میں اس نوں مندا ہاں جس دا پیدا کیتا جی
گھوڑا دھرتی دا واسی ہے ناں کہ اسمانی
پنچھی۔

پر پیر اپنے ہنکار وچ اٹل رہا تے کہن لگا چھیتی
ہی دو گھوڑے اسمانوں اترنگے جو تھانوں اگے
پہنچا دینگے۔

وچے اس نے گپّ مار دتی کہ اسپیں جدوں چلے تے
بیٹھدے ہاں تان لگاتار ۴۰ دن بناں سورج دیکھے بناں
کھا دھ بندگی کریدی ہے۔ عرشے گھوڑے کیو ناں
اترن؟

گورو صاحب نے کہیا سانوں وی بندگی وچ شامل کر
لو۔ کہیا جاندا ہے کہ پیر دو دن وی ناں بیٹھ پایا۔

بفتہ ۱۰ دن گورو صاحب اتھے رہ کے اک نرنکار دا
جس گایا۔ ایہہ وی کہیا جاندا ہے کہ فقیراں دے کہن
تے پورے ۴۰ دن چلا کڈھیا سی۔

لوکاں نوں مڑیاں، قبریاں، پتھر، رکھ پوجن توں ورج
کے نام نال جوڑیا۔ ایہو اپدیش دتا کہ دھرم دے راہ تے
پاکھنڈینا سانوں گناہ گار بنا دندا ہے تے نام چینا،
کرت کرناں ونڈ چھکن دا اپدیش دتا۔

اودھر پیر دے گھوڑے اترن وچ ناکام رہے۔ گورو
صاحب دیاں رہمتا ویکھ کے پیر وی اچرنی لگاتے
گورو صاحب اگے روانہ ہو گئے۔

چلا صاحب پاتشاہی پہلی۔ بابا جی دی آگمن دی یاد
وچ گرسکھاں نے سر سے بڑا خوبصورت گردواریا بنایا
ہویا ہے۔ ایہہ جگہ مسلمانان دی خانگاہ دے کول
ہی سی تے قبجہ وی ۱۹۴۷ء توں پہلاں مسلمانان دا ہی
سی۔ پرانا شلالیکھ اچ وی موجود ہے، 'چلھا باوا
صاحب نانک درویش'۔

صرف ایہو استھان ہی نہی کئی ہور اجیہے استھان
جتھے گورو صاحب دا آگمن مسلمان ٹکانیا تے ہندا
ہے۔ پنجہ صاحب اتے بدر دے استھان وی پہلاں
مسلمانان کول ہی سن۔ وقت پا کے مسلمانان تے
سکھاں وچ فرق پے گیا۔

خیر گورو صاحب اتھے کجھ دن رہن اپرنٹ بٹھنڈے
ول نوں ہو تے۔

